BLACK Pantone 300U

IUVENTA

Ladislav Macháček

PARTICIPÁCIA ŠTUDENTOV NA SAMOSPRÁVE STREDNÝCH A VYSOKÝCH ŠKÔL SLOVENSKA

(SOCIOLOGICKÝ VÝSKUM)

Bratislava 2005

Názov: **Participácia študentov na samospráve stredných a vysokých škôl Slovenska (sociologický výskum)**

Autor: Ladislav Macháček
Náklad: 1 000 ks
Vydal: Iuventa 2005
Tlač: Vydavateľstvo Don Bosco, Miletičova 7, Bratislava
ISBN: 80-8072-045-2

Vydané s finančnou podporou Ministerstva školstva SR
Nepredajné

Príhovor

V Akčnom pláne MŠ SR pre oblasť mládeže na rok 2005 sú definované niektoré úlohy pre výskum mládeže, ktoré súvisia s požiadavkami Európskej únie a Rady Európy rozvíjať koncepciu mládežníckej politiky a systém práce s mládežou na národnej úrovni na základe ***lepšieho porozumenia*** *jej aktuálnej životnej situácii a jej generačným osobitostiam.*

V tomto dokumente, ktorý je schválený uznesením vlády SR ***č. 216*** *zo 16. marca 2005*[1]*, sa osobitne formulujú aktuálne priority a ciele politiky mládeže, z ktorých* ***priorita Podpora vzdelávania k aktívnemu občianstvu a participácii mládeže*** *a* ***cieľ „****utvárať* ***štruktúrne príležitosti,*** *ktoré umožňujú reálnu občiansku a politickú participáciu mladých ľudí na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú a podporovať ich, aby sa zapájali do života svojho spoločenstva," majú osobitný význam v European Year of Citizenship through Education.*

Cieľ utvárať a skvalitňovať štruktúrne možnosti pre participáciu mládeže na občianskom a politickom živote spoločnosti vyplýva zo záväzku, ktoré ešte v roku 1997 prevzali vlády členských krajín Rady Európy, keď výchovu k demokratickému občianstvu (Education for Democratic Citizenship – EDC) akceptovali ako politickú prioritu.

Výsledkom rozsiahlej práce expertov, ktorá sa kontinuálne rozvíjala v dvoch za sebou idúcich etapách (prvej v r. 1997-2000 a druhej v r. 2001-2004), bolo rozhodnutie Výboru ministrov Rady Európy, že rok 2005 bude ***European Year of Citizenship through Education****.*

V tomto roku sa uskutočňuje nielen celý rad významných celoeurópskych podujatí, ale vzniká možnosť, aby si členské štáty Rady Európy a Európskej únie, ich politici a odborníci dôkladnejšie premysleli celkovú koncepciu výchovy k demokratickému občianstvu, zreformovali obsah vzdelávania vo formálnom i neformálnom sektore a dokonca pripravili potrebné zmeny vo svojej legislatíve.

Akčný plán Európskeho roka výchovy k demokratickému občianstvu – EDC zahrňuje skutočne rozličné podujatia[2] *k problematike, ako sú hodnotenie kvality EDC v školách, úloha nevládnych organizácií, vyučovanie cudzích jazykov a histórie, samosprávnosť na vysokých školách.*

K dispozícii je veľké množstvo odporúčanej literatúry. Užitočnou pomôckou pre nás je aj odborný slovník základných pojmov využívaných v programe Education for Democratic Citizenship (EDC). Z neho vyplýva, že EDC je novým zastrešujúcim konceptom[3]*, ktorý obsahuje tradičnejšie programy aj u nás známe ako občianska výchova či výchova k občianstvu. EDC sa vyznačuje osobitným prístupom, ktorý zdôrazňuje význam individuálnej skúsenosti či osobného zážitku a hľadá praktické možnosti podporujúce vývoj spoločenstiev z hľadiska ich genuine relationships. EDC ako cieľ podporuje kultúru demokracie a ľudských práv, kultúru umožňujúcu jednotlivcom zúčastňovať sa kolektívneho projektu kreovania komunity, v ktorej bude silná sociálna kohézia, vzájomné porozumenie a solidarita. Hlavným kľúčom v koncepcii EDC k podpore a posilňovaniu demokratickej kultúry, založenej na takých základných hodnotách, akými sú ľudské práva a sloboda, rovnocennosť rozdielov a panstvo práva – je participácia.*

Ako edukatívna iniciatíva je EDC zacielená na všetkých tých jedincov, ktorí majú špecifické postavenie v spoločnosti vzhľadom na vek a rolu. Aj keď sa ciele EDC, ako sú participácia, partnerstvo, sociálna kohézia, rovnosť prístupu, rovnocennosť, solidarita a pod. spájajú s procesom celoživotného vzdelávania, zdôrazňuje sa, že v škole sa aplikuje ako v prvom verejnom prostredí. EDC tu predstavuje paletu cvičení a aktivít, v ktorých sa napomáha žiakom a mladým ľuďom, aby mohli aktívne participovať na rozhodnutiach a prevziať zodpovednosť za svoje spoločenstvá.

V nedávno zverejnenej ***Európskej charte demokratickej školy bez násilia***[4] *sa formulujú niektoré princípy, ktoré sú v súlade s ustanoveniami zákona č. 596/2003 o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a zákona o vysokých školách č. 131/2002 Z.z.* ***Žiacke školské rady*** *na stredných školách,* ***študentské rady a akademické senáty*** *na vysokých školách sú práve tými* ***štruktúrnymi možnosťami****, ktoré by zo zákona*[5] *mohli a mali predstavovať „školu demokracie" so všetkými parametrami programu EDC. V súlade s tým IUVENTA a UIPS MŠ SR uskutočnili široko koncipovaný sociologický výskum občianskej a politickej participácie stredoškolskej a vysokoškolskej mládeže Slovenska. Po prvýkrát od*

vstupu Slovenska do Európskej únie, ale aj po roku 1989 sociologický výskum mládeže ***presúva svoju pozornosť*** *z občianskych združení detí a mládeže, občianskych hnutí a iniciatív realizovaných mimo školy a vo sfére volného času mládeže na žiacke školské a študentské samosprávy ako miesto neformálneho vzdelávania vo formovaní nových európskych občanov. Poslaním výskumu je predovšetkým hlbšie preniknúť do problematiky efektívnosti žiackych školských rád a akademických senátov vo výchove mládeže k demokratickému občianstvu:*

1. Výskum stredoškolákov získa podrobnejšie údaje o systéme zriaďovania školských rád, údaje potrebné k hodnoteniu ich činnosti, sústredí informácie o dobrých príkladoch z fungovania žiackych školských rád na škole.

2. Výskum vysokoškolákov umožní po prvýkrát sledovať fungovanie a aktivity študentských rád a študentov-členov akademických senátov na slovenských vysokých školách. Súčasne získame údaje potrebné k zisteniu, či študenti – členovia žiackych školských rád prejavujú schopnosť realizovať svoje skúsenosti občianskej a politickej participácie na vysokých školách.

Výskum mládeže má nového partnera – ***Študentskú radu vysokých škol (www.srvs.sk)****, ktorý sa podieľal na vstupných konzultáciách pri príprave sociologického výskumu*[6] *a ako dúfame, využije výsledky výskumu v prospech študujúcej mládeže a rozvoja vysokého školstva na Slovensku.*

Prof. L. Macháček

---

[1] Plné znenie dokumentu v slovenskom a anglickom jazyku Akčný plán politiky mládeže na rok 2005 možno nájsť v osobitnej publikácii a aj na www.education.gov.sk Svoje otázky a komentáre k Akčnému plánu na rok 2005 možno adresovať na: RNDr. Ján Šípoš, CSc., riaditeľ odboru detí a mládeže MŠ SR. Tel: 02-5923 8101. E-mail: sipos@education.gov.sk

[2] Tento program obsahuje Akčný plán roka EDC (2005), ktorý v českom jazyku publikovalo MŠMS CR na svojej www.

1. Regionální seminář pro SEE o zavádění Nástroje osvědčení kvality EDC ve školách (Slovinsko, 27. – 29. ledna), pořádaný organizacemi UNESCO a CEPS.
2. Osmé setkání koordinátorů EDC se sejde v chorvatském Záhřebu ve dnech 14. až 17. dubna. Bude pořádáno ve spolupráci s mezinárodní konferencí o udržitelnosti EDC (International Conference on Sustainability of EDC).
3. Seminář pod názvem Úloha nevládních organizací v oblasti vzdělávání k demokratickému občanství (The Role of Non-Governmental Organisations in the Field of Education for Democratic Citizenship - Varšava, 21. – 24. dubna.
4. Seminář pro zástupce pedagogických škol v členských státech (Štrasburk, 15. – 17. června).
5. Jazykové a občanské forum ALTE, 2. mezinárodní konference (Berlín, 19. – 21. května).
6. Seminář k evropskému jazykovému portfoliu (Seminar on the European Language Portfolio) připravující mladé lidi k demokratickému a odpovědnému studiu jazyků (Moskva, 29. září – 1. října).
7. Konference o demokratické státní moci v institucích vyššího vzdělávání (Conference on Democratic Governance in Higher Education Institutions) – Štrasburk, říjen.
8. Deváté setkání koordinátorů EDC, říjen.
9. Semináře pro učitele v rámci doškolovacích programů Rady Evropy pro pedagogický personál (po celý rok 2005).
10. Seminář o výuce dějepisu a vzdělávání k demokratickému občanství (Seminar on History Education and Education for Democratic Citizenship) 27. – 29. října, Rumunsko.

[3] Keďže v jednotlivých krajinách sa pre "učenie sa demokracii" zaužívali rozličné termíny: politická výchova (Nemecko), občianska výchova (Francúzsko), výchova k občianstvu (Anglicko), sociálna výchova (Estónsko), personálny a sociálny vývoj (Portugalsko), societálna veda (Dánsko), akceptoval sa termín education for democratic citizenship (EDC), ktorý začala používať Rada Európy po druhom stretnutí predstaviteľov jej členských krajín (Heads of State and Government) v roku 1997. Definícia dostačujúcim spôsobom vyjadruje ciele a trendy, ktoré sa v tejto oblasti sledujú: EDC is a set of practices and principles aimed at making young people and adults *better equipped to participate actively in democratic life by assuming and exercising their rights and responsibilities in society*. Zdroj: **All-European Study on Education for Democratic CitizenshipPolicies.** César Bîrzéa (Rumunsko), David Kerr (Anglicko), Rolf Mikkelsen (Norsko), Isak Froumin (Rusko), Bruno Losito (Taliansko), Milan Pol (Česko), Mitja Sardoc (Slovinsko) with an initial contribution by Cameron Harrison (Anglicko) and Bernd Baumgartl (Rakúsko). Council of Europe co-ordination: Angela Garabagiu, Administrator, DG IV, 2005. Karen O'Shea DGIV/EDU/CIT (2003) 29: A GLOSSARY OF TERMS FOR EDUCATION FOR DEMOCRATIC CITIZENSHIP DEVELOPING A SHARED UNDERSTANDING

[4] EUROPEAN CHARTER FOR DEMOCRATIC SCHOOLS WITHOUT VIOLENCE1. All members of the school community have the right to a safe and peaceful school. Everyone has the responsibility to contribute to creating a positive and inspiring environment for learning and personal development. 2. Everyone has the right to equal treatment and respect regardless of any personal difference. Everyone enjoys freedom of speech without risking discrimination or repression. 3. The school community ensures that everybody is aware of their rights and responsibilities. 4. Every democratic school has a democratically elected decision-making body composed of representatives of students, teachers, parents, and other members of the school community where appropriate. All members of this body have the right to vote. 5. In a democratic school, conflicts are resolved in a non-violent and constructive way in partnership with all members of the school community. Every school has staff and students trained to prevent and solve conflicts through counselling and mediation. 6. Every case of violence is investigated and dealt with promptly, and followed through irrespective whether students or any other members of the school community are involved. 7. School is a part of the local community. Co-operation and exchange of information with local partners are essential for preventing and solving problems.

[5] Zákon č. 596/2003 o štátnej správe v školstve a školskej samospráve. V ustanovení § 26 Žiacka školská rada tohto zákona umožňuje, aby sa žiacka rada vyjadrovala k podstatným otázkam, návrhom a opatreniam školy v oblasti výchovy a vzdelávania, aby sa podieľala na tvorbe a dodržiavaní školského poriadku, aby zastupovala žiakov vo vzťahu k riaditeľovi a vedeniu školy, aby volila svojich zástupcov do rady školy.

[6] Rozhovor s členmi predsedníctva Študentskej rady vysokých škôl SR (26.6.2005-H.Maríková) a Fokus skupina so študentmi – senátormi (20.10.2005-Iuventa, Bratislava).

KAPITOLA I.
Európske súvislosti rozvoja občianskej dimenzie osobnosti mladého človeka na Slovensku

1. Zjednocujúca sa Európa ako civilizačno-modernizačná výzva

Európa sa (500 miliónov obyvateľov) má stať v krátkej budúcnosti nielen svetovým regiónom s konkurencieschopnou a **na poznaní založenou ekonomikou,** ale aj **fungujúcou občianskou spoločnosťou.**

Európsku integráciu nedávno prezentoval na XV. svetovom sociologickom kongrese v Brisbane-Austrália A. Martinelli[1], prezident Medzinárodnej sociologickej asociácie, ako ojedinelý experiment modernej doby, v ktorom sa spájajú politické a ekonomické prvky s občianskymi a kultúrnymi prvkami.

Projekt európskeho zjednocovania skutočne venuje veľkú pozornosť ethosu (ľudské hodnoty, vízie premien sveta, občianske práva a povinnosti) a eposu (osobnosti, produkty a udalosti predstavujúce európske kultúrne dedičstvo). Poskytuje nezvyčajnú šancu všetkým národným štátom, aby sa usilovali včleniť svoje hodnoty a osobnosti nielen do spoločnej európskej klenotnice, ale aj do programov výchovno-vzdelávacieho procesu mladej generácie.

Základné podmienky sociálnej zmluvy medzi generáciami v Európe sa rapídne zmenili. Ovplyvňujú ich nielen demografické (starnutie populácií krajín EÚ) a sociálne zmeny (predĺženie tranzície mladých ľudí do dospelosti).

Vzniká aj obava o súlad potrieb demokratického európskeho vládnutia (governance) a ochotou mladých občanov Európy venovať sa verejným otázkam. V Európe treba zastaviť vznikajúcu hrozbu „občianskeho deficitu mládeže“.

Ako sa to konštatuje v Bielej knihe, európsky projekt je sám osebe mladý, neustále sa formuje, potrebuje ambície, nadšenie a angažovanosť zo strany mladých ľudí voči hodnotám, na ktorých je založený. „Nadišiel čas, aby sme všetci vnímali mládež ako pozitívnu silu pri budovaní Európy. Očakávame, že vytvoria nové formy spoločenských vzťahov, nájdu rôzne spôsoby vyjadrenia solidarity alebo vyrovnania sa s ľahostajnosťou, pričom v tejto aktivite nájdu aj určité obohatenie.“ [2]

Biela kniha Európskej komisie: *Nový impulz pre európsku mládež (2001) sa už stáva podnetom pre vznik nových vzťahov a sietí medzi mladými ľuďmi, občianskou spoločnosťou a miestnymi aktérmi.*

Európska multikultúrna spoločnosť očakáva, že najmä medzi mladými ľuďmi bude čo najviac *aktívne učiacich sa*, ktorí budú schopní tvoriť svoje vlastné životné biografie a súčasne participovať na miestnom, národnom a európskom živote.

Výchova k demokratickému občianstvu je zložitý proces, ktorý sa môže v podmienkach výchovy mládeže v škole obsahovo inovovať iba vo väzbe na reálne procesy obnovy občianstva ako kvintesencie nadobúdania **občianskych** (napr. právo na osobné a súkromné vlastníctvo, uzatváranie dohôd, sloboda prejavu, zhromažďovania), **politických** (napr. aktívne a pasívne volebné právo) a **sociálnych** (napr. právo na istý sociálny štandard zodpovedajúci krajine) **práv**. Pritom majú byť tieto práva garantované fungujúcim právnym štátom s jeho nezávislými inštitúciami, zodpovedajúcimi za ich dostupnosť každému štátnemu občanovi, ako sú napr. súdy, sociálne siete a vzdelávacie inštitúcie.

V klasických demokraciách, ako je to obsiahnuté v diele anglického sociológa T. H. Marshalla (1950), občianstvo sa vyvíjalo počas dlhých storočí a v istej logickej nadväznosti: občianska dimenzia v 18. storočí, politická v 19. storočí a sociálna dimenzia v 20. storočí. Občianstvo vyjadruje integratívny spoločenský princíp, pretože uvedené práva sú v princípe univerzálne. Prístup k občianstvu však univerzálny nie je, pretože ho determinujú nielen právne normy, ale aj schopnosti jednotlivcov zmobilizovať vlastné zdroje a možnosti.

V krajinách ako Slovensko sa problém občianstva musí vyrovnať s tým, že komunistický experiment od roku 1948 do roku 1989 obetoval hodnote **sociálneho občianstva** tak politické, ako aj občianske práva a slobody. V súčasnosti je už čoraz zrejmejšie, že v postkomunistickej etape transformácie sa rieši

problém rekonštrukcie politickej a občianskej zložky občianstva pri cielenejšej redistribúcii toho, čo sa podarilo dosiahnuť v jeho sociálnej vrstve.

Tu hrozí – ako to konštatoval R. Roško[3] – veľa rizík populistických sľubov, ale aj skutočných autoritárskych riešení pri narastajúcich hospodárskych a sociálnych problémoch, ak u istého kritického množstva občanov nebude vôľa garantovať platnosť demokratickej ústavy príslušným typom občianskych postojov a občianskeho správania. Spoločenská transformácia je teda rovnako spojená s hospodárstvom na princípe trhovej ekonomiky, ako aj s nevyhnutnosťou, ako to pekne sformuloval J. Stena[4], rozhýbať systémový proces zrodu oživujúcej organizačnej formy individuálnej účasti vo verejnej sfére spoločenského života.

Programy podpory občianskych iniciatív, hnutí a združení, ktoré sa zameriavajú na ochranu životného prostredia, pomoc zdravotne postihnutým a sociálne slabým, zdravotnú osvetu a prevenciu, otázky ľudských práv, národnostných menšín, utečencov, rozličné formy výchovy k ľudským a občianskym právam sledujú, aby občania mali istú nevyhnutnú zásobu poznatkov, ale aj výbavu „zručností" občianskej participácie.

Mládežnícki politici i výskumníci spoločne hľadajú poznatky o tom, ako by sa mohla **zvýšiť zodpovednosť mládeže za súčasnosť a budúcnosť Európy**. Integrácia Slovenska do Európskej únie predstavuje neustálu výzvu aj pre jej mládežnícku politiku. Osobitne sa týka tej oblasti mládežníckej politiky, ktorá sa definuje ako **príprava mladých ľudí na demokratické európske občianstvo**[5]**.**

2. Mládežnícka politika a výchova k demokratickému občianstvu na Slovensku

Súčasné premeny Slovenska sú vlastne súčasťou komplexného modernizačného procesu, ktorý na prekvapenie mnohých nespočíva iba v **informačných technológiách** a **globalizácii kapitálu**, ale zahrňuje v sebe aj procesy ***občianskej modernizácie.*** Európska integrácia ako reakcia na globalizačné procesy prináša ďalšiu civilizačnú výzvu aj pre slovenských občanov.

P. Lauritzen upozorňuje na to, že je to práve mládežnícka politika, ktorá v členských krajinách Rady Európy plní významnú funkciu **modernizácie fungovania národného štátu**.[6] Práve jej prostredníctvom sa presadzuje koncepcia "znalostnej" spoločnosti a spoločnosť sa učí akceptovať skutočnosť, že rastie priestor pre non-profit sektor na úkor štátnej starostlivosti. Mládežnícka politika svojráznym spôsobom napomáha legitimizovať "moc" združených občanov, ktorá sa nespája so štátnym aparátom alebo ekonomickými subjektami. Združenia občanov, občianske hnutia a iniciatívy – predstavujú významnú školu demokracie.

V jednom z prvých učebných textov občianskej náuky pre žiakov stredných škôl po „nežnej" revolúcii sa uvádzalo, že zvládnuť ochranu a rozvíjanie demokracie môže úspešne generácia, ktorá získa dôkladné vedomosti a jej jednotliví príslušníci sa budú prejavovať ako mravne vyspelí občania. Mali by teda rozvíjať občianske iniciatívy a hnutia, vytvárať **"verejnosť"** a usilovať sa, aby mienka občanov mala reálny vplyv na spoločenský život.

O niekoľko rokov neskôr, poučení z fungovania demokratického pluralitného parlamentného systému a trhovej ekonomiky na Slovensku, sociológovia apelujú na to, aby sme neplesali, ale ani neupadali do pesimizmu či pasivity. Mali by sme sa všetci sústrediť na zveľaďovanie a rozvoj **osobnostných občianskych potenciálov**.[3]

Už v tomto období sa pripomínalo, že občania môžu dosahovať istú úroveň demokracie prejavujúcej sa rešpektovaním *práv menšín* (nielen etnických či národnostných skupín, ale aj politickej opozície), rešpektovaním *práva občana na neodňateľnosť štátneho občianstva* za politické názory a postoje, uznávaním a uplatňovaním *občianskych práv na slobodu zhromažďovania, združovania a prejavenia názoru prostredníctvom petície.*

Učiť sa byť dobrým občanom znamená nielen vedieť rozpoznať, či štát začína fungovať pod úrovňou našich občianskych možností, ale súčasne *chcieť a aj vedieť, ako prejaviť svoj názor a postoj v legálnych*

verejných formách (parlamentné voľby, petície, občianske zhromaždenia a hnutia) a dosiahnuť požadovanú sociálnu zmenu.

Ak sa má proces prechodu dospievajúceho do dospelosti zavŕšiť, nestačí preto získať iba **základné kvalifikácie** vzbudzujúce nádej na úspešné pracovné uplatnenie (jazyky, zručnosť využívať informačné technológie, podnikateľský duch a sociálno-komunikačné schopnosti), ale aj znalosti o demokratickom občianstve a schopnosti uplatňovať svoje občianske práva a povinnosti, t.j. tým, čo môžeme vymedziť ako **občianska gramotnosť.**[7]

V modernej koncepcii výchovy k občianstvu sa rovnocenne akcentujú obidve oblasti:

Výchova k občianstvu v škole: v základných učebných predmetoch (napr. história, slovenský jazyk a literatúra) a v špecializovaných učebných predmetoch (napr. etická výchova, náuka o spoločnosti), v školských žiackych samosprávnych radách a akademických senátoch.

Občianska participácia mládeže v mimoškolskom čase: združenia dospelých občanov s účasťou detí a mládeže, občianske združenia detí a mládeže, neformálne občianske hnutia a iniciatívy, mestské (obecné) parlamenty detí alebo mládeže.

Moderná koncepcia výchovy mládeže k demokratickému občianstvu v škole nielenže umožňuje, ale aj vyžaduje, aby sme si uvedomili, že v tomto priestore sa vzájomne prelínajú vplyvy informálneho, neformálneho a formálneho vzdelávania.

Schéma 1

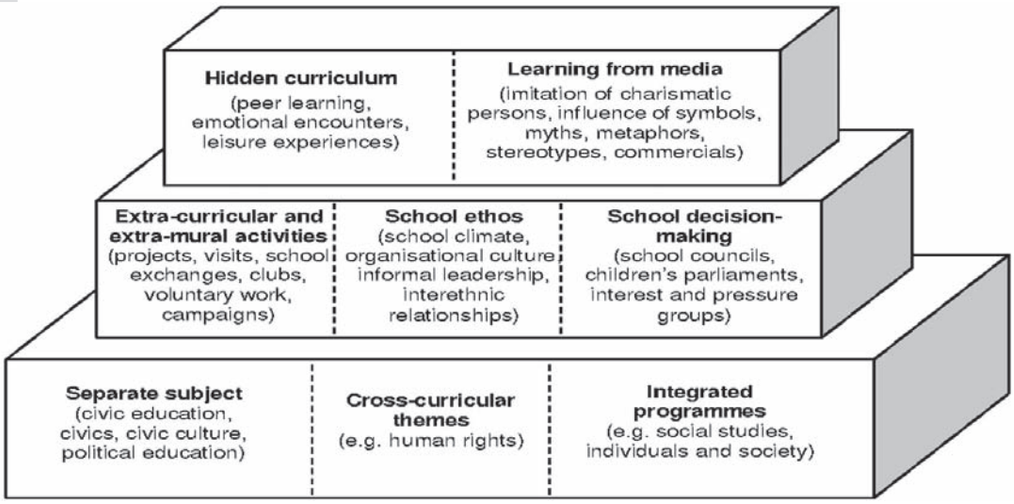

V najnovšej publikácii,[8] ktorá bola pripravená pre programy EDC v roku 2005, sa prehľadne ukazuje (schéma 1), aká je mimoriadne bohatá paleta súbežných vplyvov, ktoré sú „nad tým", čo patrí do kategórie **formálneho vzdelávania**. V škole sa vyučuje o problematike občianstva v takých špecifických predmetoch, ako je občianska výchova, alebo v integrovaných (náuka o spoločnosti) či neintegrovaných (história) programoch spoločenských vied, alebo sa niektoré otázky objavujú ako prierezová kurikulárna téma (napr. ľudské práva).

Demokratickému občianstvu sa neučíme iba v školskej triede počas takých predmetov, akými sú dejepis, zemepis, slovenská literatúra alebo v rámci špecializovaných predmetov v náuke o spoločnosti (filozofia, sociológia, politológia, psychológia, právne vedy). Dokonca prostredníctvom školy sa môžeme zapájať do aktivít prekračujúcich jej hranice[9].

Sprievodným dôsledkom participácie sú prvky, ktoré sú typické pre neformálne vzdelávanie: *podriadenie sa rokovaciemu poriadku, štúdium, pripomienkovanie a príprava potrebných podkladových materiálov pre hlasovanie, písanie zápisnice, organizovanie protestných akcií študentov, artikulácia záujmov študentov na verejných zhromaždeniach, spísanie petície a pod.* Napokon je to aj učenie sa a pochopenie zodpovednosti za všetkých členov akademickej obce pri hlasovaní o dôležitých otázkach školského poriadku a rozvoja školy.

V škole je významným segmentom aj „duch školy“, čo autor vtipne identifikuje prostredníctvom fungovania jej organizačnej kultúry vedenia školy, vplyvu vodcovských osobností medzi žiakmi, etnických vzťahov. Do kategórie **neformálneho vzdelávania** sa pochopiteľne zaraďuje aj všetko, čo je za stenami školy vo sfére dobrovoľníckej práce, projekty, výmeny žiakov, kluby.

Formálne i neformálne vzdelávanie musí dnes nutne rešpektovať to, že žiaci, najmä dospievajúci, ale všeobecne študenti sa učia o spoločenskom živote, o jeho reálnych hodnotách, normách a pravidlách, o tom, ako možno byť úspešným prostredníctvom **informálneho vzdelávania,** ktorého prvou inštitúciou sú rovesnícke skupiny (skúsenosti z prežívania voľného času) a druhou prostriedky masmediálnej komunikácie (napodobňovanie charizmatických osobností, správanie sa predstaviteľov politických strán, poslancov, vplyv mýtov a symbolov, spotrebné správanie).

Výchova k občianstvu s európskou dimenziou je zložitý proces, v ktorom má významné miesto inštitúcia neformálneho vzdelávania: *žiacka školská rada a akademický senát*. V škole sa proces učenia demokratickému občianstvu realizuje aj prostredníctvom samosprávnych inštitúcii[10], v ktorých sa uskutočňujú dôležité rozhodovania o fungovaní a rozvoji školy (detské parlamenty, žiacke školské rady, študentské rady, akademické senáty). Do ich agendy môžu patriť všetky relevantné skutočnosti, ktoré sa bezprostredne i sprostredkovane týkajú žiaka v škole. K. H. Dürr ich systematizoval ako osem oblastí potencionálne otvorených pre participáciu žiakov:

- **individual affairs** – záležitosti a konflikty jednotlivca týkajúce sa artikulácie záujmov a problémov žiakov;
- **peer affairs** – záležitosti a konflikty vyplývajúce zo vzťahov jednotlivých žiakov alebo skupín žiakov;
- **class affairs** – záležitosti a konflikty žiackej triedy a učiteľa, ako aj aktivít, projektov a riešení konfliktov rovesníkov;
- **school affairs** – záležitosti a konflikty komunity žiakov a vedenie či administratíva, školské projekty, komunikácia s lokálnou komunitou, slávnosti a školské prostredie;
- **organisational and staff affairs** – záležitosti a konflikty týkajúce sa regulácie školského života, vzťahy s osadenstvom, údržba a prestavba budovy, problémy s administratívou a dopravou;
- **content and methodological issues** – záležitosti a konflikty pri výbere obsahu a metód vyučovania, vzdelávacie projekty;
- **curricular and education policy issues** – záležitosti a konflikty pri kurikulárnej regulácii a ich interpretácia, voľba predmetov a student assessment;
- **links with extra-mural activities** –záležitosti a konflikty týkajúce sa vzťahov školy s vonkajšou komunitou, mimoškolské aktivity, spolupráca s mimoškolskými agentúrami a organizáciami.

Podstatné formy učenia v systéme neformálneho vzdelávania sú ***priama sociálna akcia sledujúca sociálnu zmenu***. V jej priebehu sa uskutočňuje komunikácia medzi študentmi, medzi študentmi a učiteľmi, t.j. neverbálne metódy a informálna komunikácia, ktoré si vyžadujú intelektuálne schopnosti a participačné zručnosti[11].

3. Súčasný stav poznania občianskej participácie mládeže na Slovensku

V mnohých krajinách Európy[12] v súčasnosti odborná verejnosť a predstavitelia politických strán diskutujú[13] o výsledkoch prieskumu PISA 2003, v ktorých sa empiricky dokladajú vedomosti a schopnosti 14 ročných žiakov v oblasti matematiky, prírodných vied a čitateľských kompetencií[14]. Máme k dispozícii výsledky medzinárodných výskumov Mládež a európska identita (2002)[15] a Politická participácia mladých ľudi v Európe (2004)[16], ktoré dokresľujú osobitným spôsobom našu súčasnú situáciu v oblasti občianskej gramotnosti mladých ľudí.

ROK 1999
Kompetentnosť 14 ročných žiakov porozumieť textom s politickým obsahom

Trochu v pozadí pozornosti odbornej verejnosti i politickej verejnosti zostali výsledky obdobného zisťovania The International Association for Evaluation of Educational Achievement (Amsterdam). Výskum CIVIC EDUCATION STUDY sa uskutočnil v roku 1999 v 28 krajinách na reprezentatívnych súboroch 14 ročných žiakov.[17]

Jeho cieľom bolo zistiť faktografické vedomosti, ako aj zručnosti v interpretácii materiálov s občianskym a politickým obsahom (napr. úryvky textov a obrázky), ako žiaci rozumejú pojmom (napr. demokracia a občianstvo), postoje žiakov (napr. dôvera k vláde), ich aktuálnu a očakávanú participáciu na politických a občianskych aktivitách.

Pokiaľ sa to týka občianskych vedomostí žiakov, vysoko nad priemerom sa umiestnilo Fínsko (podobne ako vo výsledkoch PISA 2003), za ním spoločne rovnako Taliansko a Slovensko. Pod medzinárodným priemerom sa umiestnili aj Nemecko a Anglicko. Napokon sa umiestnilo Estónsko, ktoré dosiahlo obdobné výsledky ako Litva, Lotyšsko, Belgicko, Portugalsko, Švajčiarsko, Bulharsko, Rumunsko.

Zisťovanie rozdielov medzi faktografickými znalosťami v oblasti politiky a interpretačnými zručnosťami v zásade potvrdilo zhodu. V prípade Fínska a Talianska, Nemecka, ale aj Estónska (94 bodov za vedomosti a 95 bodov za zručnosti) sa potvrdila zhoda medzi vedomosťami a zručnosťami. Niektoré krajiny preukázali značné rozdiely. K nim patria napr. USA, kde žiaci dosiahli v prípade vedomostí 102 bodov a v prípade zručností až 114 bodov (analogicky Anglicko 96 bodov a 105 bodov). Slovensko sa začlenilo medzi niekoľko krajín (napr. Poľsko), kde vedomosti 14 ročných žiakov dosť značne (107 a 103 bodov) presahujú úroveň ich občianskych a politických zručností. V prípade Slovenska (Pearson koeficient r=0,689) pozitívna korelácia určuje priamo úmerný vzťah premenných, „čím dosahujú žiaci lepšie výsledky vo vedomostiach o občianskych princípoch, tým skôr vedia úspešne interpretovať politické správy a naopak“. (CEA, Bratislava 2002, s. 22) Aj keď žiaci na Slovensku dosiahli vysokú úroveň občianskych a politických vedomostí, nič to nemení na veci, že **majú skôr lepšie faktografické vedomosti ako interpretačné zručnosti**[18]**.**

Nie je teda prekvapením, že naši žiaci a študenti majú dobré vedomosti o rozličných historických skutočnostiach, demokratických inštitúciách, aj európskych. Tradičné formy vzdelávania v škole prostredníctvom vyučovania orientovaného na pamäť a nie na porozumenie vysvetľujú, že naši žiaci dosiahli lepšie výsledky v oblasti *faktografických vedomostí ako v oblasti interpretačných zručností*.

ROK 2002
Čo a ako sa učia mladí ľudia na škole o demokracii[19]

Prvý pohľad na výsledky výskumu Mládež a európska identita (2002) potvrdil naše očakávanie, že v Bratislave sa učí o demokracii, občianstve a Európskej únii podľa vyjadrenia žiakov podstatne menej ako vo Viedni. Súčasne sa potvrdilo, že mladšie vekové skupiny (18-21 rokov) v Bratislave uvádzajú, že sa v škole „učili o EÚ a ES“ podstatne viac, ako to uvádzajú staršie vekové skupiny vo veku 22-24 rokov.

Ak si uvedomíme, že skúmané osoby zväčša myslia školou „strednú školu“, tak mladší hovoria o strednej škole v rokoch 1998-2002, zatiaľ čo starší o strednej škole, ktorú navštevovali približne v rokoch 1994-1998.

Graf

Spomínate si na to, že by ste sa v škole učili niečo o EÚ alebo ES – parlamente, zákonoch, politike v rôznych oblastiach alebo členských štátoch ?

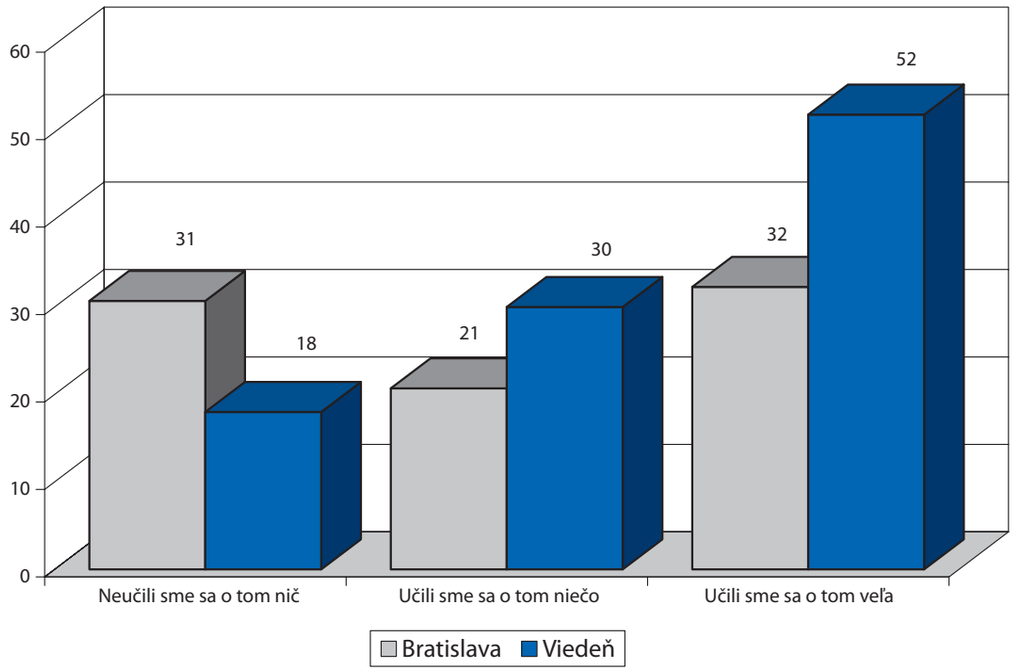

V tomto období sa odohrávali významné spoločenské zápasy o európsku orientáciu Slovenska a jeho akceptáciu v orgánoch Európskej komisie či NATO. Súčasne sa koncepčne i obsahovo obohacovalo vyučovanie v predmete náuka o spoločnosti[20], učitelia i žiaci spoločne získavali informácie a poznatky o poslaní i fungovaní Európskej únie prostredníctvom masívnejšej masmediálnej informačnej kampane, špecializovaných podujatí subjektov občianskeho sektora.

Výskum potvrdil súvislosť medzi učením sa o EÚ a ES v škole a učením sa „demokracii“. Je zrejmé, že celospoločenská príprava občanov na vstup Slovenska do Európskej únie do istej miery „zastupovala“ alebo „intenzifikovala“ celkový proces učenia sa žiakov a študentov o demokracii.

Pokiaľ ide o problémy intolerancie a xenofóbie, máme vo výskume zaradenú jednu položku, ktorá sa týka učenia sa o sviatkoch v iných náboženstvách alebo kultúrach. Je to položka, ktorá v Rakúsku má najvyššie zastúpenie a možno teda predpokladať, že mladí Viedenčania sa aj v škole dozvedia veľa o etnických menšinách žijúcich aj v Rakúsku, o ich sviatkoch či náboženských zvykoch. Aj to môže vysvetľovať zistené rozdiely.

Graf

Preberali alebo diali sa tieto veci na vašej škole?

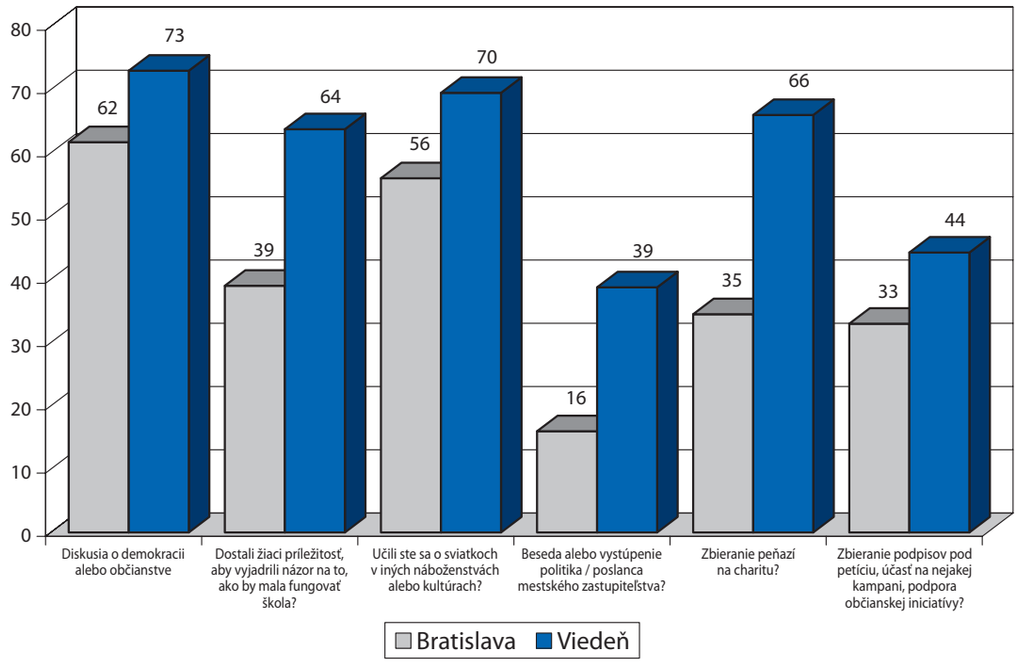

Podrobnejšia analýza ukazuje, že vo všetkých položkách, ktoré sme predostreli našim respondentom, sa mladí Viedenčania učili alebo zúčastňovali viac ako mladí Bratislavčania. Získané poznatky naznačujú prinajmenšom dve zaujímavé súvislosti, ktoré majú strategický význam pre koncipovanie výchovy mládeže k európskemu občianstvu.

Prvou osobitosťou je, že v rakúskej škole sa dejú celkom často rozličné občianske, ba dokonca politické akcie a podujatia. Obdobne, aj keď na nižšej úrovni, sa to dá konštatovať aj o pražských školách. Na Slovensku, teda v Bratislave sú besedy s politikmi alebo verejne známymi osobnosťami, účasť na rozličných petičných akciách alebo kampaniach či dokonca zbierky na charitatívne akcie podstatne menej frekventované. Vzhľadom na relatívne zrejmú tendenciu u nás po roku 1989 vytesniť stranícku politiku mimo školských stien by sme sa nemali čudovať zreteľným rozdielom na Slovensku a v Rakúsku.

Druhou osobitosťou je klasický rozpor medzi vysokou úrovňou učenia sa o demokracii alebo občianstve a príležitosťou vyjadriť sa k tomu, ako by mala fungovať škola, školská a triedna samospráva. Tento rozpor sa zdá byť prirodzený, pretože v škole sa predovšetkým vyučuje a vzdeláva.

Analýza školy aj ako priestoru občianskej socializácie naznačuje problémy s chápaním obsahu výchovy k občianstvu. Prvým problémom je, ak vzniká istá redukcia občianskej výchovy na výchovu k patriotizmu. Tomu zodpovedajú relatívne frekventované tradičné prostriedky výchovy, akými sú školské výlety na pamätné miesta a do múzeí, stretnutia s účastníkmi bojov, povstaní a disidentského odporu. Druhým problémom výchovy k občianstvu v škole je, že ak sa odohráva na vyučovacej hodine, tak sa realizuje predovšetkým prostredníctvom aktívneho učiteľa a pasívnych žiakov.

Podstatné však je, že ***participácia žiakov na pôde školy*** (žiacky parlament alebo žiacka školská rada) vôbec nedosahovala úroveň angažovanosti v iných krajinách. Ich zapojenosť bola takisto hlboko podpriemerná. Ak v mnohých európskych krajinách participovalo v žiackej školskej rade, parlamente 28% žiakov, v SR participovali iba 3% žiakov, čo bola najnižšia hodnota zo všetkých zúčastnených krajín.[21]

Napodiv mladí Viedenčania dostávali nezvyčajne viac príležitostí participovať na fungovaní svojej základnej a strednej školy. To značí, že mali utvorené odlišné východiskové podmienky[22], ako sa to teraz definuje, mali **štruktúrne príležitosti**, aby mohli a dokonca museli spolurozhodovať, vyjadrovať svoje názory a prejavovať postoje, kde získavali skúsenosť s fungovaním demokracie vo vlastnej škole.

Rok 2004
Čo vedia mladí ľudia o národnej a európskej politike

Medzinárodný výskum *Politická participácia mladých ľudí v Európe* napokon akceptoval náš návrh, že je dôležité, aby sme zisťovali nielen názory a postoje respondentov, prípadne ich občianske a politické správanie, ale aj isté ***elementárne vedomosti*** *o politickom živote v jednotlivých krajinách a v Európskej únii.*[23]

Z každej oblasti sme vybrali štyri otázky, t.j. spoločne 8 otázok, na ktoré mal respondent možnosť odpovedať: správne, nesprávne, neviem.

Graf

Teraz vám prečítam niekoľko tvrdení o politike. Odpovedzte, prosím, čo je správne, alebo nesprávne.

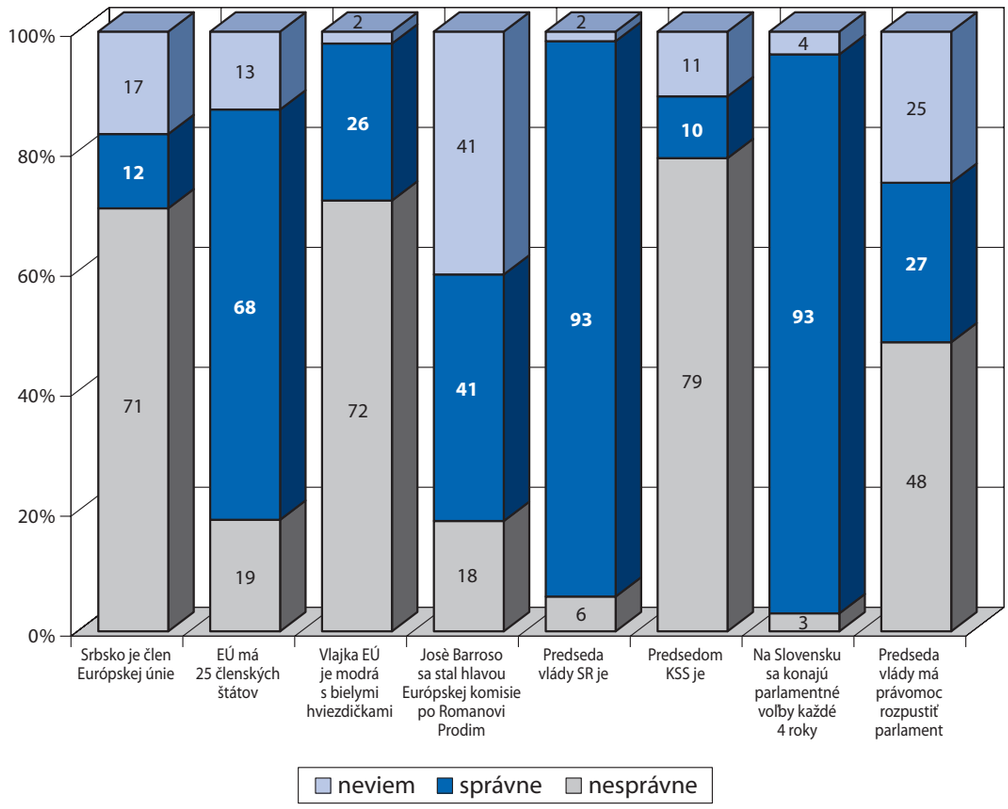

Poznámka: Mladí ľudia dostali možnosť striedavo súhlasiť s pravdivým tvrdením (napr. počet členov EÚ) alebo nesúhlasiť s nepravdivým tvrdením (napr. vlajka EÚ).

V prípade *európskej problematiky* sa ukázalo, že približne 70% mladých ľudí má správnu predstavu o EÚ, jej členoch a symboloch. Iba v prípade výmeny predsedu EK (R. Prodi - J. Barroso) ešte dosť značná časť z nich (40%) priznáva, že túto udalosť nevie posúdiť. Vo všetkých 4 otázkach približne 15-20% respondentov odpovedalo nesprávne.

V prípade *národnej politiky* sa potvrdilo, že mladí ľudia o domácej politickej scéne vedia podstatne viac, t.j. na úrovni 80-90%, či už sa to týka parlamentných volieb, kto je predseda vlády alebo predseda konkrétnej politickej strany. Iba v prípade kompetencií predsedu vlády a parlamentu v demokratickom politickom systéme prejavili pomerne rovnako neznalosť (25 %) a nesprávnosť (27 %) v hodnotení ich vzájomného vzťahu.

Ak sa na 8 politických znalostí pozrieme z hľadiska veku respondentov, ukazuje sa, že úroveň správnych odpovedí sa postupne s vekom od 15 do 25 rokov zlepšuje s výnimkou **znalostí o fungovaní parlamentnej demokracie.** Problém tu, pravda, spočíva v tom, že práve tento jediný indikátor z celkového počtu 8 neskúmal až tak „úroveň znalostí", ale umožňoval skôr prejaviť respondentom svoj „názor a postoj" k fungovaniu demokracie. Aj v medzinárodnom porovnaní vidieť, že Slovensko má deficit vo vedomostiach o demokracii nie preto, že mladí ľudia nemajú potrebné informácie, že by nevedeli, ako je to podľa ústavy (ako je to napr. v prípade Anglicka a Francúzska), ale skôr preto, že skutočne si myslia, že by bolo pre krajinu niekedy lepšie, ak by premiér rozpustil parlament. Hoci dobre vedia, že je to v skutočnosti naopak a parlament môže odvolať premiéra a jeho vládu. Na druhej strane z grafu možno zistiť, že takáto skupina "valaškárov" sa nachádza medzi mladými ľuďmi všetkých skúmaných krajín.

Graf

Môže premiér - predseda vlády rozpustiť parlament?

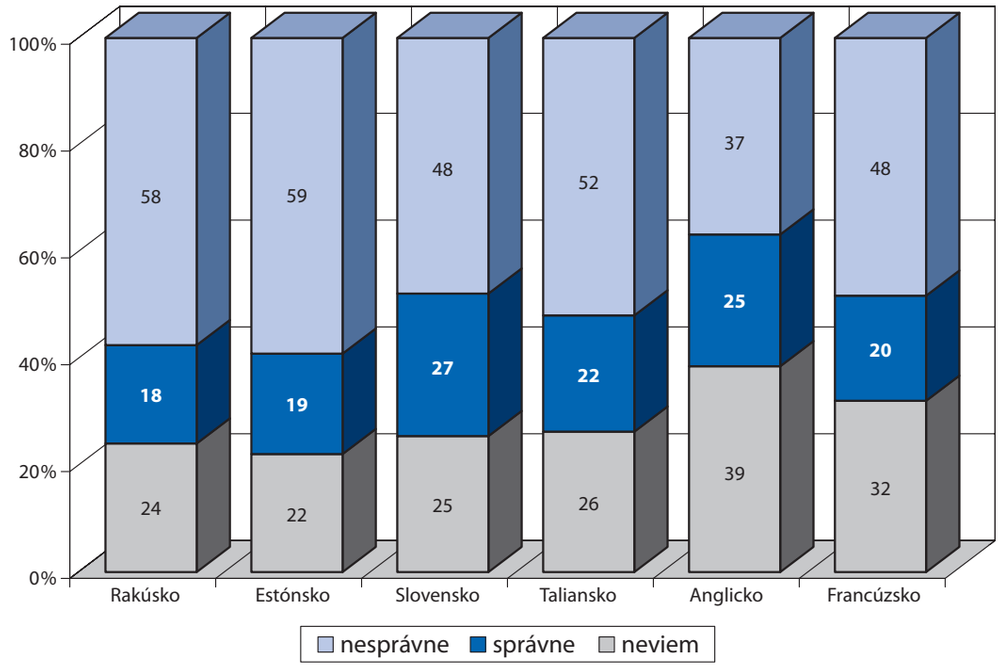

Z celkovej povahy skúmaných politických vedomostí sa dá predpokladať, že úroveň žiakov a mladých ľudí je výsledkom zvláštnej symbiózy vplyvu informálneho (masmédiá), neformálneho (občianske združenia a žiacke školské rady) a formálneho vzdelávania. V žiadnom prípade nemožno úroveň vedomostí mladých ľudí o domácej a európskej politike dať iba do vzťahu s procesom školskej edukácie o demokracii a občianstve v špecializovaných predmetoch občianska výchova alebo náuka o spoločnosti.

4. Zhodnotenie a závery pre strategickú reorientáciu výskumu mládeže na Slovensku

Ako sme to prezentovali nedávno na pôde Rady Európy pri príležitosti obhajoby *Národnej správy o situácii mládeže na Slovensku* (Štrasburg, 11.10.2005), práve reprezentatívny sociologický výskum mládeže vo veku od 15 do 25 rokov na Slovensku potvrdil (2004-2005), že mladí ľudia strácajú záujem o politiku, vyjadrujú skepsu k verejnému politickému životu, prejavujú nedôveru k inštitúciám právneho štátu, majú tendenciu podporovať autokratické formy riadenia života v spoločnosti.

Ak sa pokúšame stručne zhrnúť existujúce poznatky z viacerých výskumov, ktoré sa týkajú občianskej a politickej participácie mladých ľudí, treba ešte pripomenúť, že aj záujem o prácu v občianskych

združeniach detí a mládeže sa stabilizoval[24] na úrovni 5-7% a spoločne s činnosťou mladých ľudí v rozmanitých záujmových spolkových združeniach sa občianska participácia v dobrovoľníckom sektore pohybuje na úrovni 15%. Prinajmenšom sa zdá, že potenciál občianskych združení všeobecne a najmä mládeže v danom momente stagnuje a je správne, že RMS hľadá nové podnety a zdroje pre občiansku aktivizáciu mládeže na regionálnej a miestnej úrovni.

Skutočnou nádejou na reálne zvýšenie záujmu mladých ľudí o veci verejné, o participáciu v zastupiteľskej demokracii (napr. účasť na voľbách všetkých úrovní) je predovšetkým nová **štruktúrna príležitosť – žiacke a študentské rady na školách.** Je to tak preto, že táto štruktúrna možnosť sa tak či onak dotýka všetkých mladých ľudí v danom vekovom pásme. Rozhodnutia žiackej školskej rady na strednej škole alebo aj študentskej rady či akademického senátu na vysokej škole sa dotýkajú všetkých žiakov a študentov bez rozdielu. Ide o zásadne odlišnú situáciu v porovnaní s dopadom rozhodnutí, ktoré prijíma občianske združenie mládeže a ktoré sa vzťahujú výlučne na jej členov.

To môže vysvetliť, prečo orientuje mládežnícka politika v roku 2005 počas Európskeho roka výchovy k demokratickému občianstvu pozornosť sociologického výskumu mládeže na **neformálnu školu demokracie**, ktorá pôsobí v škole, predstavujúcej jednu z najtradičnejších a najkonzervatívnejších verejnoprávnych inštitúcii. Ako to poznamenal autor prehľadu o právach žiackych školských rád vo vybraných európskych krajinách, ich možnosť spolurozhodovať „...prekračuje možnosť obvyklú na našich školách“[25].

KAPITOLA II.
Participácia študujúcej mládeže na samosprávnom živote školy

V súlade s celkovým úsilím európskych inštitúcií zastaviť vznikajúcu hrozbu „občianskeho deficitu mládeže“ sa aj v našom sociologickom výskume[26] odzrkadľuje snaha lepšie analyzovať občiansku alebo politickú participáciu mládeže. Z metodologického hľadiska je osobitne významná téza Bielej knihy o mládeži (2001), že demokratické európske vládnutie (governance) vyžaduje ochotu mladých občanov Európy venovať sa verejným otázkam. Participácia občanov, ktorá sa prejavuje v rozličných formách, pochopiteľne aj odlišnou silou legitimizuje politický systém. Ak prijmeme tézu, že demokratické systémy závisia od politickej angažovanosti a pripravenosti svojich občanov aktívne participovať na politickom živote, tak si tiež uvedomujeme, že inú závažnosť má účasť na verejných diskusiách a inú na rozhodovacích procesoch.

V predchádzajúcej kapitole sme si ujasnili, že škola sa všeobecne skôr chápe ako *inštitúcia*, ktorej poslaním je zabezpečiť generačný prenos vedomostí, schopností a kompetencí, na ktorých je založený kultúrny systém našej spoločnosti.

Menej sa zdôrazňuje to, že škola je súčasne aj *byrokratická organizácia*, ktorú charakterizuje tak funkčná hierarchia a deľba práce medzi skupinami (žiaci, učitelia, riaditelia), ako aj súbor pravidiel procesov vládnutia a každodenného fungovania.

Škola je dôležitý faktor formovania “informovaného, zodpovedného, participatívneho občana”. Zabezpečuje to systémom *formálneho vzdelávania* žiakov o spoločnosti, o jej histórii či ekonomike, filozofických, politologických či sociologických názoroch. Tento edukačný proces sa uskutočňuje prostredníctvom rozličných školských predmetov či už tradičných ako história alebo moderných, ako je náuka o spoločnosti.

Škola môže a teraz dokonca musí zo zákona otvoriť žiakom vhodné oblasti pre aktívnu spoluzodpovednosť, aby si ešte v škole „precvičovali“ postupy, ako si uplatňovať svoje práva a plniť svoje povinnosti. Škola predstavuje aj priestor *„neformálneho vzdelávania“*.

Zákon č. 596/2003 o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v ustanovení §26 žiacka školská rada tohto zákona umožňuje,

- aby sa žiacka rada vyjadrovala k podstatným otázkam, návrhom a opatreniam školy v oblasti výchovy a vzdelávania,
- aby sa podieľala na tvorbe a dodržiavaní školského poriadku,
- aby zastupovala žiakov vo vzťahu k riaditeľovi a vedeniu školy,
- aby volila svojich zástupcov do rady školy.

Zákon o vysokých školách č. 131/2002 Z. z. stanovuje, že najmenej jednu tretinu členov akademických senátov tvoria študenti. Tento podiel vyjadruje vplyv študentov na samosprávny chod univerzity.

- Zákon dáva aj priestor študentom, aby vplývali na chod školy nielen v akademickom senáte, ale aj prostredníctvom ich zástupcu v správnej rade, prípadne možnosť zúčastňovať sa rokovania vedeckej rady pri prerokovávaní študijných programov.
- Nad rámec zákona mávajú zastúpenie študenti v kolégiu rektora, internátnej rade, ako aj v ďalších poradných komisiách zriadených rektorom či akademickým senátom.

Cieľ a hypotézy výskumu

Cieľom výskumu je preskúmať:
1. aké možnosti poskytuje AS a ŽŠR spolupodieľať sa na riešení životných a študijných problémov,

2. ktoré reálne problémy fungovania školy sú v centre pozornosti mladých ľudí,
3. aká je motivácia mladých ľudí pre aktívnu formu participácie v AS a ŽŠR.

Pre dôkladnejšiu orientáciu v zložitej a informačne relatívne komplikovanej problematike sme sformulovali hypotézy, ktoré nepredstavujú jednoduché empirické hypotézy. Vyjadrujú tendencie typické pre chápanie mládeže v našej spoločnosti ako vekovo-sociálnej skupiny „učiacej sa preberať zodpovednosť". V prípade stredoškolskej mládeže na jednej strane a vysokoškolskej mládeže na strane druhej je dôležitá odlišná „sebareflexia" samotných študentov z hľadiska chápania zodpovednosti za vlastné rozhodnutia. Formulácie hypotéz sú iba zdanlivo „negatívne" či „pesimistické". Vyjadrujú reálne postavenie mládeže v školskej organizácii a naznačujú hlavnú tendenciu, ktorá je typická pre jednotlivé vzdelávacie inštitúcie.

Hypotéza výskumu 1

- **Participácia študentov na rozhodovacích procesoch na vysokej škole formou AS sa vo väčšine prípadov redukuje na „hru" na demokraciu bez reálneho vplyvu na edukáciu a životné procesy.**

Hypotéza výskumu 2

- **Participácia študentov v strednej škole formou ŽŠR sa vo väčšine prípadov chápe ako spolok či združenie organizujúce záujmovú činnosť študentov a nie ako miesto na spolurozhodovanie o študijných problémoch.**

Hypotéza výskumu 3

- **Na niektorých fakultách a školách sú študenti, ale aj učitelia, ktorí majú osobný zážitok z úspechu fungovania AS alebo ŽŠR ako platformy „spolurozhodovania".**

Napokon jedna z hypotéz umožňuje, aby sme hľadali a nachádzali také prípady, ktoré naznačujú, že „demokracia na škole" existuje. Niektoré generácie študentov a učiteľov spoločne dosiahli niekedy „reálnu zmenu" vo fungovaní školy, ktorá im v podobe „osobného zážitku z demokracie" poskytuje nielen emocionálno-vôľový, ale aj kompetenčný (know-how) fundament pre budúce zápasy o demokraciu v škole a aj mimo školského prostredia.

Školské predmety na základnej a strednej škole a ich vnímanie študentmi z hľadiska získavania vedomostí o demokracii

Prvá informácia, s ktorou sa stretávame, je skutočnosť, že okrem tradičných školských predmetov, v ktorých sa žiaci môžu niečo naučiť o spoločnosti a demokracii, sa čoraz viac objavujú špecializované školské predmety.

Z prvého koša tradičných predmetov – história, zemepis, slovenský jazyk a literatúra – sa podrobnejšie môžeme pozrieť na históriu. Je to tak preto, že história predstavuje školský predmet s pôvodným poslaním neopisovať iba historické udalosti, ale aj objasňovať fungovanie štátu a spoločnosti. Súčasne patrí k predmetom s relatívne stabilným postavením v učebných plánoch škôl.

Graf

Spomínate si, že by ste sa v základnej alebo strednej škole učili niečo o demokracii, jej inštitúciách a fungovaní (napr. o občianskych právach a povinnostiach, o parlamentných voľbách, referende, úlohách prezidenta a predsedu vlády, ústavnom súde a pod.) na uvedených predmetoch?

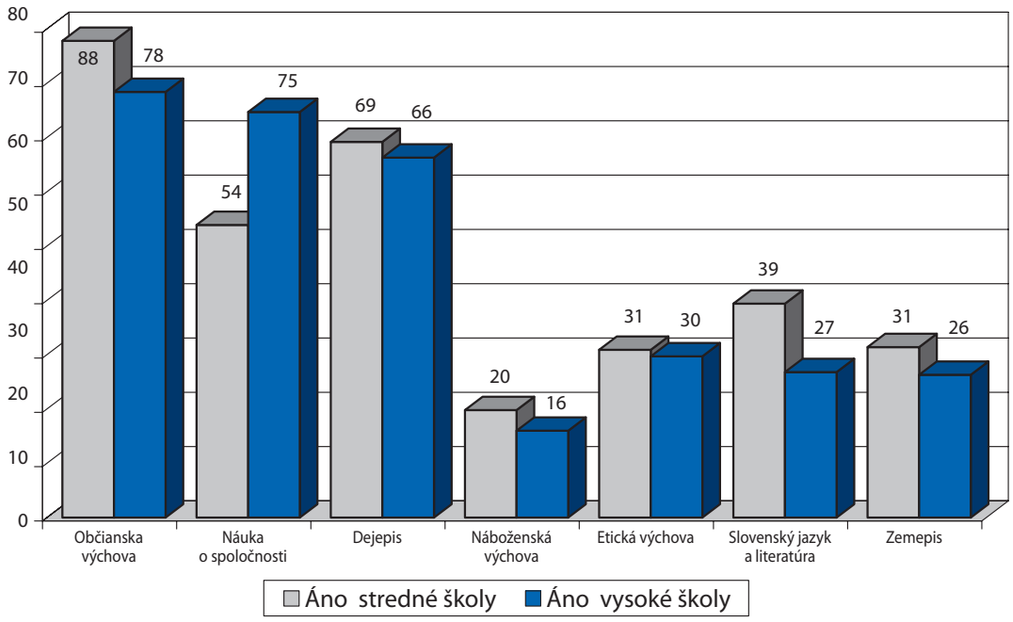

Graf

Demokracia - na hodinách dejepisu podľa druhu stredných škôl (údaje sú v %)

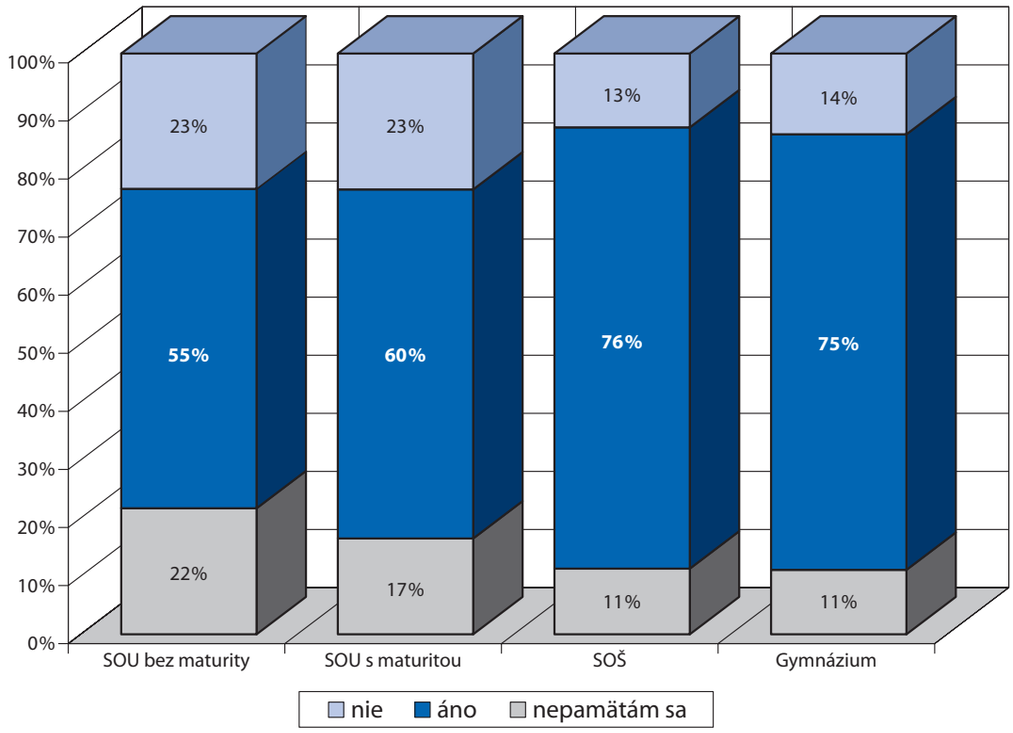

Zo stredoškolákov najmä študenti SOU sa oveľa menej pamätajú, ale aj sa domnievajú, že sa v dejepise o demokracii veľa neučili. A aj medzi vysokoškolákmi sú niektoré skupiny podľa ich príslušnosti k fakultám, ktoré naznačujú, že dejepis im utkvel v pamäti ako zdroj informácií o demokracii a fungovaní spoločnosti. Pritom medzi nimi nájdeme fakulty orientované spoločenskovedne i technicky. Niektorí si na takéto „špecifické obsahy“ nepamätajú, či tvrdia, že sa rozhodne nič neučili.

Graf

Demokracia – na hodinách dejepisu a hodinách náuky o spoločnosti „áno“ podľa študentov rozličných fakúlt VŠ

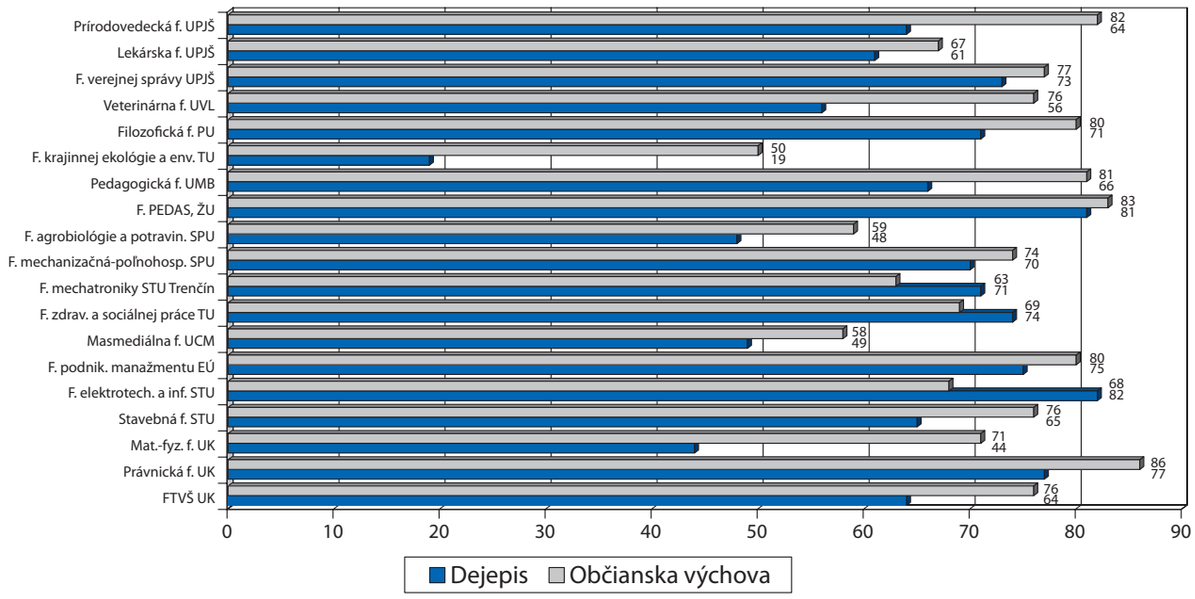

Druhú skupinu predmetov predstavuje *občianska náuka a náuka o spoločnosti*. Z našich údajov vidieť, že mladí ľudia spájajú problematiku spoločnosti a demokracie predovšetkým už s týmito školskými predmetmi. Tieto špecializované predmety poznajú a rešpektujú tak študenti stredných škôl, ako aj vysokých škôl.

Graf

Demokracia - na hodinách NOS – stredné školy

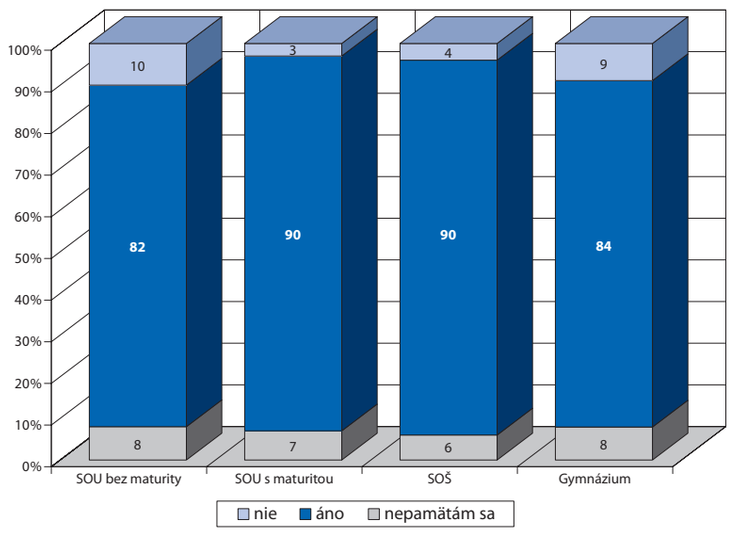

Graf

Demokracia – na hodinách náuky o spoločnosti –vysoké školy

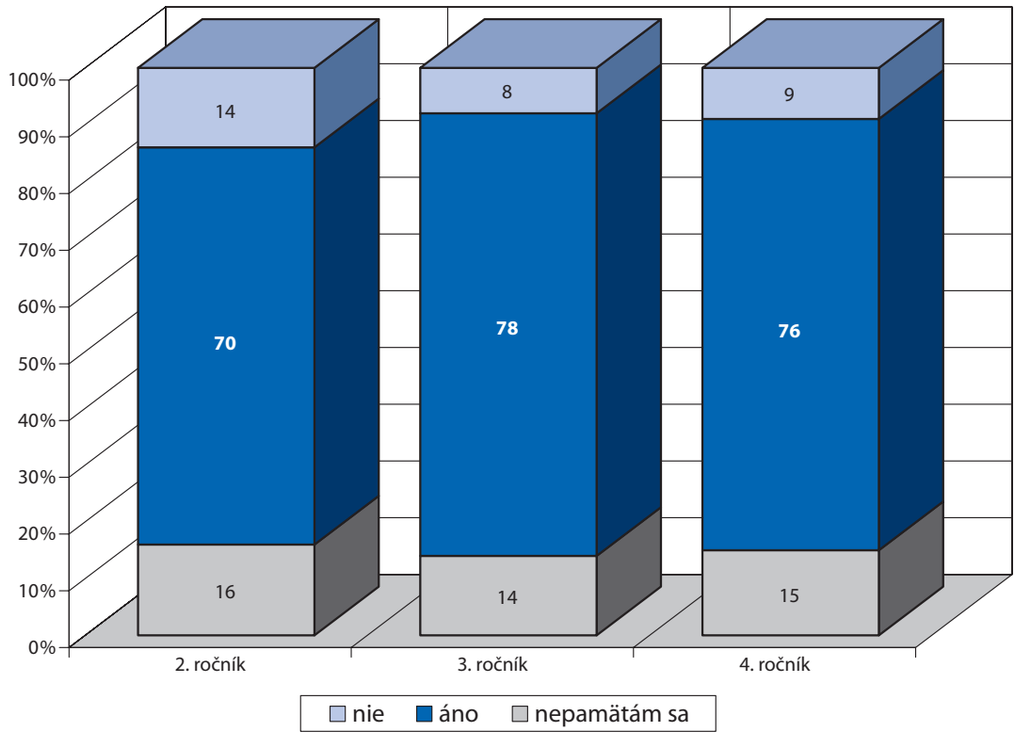

Vo väčšine prípadov možno vidieť značné rozdiely medzi študentmi jednotlivých fakúlt[27], ktorí prehlasujú, že si nepamätajú, prípadne sa ani v týchto predmetoch nedozvedeli o demokracii nič podstatnejšieho.

Odborníci na problematiku vyučovania občianskej náuky a náuky o spoločnosti dobre vedia[28], že niekedy sa redukuje na „filozofiu“ alebo inú vednú disciplínu, ktorá je bližšia jej učiteľovi. Takže nemožno vylúčiť prípady, že študenti sa o demokracii, parlamentarizme, volebných systémoch, fungovaní občianskej spoločnosti skutočne nemusia dozvedieť to najdôležitejšie pre ich občiansky život. Celkovo sa presadzuje medzi odborníkmi názor, že poslaním náuky o spoločnosti je príprava študentov na rozličné smery vysokoškolského štúdia a nie ich príprava na občiansky život v spoločnosti.

Predovšetkým to signalizuje, že študenti na niektorých fakultách majú odlišnú výbavu zo strednej školy pre prípadnú participáciu na samosprávnej regulácii života vysokej školy.

Politické vedomosti a občianska gramotnosť študentov stredných a vysokých škôl

V našom výskume kladieme primeraný dôraz na zistenie vedomostí a čitateľských kompetencií študentov, ktoré sú významné pre občiansku a politickú participáciu. Myslíme si, že takýto postup je v bežných sociologických výskumoch mládeže netradičný. Zvyčajne sa zisťujú iba postoje a názory, hodnotové orientácie, aktivity a správanie skúmaných. Bolo treba prekonať zábrany, ktoré by u respondentov mohli vzniknúť, ak anketár v rozhovore „face to face“ nevhodne zareaguje na jeho nesprávnu odpoveď.

Keďže ide o študujúcu mládež a to, že verejnosť je priam zahrnutá rozličnými vedomostnými súťažami v masmédiách, predsa len sme predpokladali, že je zaradenie vedomostného testu možné. Vybrali sme už preverené otázky z dvoch medzinárodných výskumov[29].

Vedomosti študentov o politike a demokracii

V prvom súbore testových otázok sme predložili respondentom niekoľko tvrdení, ktoré sa týkajú národnej politiky a politiky európskej.

V zásade platí, že elementárne skutočnosti národnej politiky (prezident, parlamentné voľby) poznajú tak stredoškoláci, ako aj vysokoškoláci (asi 90-95%). To platí aj o niektorých elementárnych informáciách o európskej politike (70-80%), aj keď je úroveň vedomostí skúmaných o niekoľko percent v zásade nižšia (napr. či je Turecko členom EÚ a koľko má EÚ členov od r. 2004).

Pravda, na ďalšie otázky boli už odpovede (35%) menej správne ako nesprávne (či je SNS parlamentná strana, či má EÚ schválenú ústavu). Správne odpovede si vyžadovali oveľa hlbší a systematickejší záujem o politiku, ako to študenti signalizujú. Signifikantné sú rozdiely v správnych odpovediach medzi vysokoškolákmi a stredoškolákmi, pričom gymnazisti a študenti na stredných odborných školách sa podstatnejšie odlišujú od študentov SOU.

Graf

Teraz si prečítajte niekoľko tvrdení o politike a demokracii u nás a v EÚ. Odpovedzte, prosím, či je správne, alebo nesprávne.

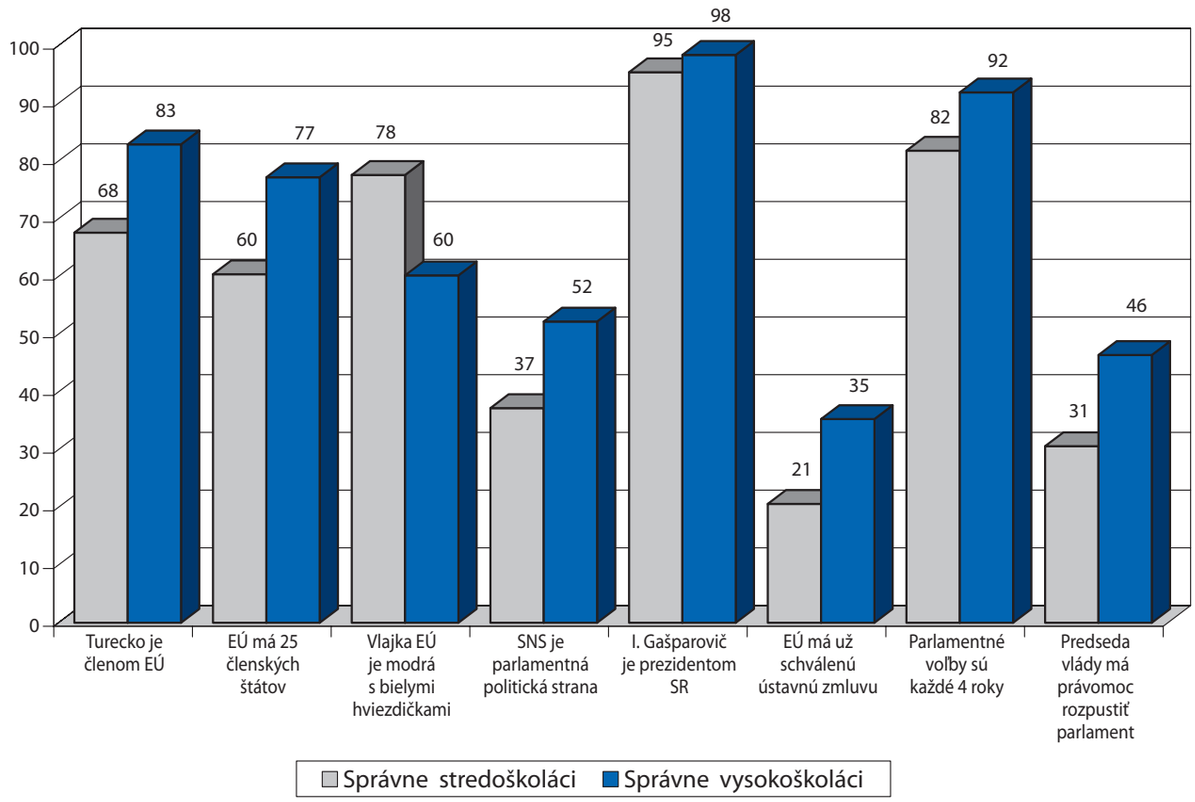

Poznámka: V tomto grafe už sme pozmenili odpovede tak, aby boli porovnateľné. Takže ak respondent odpovedal, že napr. Turecko nie je členom EÚ, že vlajka nemá biele, ale žlté hviezdičky, že SNS nie je parlamentná strana, že EÚ nemá ústavnú zmluvu, že premiér nemá právomoc rozpustiť parlament – to sme zaradili ako správnu odpoveď.

Osobitnou je otázka zisťujúca poznanie „srdca“ parlamentnej demokracie, t.j. vzťahu zastupiteľskej a výkonnej moci v podobe tvrdenia „premiér má právo rozpustiť parlament“. V tomto prípade vysokoškoláci dosahujú lepšie výsledky v správnej odpovedi ako stredoškoláci. Zo stredoškolákov dosahujú lepšie odpovede gymnazisti. Študenti na SOU skôr uvádzajú odpoveď „neviem“.

Graf

Predseda vlády má právomoc rozpustiť parlament podľa stredoškolákov

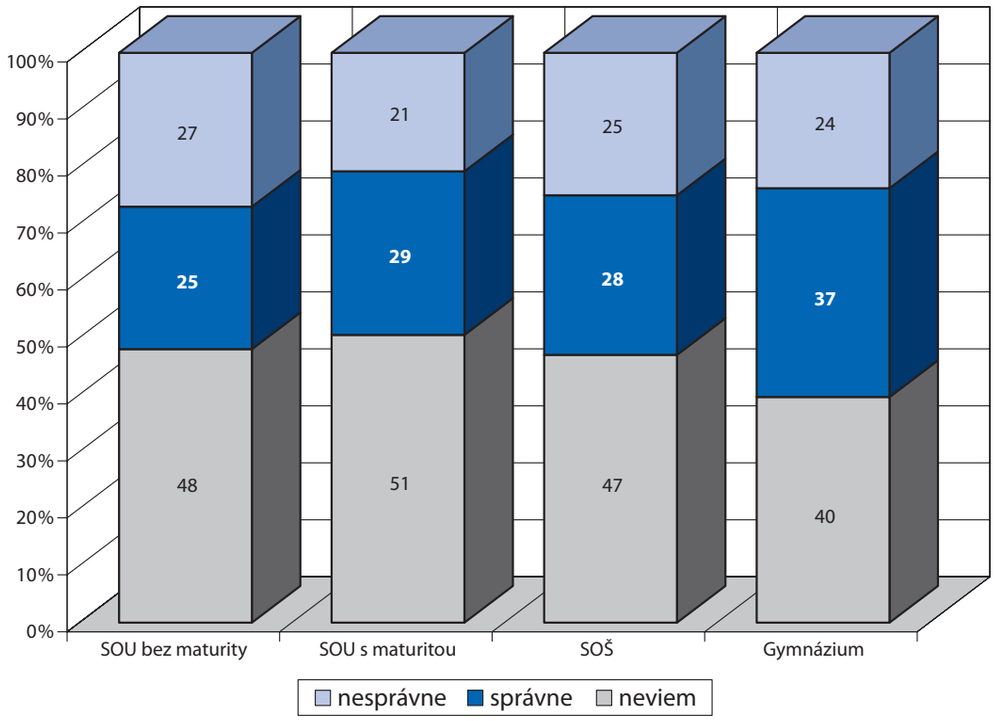

Graf

Predseda vlády má právomoc rozpustiť parlament podľa vysokoškolákov

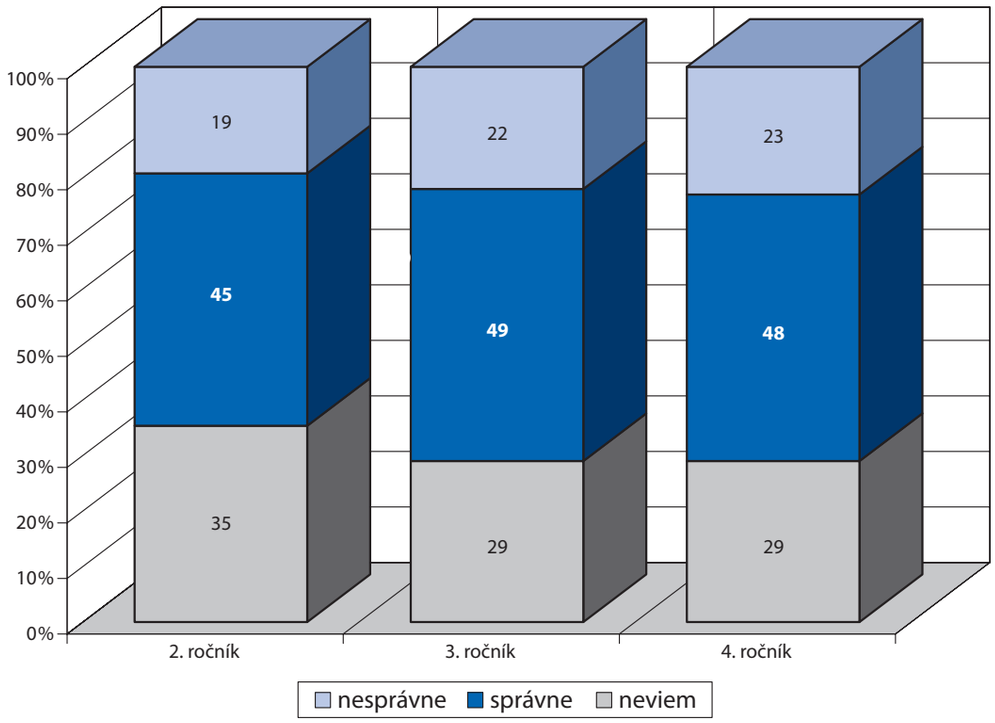

U vysokoškolákov je pozoruhodné, že postup do vyšších ročníkov v podstatnej miere neovplyvňuje prehĺbenie či rozšírenie správnych odpovedí. Možno to vysvetliť dvoma spôsobmi. Prvý bude konštatovať, že výchovno-vzdelávací proces o demokracii a fungovaní politického systému sa nerealizuje, a teda ani nezaznamenáva nejaké kvalitatívne zmeny vo vedomostiach študentov. Druhý môže konštatovať, že politická a občianska participácia študentov v priebehu ostatných troch rokov prehlbuje ich presvedčenie o tom, že „parlament" iba zdržuje a blokuje prijímanie „rozumných" návrhov vlády. To by ich mohlo viesť k odpovedi, ktorou napriek tomu, že poznajú správnosť vzťahu dvoch mocí v štáte, vyjadrujú svoj postoj k aktuálnej situácii našej parlamentnej demokracie.

Čitateľské kompetencie študentov

Druhý blok otázok zaradených do testu dával do pozornosti menej vedomosti a viac kládol dôraz na čitateľské kompetencie študentov.

Správne pochopiť a rozumieť tomu, čo sa deje v politickom živote, značí mať isté **vedomosti o tom, ako funguje parlamentná demokracia** v našej spoločnosti, ako sa uplatňujú záujmy rozličných zoskupení občanov, čo je dovolené a čo je protizákonné a pod.

Test 1

Dvaja ľudia vykonávajú tú istú prácu. Jeden z nich dostáva nižšiu mzdu. Podľa vás SA PRINCÍP ROVNOSTI poruší a takýto postup zamestnávateľa je nesprávny iba v prípade, ak pracovník, ktorý dostáva nižšiu mzdu

A/ má nižšiu kvalifikáciu
B/ má menej pracovných skúseností
C/ pracuje menej hodín
D/ má iné pohlavie

Test 2

Z nasledujúcich 4 stručných viet tri vyjadrujú nejaký NÁZOR a iba jedna z nich má podobu TVRDENIA. Pokúste sa nájsť túto vetu.

A/ ľudia s nízkymi príjmami by nemali vôbec platiť dane
B/ v krajine XY platia bohatí ľudia rovnaké dane ako chudobní
C/ je správne, ak bohatí platia vyššie dane ako tí ostatní
D/ najlepší spôsob, ako riešiť problém chudobných, je zvýšiť dotácie charitatívnym organizáciám

Test 3

Ktorá z nasledujúcich situácií by najviac spôsobila, že VLÁDA BUDE OZNAČOVANÁ AKO NEDEMOKRATICKÁ?

A/ ľudia nemajú dovolené kritizovať vládu
B/ politické strany sa často medzi sebou hádajú
C/ ľudia musia platiť vysoké dane
D/ každý občan má právo na prácu

Test 4

Keď sa pozrieš na NAJNOVŠIE UČEBNICE DEJEPISU, zdá sa, že v súčasnosti najpodstatnejšie, čo sa s nimi deje, by mohlo byť to, že

A/ knihy pre žiakov musia byť krajšie ako pre dospelých
B/ menia sa v nich názory na niektoré historické udalosti

C/ knihy o histórii sú plné nezaujímavých informácií
D/ knihy o histórii by mali mať viac obrázkov ako iné učebnice

Test 5

Dostal si do rúk PREDVOLEBNÝ LETÁK nejakej politickej strany. Je na ňom nasledujúci text:

MY OBČANIA MÁME TOHO UŽ DOSŤ

Nevoľte striebornú stranu

znamená to vyššie dane, ekonomickú stagnáciu a mrhanie národnými zdrojmi!

Voľte zlatú stranu

znamená to ekonomickú prosperitu, voľnú súťaž, hlasujte pre viac peňazí v každej peňaženke, nepremárnite ďalšie 4 roky.

Tento letáčik napísala a vám pravdepodobne poslala

A/ strieborná strana
B/ strana, ktorá je v opozícii k striebornej strane
C/ skupina, ktorá dohliada nad tým, aby voľby boli v súlade s právom
D/ strieborná a zlatá strana spoločne

Aj tu v zásade platí, že približne 25% – 30% skúmaných vysokoškolákov a 35% – 40% stredoškolákov nedokáže správne identifikovať porušenie princípu rovnosti, kedy sa vláda správa nedemokraticky, čo sa deje s učebnicami dejepisu, čo je poslaním volebného letáku a napokon nedokážu odlíšiť postoj od tvrdenia.

Medzi študentmi stredných škôl veľmi jasne vidieť rozdiel v čitateľskej gramotnosti, keďže najmä študenti SOU nepochopili otázku a prípadne ani nevedia rozlíšiť, čo je tvrdenie a čo je názor. To je klasický príklad zistení prieskumov PISA v podmienkach Slovenska, keď mnohé príklady v najrozličnejších oblastiach – dokonca i matematických a prírodovedných – študenti nezačnú ani riešiť, lebo nepochopili formulácie príkladov. V našom prípade najmä študenti SOU mali tendenciu stotožniť sa skôr s istým názorom ako riešiť náš logický problém.

Graf

Tvrdenie alebo názor? Tvrdenie je ...podľa stredoškolákov

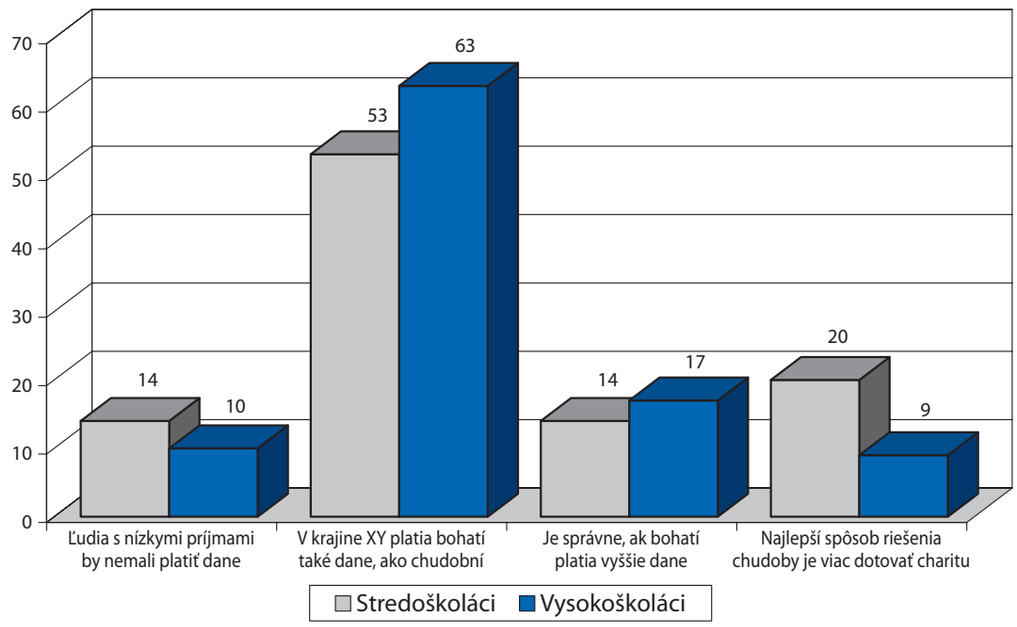

Graf

Tvrdenie alebo názor? Tvrdenie je ... podľa typov strednej školy

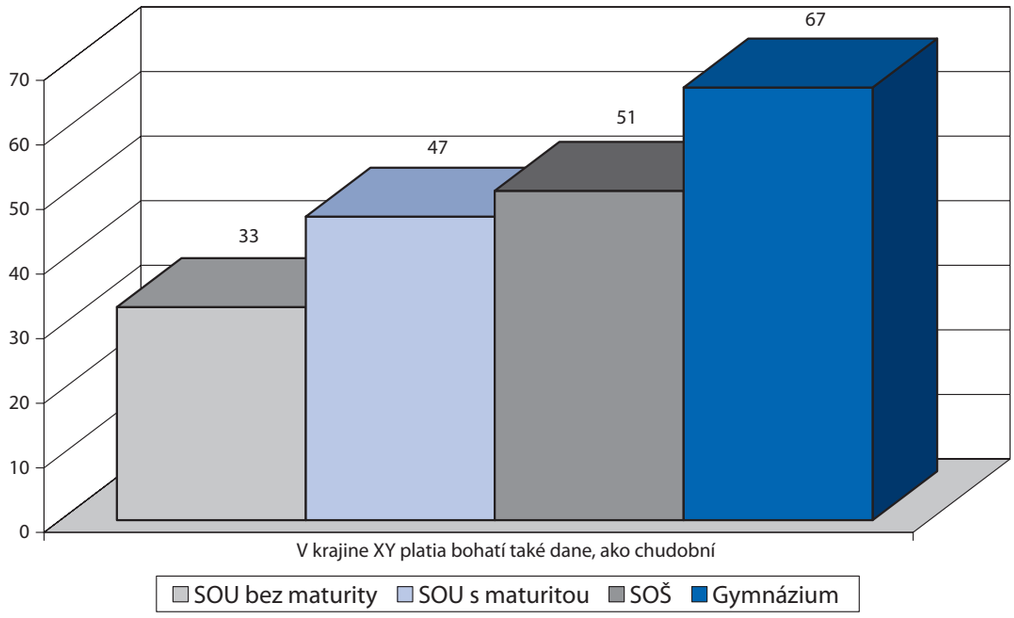

Graf

Tvrdenie alebo názor? Tvrdenie je ... podľa vysokoškolákov

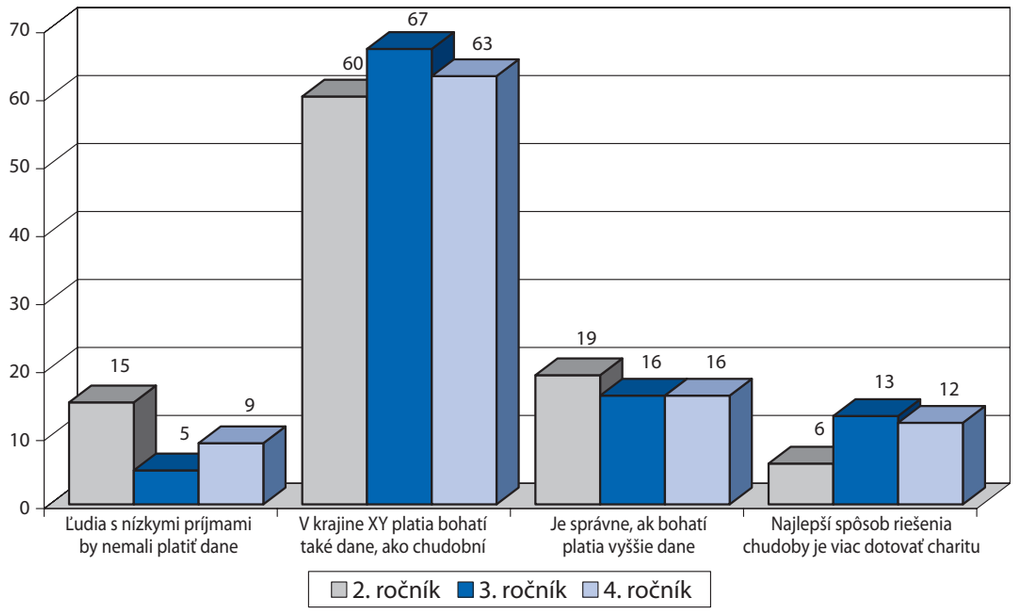

Na druhej strane je znovu pozoruhodné zistenie, že ani medzi vysokoškolákmi všetkých skúmaných ročníkov bez rozdielu sa neprejavuje pokrok, ktorý by ich posunul v schopnosti pochopiť formuláciu otázky od ich gymnaziálnych či iných stredoškolských študentov. Dalo by sa to však objasniť aj tak, že medzi študentmi bakalárskeho štúdia na vysokých školách je veľa absolventov stredných odborných škôl a aj učilíšť s maturitou. Svoje problémy „čitateľskej gramotnosti“ si preniesli na vysokú školu.

Občianska a politická aktivita – participácia študentov stredných a vysokých škôl

Zisťovanie aktivity mladých ľudí prostredníctvom ich členstva v najrozličnejších formách občianskeho a politického života rešpektuje, že združovanie s inými v spolkoch, združeniach, organizáciách umožňuje jednotlivcovi uspokojovať ich najrozličnejšie záujmy a potreby, ale aj získať poznatky i skúsenosti dôležité pre občiansky život v dospelosti. Predpokladá sa, že v takýchto občianskych združeniach funguje vnútorná demokracia, ktorou sa ich členovia môžu prejaviť svojím názorom a hlasovaním rozhodovať o smerovaní jej činnosti. Osobitný význam sa pripisuje občianskym združeniam detí a mládeže, v ktorých by sa „škola demokracie" mala realizovať v rámci jednej vrstovníckej generácie.

Pravda, z hľadiska metodologického prinášajú sociologické výskumy isté pochybnosti: „členstvo" v združení alebo spolku sa nemusí spájať s nejakou veľkou aktivitou alebo realita fungovania vnútornej demokracie v organizácii je spochybniteľná.

Ba dokonca čoraz viac sa v dôsledku individualizácie mládeže prejavuje tendencia znižovať počet členov organizácií a rešpektuje sa čoraz viac názor, že nie je dôležitý počet členov nejakého združenia občanov, ale počet účastníkov, ktorých získa na konkrétne podujatie, aký je vplyv podujatia na verejnú mienku prostredníctvom medializácie akcie.

Preto sme v našom výskume zisťovali nielen členstvo, zvlášť aktívne a zvlášť pasívne, ale aj účastníkov podujatí bez členstva v organizácii. V grafoch je prehľadne znázornené o stredoškolákoch a vysokoškolákoch.

Tieto výsledky potvrdzujú predchádzajúce výskumné i štatistické poznatky o vekových osobitostiach združovania mládeže. U stredoškolskej mládeže dominujú športové a kultúrno-záujmové aktivity, kým vysokoškoláci sa zapájajú intenzívnejšie aj do občianskych iniciatív a hnutí a dokonca do politickej aktivity prostredníctvom politických strán.

Potvrdzujú to aj zistenia o aktivitách vysokoškolských študentov na občianskych zhromaždeniach a študentských demonštráciách, ako to vidno z grafu. Údaje sú oveľa vyššie v prípade vysokoškolákov, čo je výsledok organizovaných príležitostí v súvislosti s odmietnutím zákona o spoplatnení vysokoškolského štúdia v tomto období.

Graf

Študenti stredných škôl z hľadiska ich aktivít v občianskych a politických organizáciách

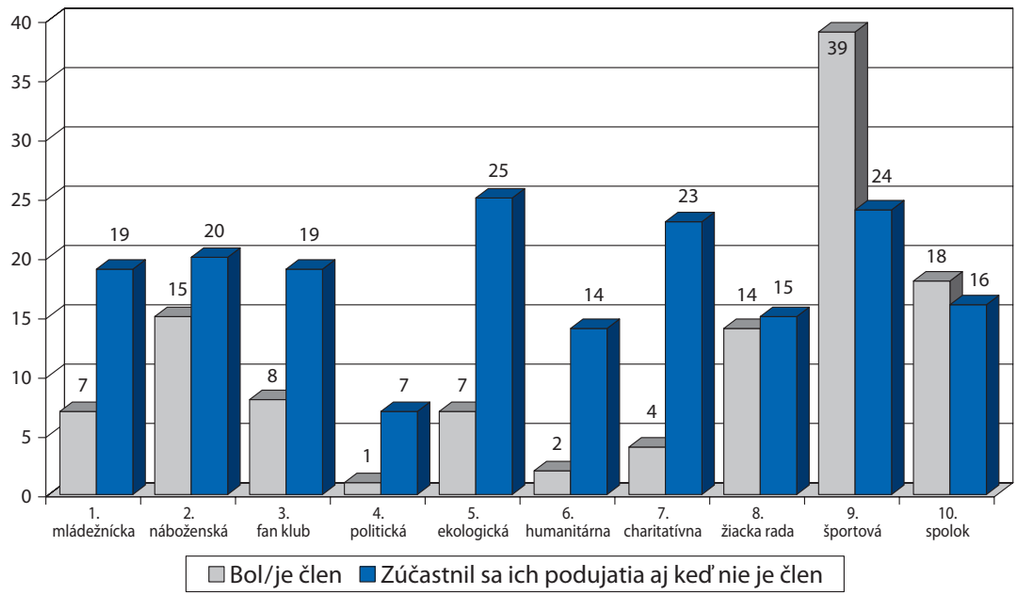

Graf

Študenti stredných a vysokých škôl z hľadiska ich „neaktivity“ v občianskych a politických organizáciách

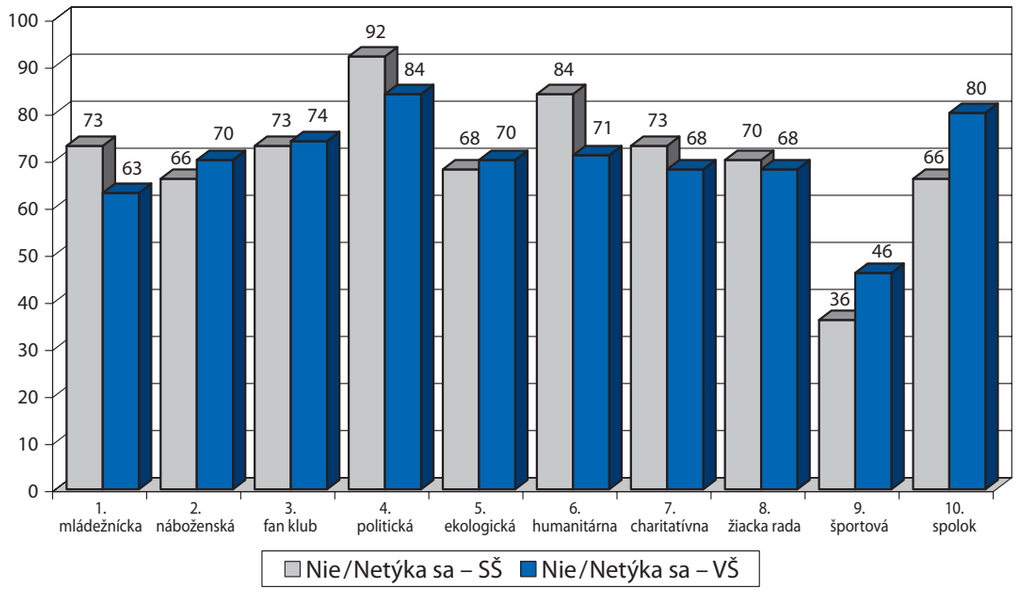

Legenda:
1. Mládežnícke združenie alebo organizácia
2. Náboženská alebo cirkevná organizácia mládeže
3. Fan klub
4. Politická strana
5. Organizácia pre životné prostredie, ochrana zvie-rat a pod.
6. Organizácia na ochranu ľudských práv, humani-tárna organizácia, mierová organizácia
7. Charitatívna alebo podobná sociálna organizácia
8. Žiacka školská rada, žiacky parlament
9. Športová organizácia alebo klub
10. Spolky (rybári, včelári, poľovníci, hasiči a pod.)

Graf

Netradičné formy participácie študentov stredných a vysokých škôl (Údaje v %)

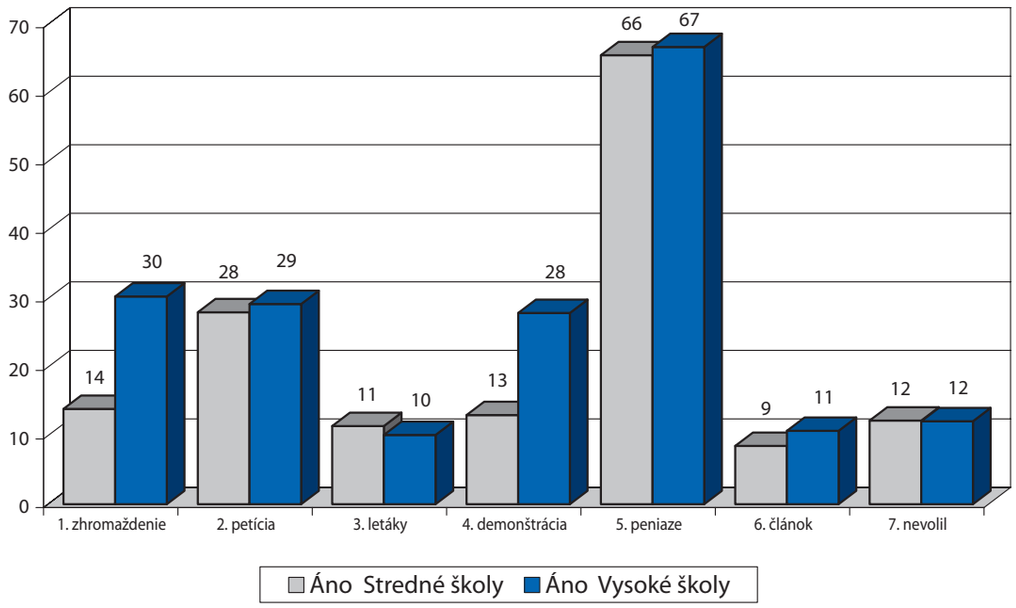

Legenda:
1. Zúčastnil som sa nejakého občianskeho zhromaždenia na politickú tému.
2. Zbieral som podpisy občanov alebo podpísal petíciu.
3. Rozdával som letáky, písal politické heslá, nosil na tričku nejaký politický symbol.
4. Zúčastnil som sa študentskej demonštrácie.
5. Dal som peniaze na charitu, onkológiu, ekológiu, bezdomovcov.
6. Napísal som článok napr. do študentských novín, časopisu, preposlal e-mail s politickým obsahom.
7. Nešiel som voliť na protest.

Dôležitým zistením pre pravdivejšiu charakteristiku občianskej participácie mládeže je aj to, že študenti využívajú už aj netradičné formy občianskej participácie (petície), ale aj nové formy vzájomnej komunikácie (internet, e-mail, mobilný telefón).

Napokon je tu nový fenomén, že aj individuálna občianska participácia študentov nadobúda formu finančného daru, ktorým sa vyjadruje nielen solidarita, ale aj prenesenie vlastnej občianskej participácie a kompetencie na špecializované či dokonca čiastočne „profesionalizované" nadácie, spolky a združenia. Tieto nás môžu zastupovať v oblastiach (ekológia, demokracia), ktoré pokladáme za dôležité a ich aktivita je iste efektívnejšia ako prípadne naša osobná účasť na zhromaždení občanov.

Žiacka školská rada a akademický senát

Túto časť analýzy by sme uviedli upozornením, že sa nám podarilo skonštruovať typológiu študentov z hľadiska toho, aký význam pripisujú svojej vzdelávacej príprave a koľko svojho disponibilného mimoškolského času venujú rozličným aktivitám (hobby, zárobok, organizačná činnosť). Typológiu sme skonštruovali tak, aby sa nám podarilo "nenásilne" vyčleniť skupinu s preferenciou rozvíjania skupinového života a uplatnenia svojich schopností v prospech fungovania tejto skupiny. Pritom vidia uplatnenie svojich bytostných síl v oblasti politickej a občianskej participácie.

Výsledky výskumu naznačujú, že podiel tohto typu medzi študentmi je relatívne rovnaký (9 – 10%), či už sa to týka stredných alebo aj vysokých škôl. Súčasne sa v mnohých prípadoch nasledujúcej analýzy ukazuje, že takáto skupina sa formuje dlhodobo v škole i v mimoškolských aktivitách, pričom dôležitým faktorom je tu aj rodinné prostredie a tradície.

Pokúste sa zhodnotiť nasledujúce typy študentov a zaradiť sám seba!?

1. **Peter/Petra –** koncentruje sa na vynikajúce výsledky v štud. odbore, preto nie sú jeho mimoštudijné záujmy príliš široké a hlboké.
2. **Pavol/Pavla –** koncentruje sa na dobré výsledky v štud. odbore, ale nájde si čas na nejakého osobného aktívneho koníčka vo voľnom čase (kultúra, šport, kulturistika).
3. **Martin/Martina –** zameriava sa na dobré výsledky v štud. odbore, ale snaží sa niečo urobiť pre svojich kolegov – študentov v krúžku, niečo zorganizovať v škole alebo na internáte.
4. **Jozef/Jozefína –** zameriava sa na dobré výsledky v škole, v štud. odbore, vo voľnom čase pracuje a zarába, aby mal prostriedky potrebné na štúdium.
5. **Janko/Janka –** študovaný odbor nie je hlavný záujem, prevláda orientácia na radosti študentského života v dobrej partii kamarátov, voľnočasové zábavy.

Graf

Typológia študentov z aspektu "výskytu organizátorov-Martin/Martina"

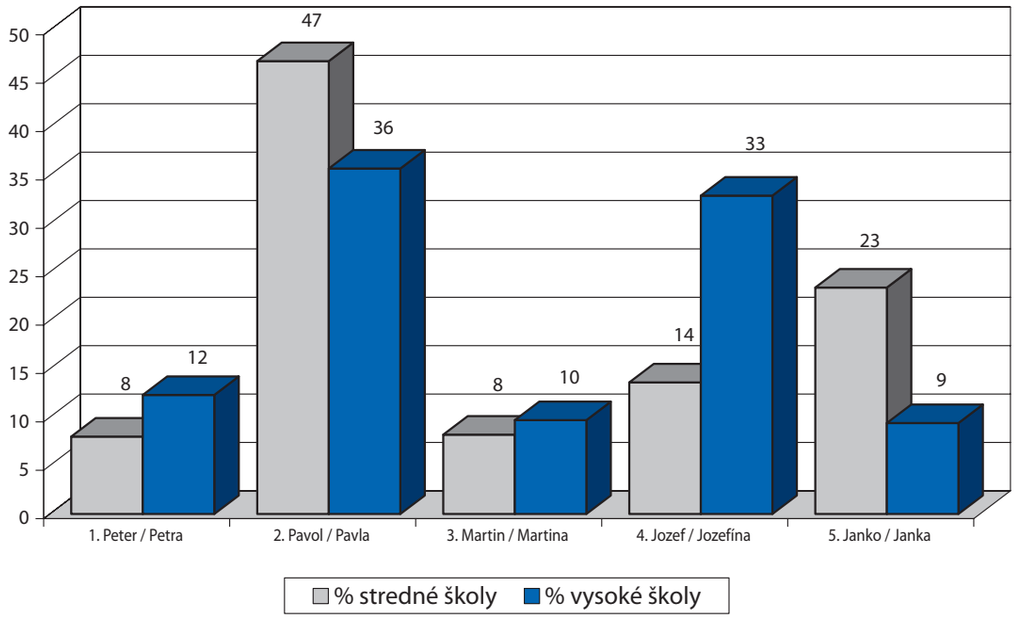

Za zmienku stojí aj významný posun medzi strednými a vysokými školami, pokiaľ sa to týka výskytu študentov orientovaných na radosti študentského života "Janko/Janka" a študentov , ktorí si vo svojom voľnom čase privyrábajú "Jozef/Jozefina".

Predsa však skupina „organizátorov" nás v našom výskume zaujíma predovšetkým. Preto sme sa snažili objasniť aj ich vlastnú motiváciu k týmto aktivitám, ako aj to, ako ich vnímajú ich „konškoláci".

Položili sme im otázku:
V prípade, že niektorí študenti na seba preberajú rozličné úlohy a povinnosti v štud. skupine, v ročníku, žiackych radách, akademickom senáte, komisiách na škole a internáte a pod., dá sa to vysvetliť, tak že...

Graf

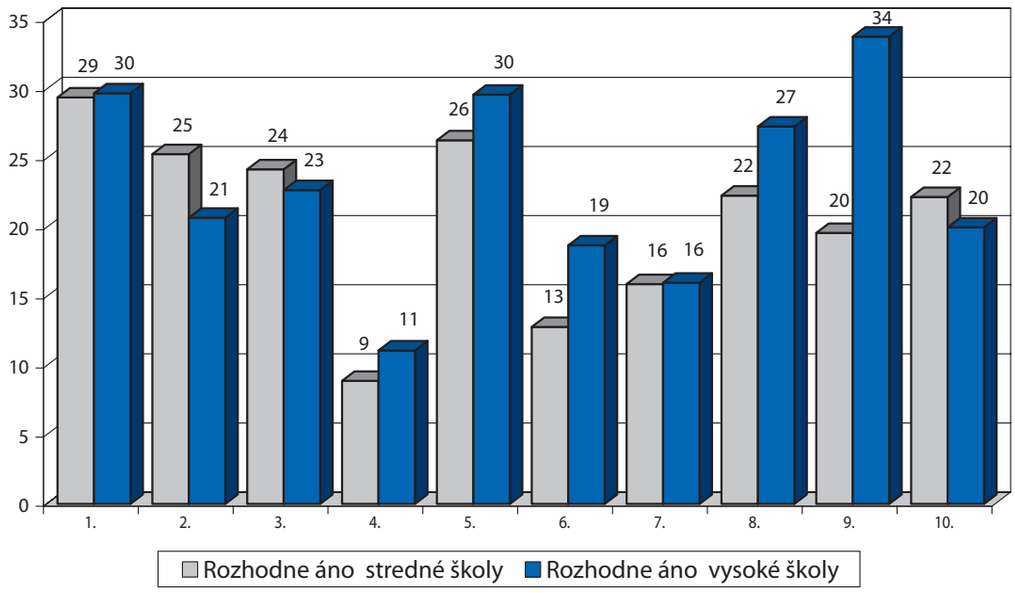

Legenda:
1. Cítia sa byť užitoční a potrební.
2. Myslia si, že ľudom treba pomáhať.
3. Majú už nejaké organizačné skúsenosti, a tak ich využívajú.
4. V ich rodine takáto organizačná aktivita má svoje tradície.
5. Teší ich, ak môžu niektoré veci reálne ovplyvniť.
6. Chápu to ako zmysluplne strávený voľný čas.
7. Získavajú uznanie a vďačnosť svojich kolegov.
8. Chápu to ako možnosť získavať „kompetencie“ a „schopnosti“ pre svoju profesionálnu kariéru.
9. Majú z toho aj isté výhody (ubytovanie, poznajú učiteľov, funkcionárov na škole).
10. Dobre sa cítia medzi ľuďmi, nie sú radi sami.

Porovnanie stredoškolákov a vysokoškolákov ukazuje, že motivácia a dôvody, ktoré sa uvádzajú, sú veľmi podobné. Významnejšie sú rozdiely iba v niekoľkých prípadoch: kompetencie pre profesnú kariéru, zmysluplne trávený voľný čas a predovšetkým „isté výhody“.

Tu je skutočne rozdiel až štatisticky významný. Preto sme sa na tento „motív“ pozreli bližšie pomocou našich osobnostných typov na vysokých školách. Uznanie tejto skutočnosti je rovnomerné vo všetkých typoch s výnimkou „Janko/Janka“ – typu zameraného na radosti študentského života, ktorý, dalo by sa povedať, vníma túto skutočnosť mimoriadne citlivo. Pritom cítiť, že „Janko/Janka“ má tendenciu vkladať do slovíčka „výhody“ negatívny obsah.

Stredné školy

V našom výskume sa podarilo identifikovať rozličné úrovne participácie stredoškolákov na samosprávnom živote školy.

Predovšetkým sme zistili, že väčšina študentov – skoro 75% je informovaná o tom, že na škole je ŽŠR. Približne 14% stredoškolákov pôsobilo v žiackej školskej rade alebo v študentskom parlamente a ďalších 15% sa zúčastnilo ich podujatí alebo rokovaní. Skoro rovnaký počet z nich, t.j. asi 30% sa aj zúčastnilo volieb svojich zástupcov do ŽŠR.

Keďže práve táto skutočnosť patrí k najproblematickejším z hľadiska legitimity fungovania samosprávnych orgánov v škole, uvádzame údaje o tom, že na voľbách sa zúčastňujú (40%) častejšie predovšetkým typy študentov – orientovaní na akademický prospech “Peter/Petra“ a orientovaní na organizátorské aktivity „Martin/Martina“. S relatívnym odstupom sa zúčastňujú (30%) študenti sledujúci vo svojom voľnom čase rozvíjanie záujmových aktivít, prípadne zárobkové aktivity alebo iné radosti študentského života.

Napokon sme získali aj informáciu o tom, či študenti kandidovali za člena ŽŠR na svojej škole. Výsledok (11%) ukazuje, že ide o relatívne značný podiel študentov, ktorí pochádzajú zo všetkých osobnostných typov, ale predovšetkým z osobitnej skupiny –typu organizačne schopných študentov s veľkým záujmom o participáciu.

Graf

Účasť na voľbách a kandidovanie do ŽŠR podľa typov študentov medzi stredoškolákmi

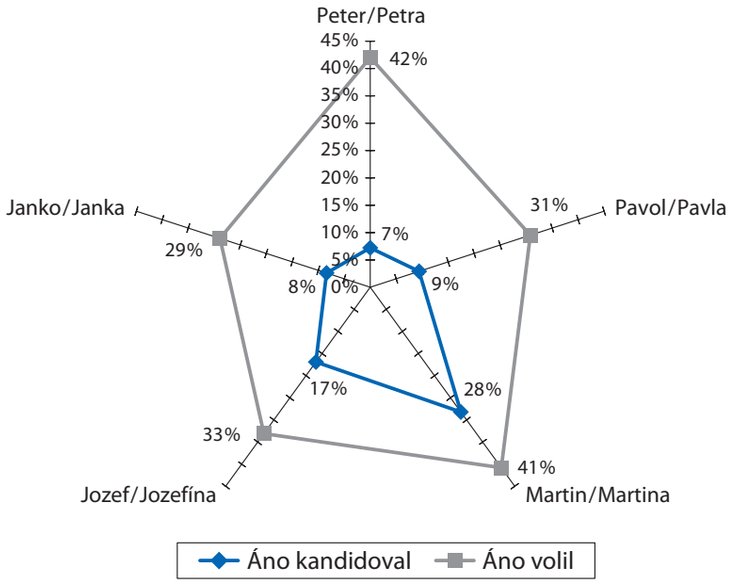

Skôr, ako budeme analyzovať participáciu vysokoškolákov na samospráve ich univerzity, môžeme uviesť, že ich stredoškolská minulosť a skúsenosť tu môže zohrávať významnú úlohu. Približne 30% vysokoškolákov uviedlo, že má skúsenosť s funkciou predsedu alebo hovorcu triedy. Ostatné údaje o stredoškolskej participačnej skúsenosti sú tiež pozoruhodné, či už sa to týka informovanosti o existencii ŽŠR – študentského parlamentu (47%), či kandidovali v prípade, ak na škole vznikla ŽŠR[30].

Uvádzame preto podrobnejšie iba údaje o osobnej skúsenosti. Aj z nej vidno, že rovnako na strednej ako na vysokej škole predstavujú *Martin/Martina* študenta s istou predispozíciou a aj záujmom okrem dobrých školských výsledkov realizovať sa formou organizačných aktivít v prospech svojich kolegov.

Vysoké školy

Analogicky sme zisťovali aj na vysokých školách, či študenti sú členom AS, boli, alebo kandidovali za člena AS (5%), koľko sa ich zúčastnilo volieb do AS (27%), koľko z nich využilo možnosť voliť každého člena akademickej obce a zúčastnilo sa rokovania AS (31%), koľko študentov (62%) vie o študentskej rade na univerzite a vie o tom, že na univerzite je AS (81%).

Študentská obec sa diferencuje, aj pokiaľ ide o účasť na voľbách v závislosti od ich vzťahu k vysokoškolskému štúdiu. Najmä skupina identifikujúca sa ako typ s orientáciou na „radosti študentského života“ prejavila najmenší záujem o legitimizáciu zastúpenia študentov v akademickom senáte.

Inak je to však v prípade získavania informácii o činnosti a výsledkoch rokovaní AS. Tá dosahuje vcelku nielen vyššiu úroveň, ale aj rovnomernejšie rozloženie medzi jednotlivými typmi študentov. Jednoducho sa tým potvrdzuje to, že ak napr. študenti orientovaní na radosti študentského života nejdú voliť, neznačí to aj to, že ich nezaujímajú aktivity samosprávy a jej prioritné úlohy, ktoré predkladá pred výkonné zložky vedenia školy – riaditeľa alebo rektora, zástupcov riaditeľ alebo prodekanov a pod.

Takže celý proces utvárania demokratickej samosprávnej štruktúry súvisí aj s veľmi dôležitou otázkou, aké očakávania spájajú súčasní študenti s týmito dvoma formami samosprávnych orgánov na ich školách.

Zdá sa predovšetkým nesporné, že stredoškoláci očakávajú od ŽŠR, aby pomohla zabezpečovať na škole špecializované služby (53,7) a podmienky pre mimoškolské záujmové aktivity (41,7%). Pre vysokoškolákov je typickejšia orientácia na rozvoj a skvalitnenie informačných služieb (43,3%).

Pochopiť odlišnosť medzi stredoškolákmi a vysokoškolákmi možno aj porovnaním najväčších rozdielov medzi nimi v niektorých „úlohách“ či „očakávaniach“.

Je to najmä preferencia mimoškolských záujmových aktivít, ktorú zdôrazňujú stredoškoláci. Obhajobu záujmov školy na pôde zastupiteľstva v sídle školy, pracovný servis umožňujúci krátkodobé a primerané pracovné príležitosti zdôrazňujú najmä vysokoškoláci.

Graf

Očakávané úlohy, ktoré by podľa študentov mala plniť samospráva

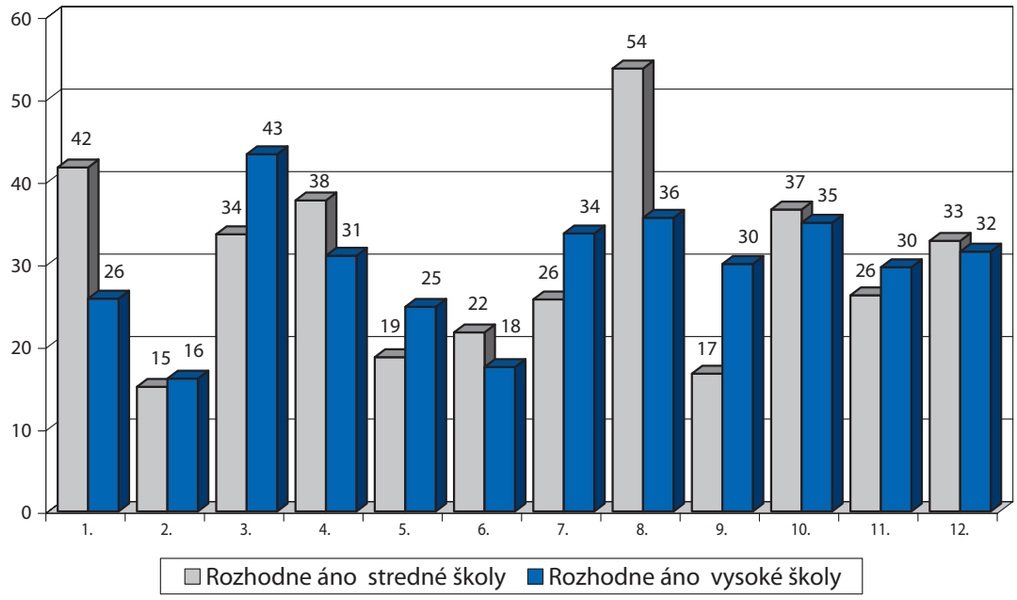

Legenda:

1. Utvárať podmienky pre mimoškolské záujmové aktivity stredoškolákov (šport, diskotéky, divadlo, študt. noviny a pod.).
2. Organizovať finančné zbierky na rozličné potrebné veci.
3. Mať (resp. aby lepšie fungovala) študentskú webovskú stránku pre lepšiu informovanosť o problémoch školy, štúdia v zahraničí a pod.
4. Predkladať návrhy študentov na zmeny v rozvrhu, v školskom poriadku alebo vyučovacom procese.
5. Aby sa študenti viac zapájali do riešenia vlastných problémov (napr. ubytovanie či stravovanie).
6. Upozorňovať na problémy spojené s údržbou školy, poriadok, čistota.
7. Aktivizovať službu pre krátkodobé pracovné príležitosti študentov (pracovný servis).
8. Dožadovať sa vzniku a fungovania špeciálnych služieb pre študentov (napr. bufet, automaty na nápoje, osobné skrinky, xerox a pod.).
9. Prezentovať a ochraňovať oprávnené záujmy školy na pôde mesta (v mestskom zastupiteľstve), kde škola sídli.
10. Pôsobiť na vybavenie tried a odborných učební modernou didaktickou technikou, vybavenie školskej knižnice.
11. Systematickejšie hodnotiť učiteľov študentmi a aby to prinieslo nejaký výsledok.
12. Podporovať stredoškolskú odbornú alebo ved. výskumnú činnosť študentov.

Napokon je tu však ešte niekoľko úloh, ktoré zdôrazňujú študenti oboch škôl spoločne so značnou nástojčivosťou – *rozvíjať odbornú a vedeckú činnosť, vybaviť školy didaktickou technikou, možnosť efektívne hodnotiť učiteľov.*

Rovnako neobľúbené sú finančné zbierky medzi stredoškolákmi i vysokoškolákmi a takáto agenda sa nepokladá za dôležitú z hľadiska priorít úloh samosprávnych orgánov.

KAPITOLA III.
Analýza výsledkov sociologickej ankety medzi funkcionármi a senátormi vysokých škôl[31]

Na základe stretnutia s členmi Predsedníctva Študentskej rady vysokých škôl SR (Horná Maríková 26.6.2005) sme dospeli k názoru, že v našom výskume je nevyhnutné uskutočniť sociologickú anketu s niekoľkými málo otvorenými otázkami. Takýto postup umožňuje získať podrobnejšie informácie o fungovaní samosprávnych orgánov školy od zainteresovaných členov akademických senátov a študentských rád, ako aj od zodpovedných funkcionárov škôl a fakúlt. Pri celkovom počte študentov vysokých škôl a použití kvantitatívneho sociologického výskumu je pravdepodobnostný predpoklad, že sa dostanú do jeho reprezentatívnej vzorky v minimálnom počte. Na klasickej fakulte s celkovým počtom tisíc – dve tisíc študentov sú v akademickom senáte približne štyria až šiesti študenti.

V priebehu augusta, septembra a októbra 2005 sme dostávali postupne odpovede od všetkých oslovených. Listy (pozri vzor pre študentov) s anketou a prílohou so stručnou informáciou o poslaní výskumu sme poslali elektronickou poštou členom ŠR VŠ a riadnou poštou na všetky vysoké školy v SR do rúk rektorov, dekanov, predsedov AS.

Zoznam fakúlt, z ktorých sme získali odpovede na našu sociologickú anketu:

1. TF KU Ružomberok, 2. PF Katolíckej univerzity v Ružomberku, 3. FHV UMB BB, 4. FPVaMV UMB, 5. Fakulta prírodných vied UMB v BB, 6. Pedagogická fakulta UMB v BB, 7. Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU v Žiline, 8. Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU v Žiline 9. Bratislavská vysoká škola práva, 10. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre, 11. Fakulta zdravotníctva Prešovská univerzita v Prešove, 12. Strojnícka fakulta STU v Bratislave, 13. Fakulta architektúry STU v Bratislave, 14. Hudobná a tanečná fakulta VŠMU Bratislava, 15. FTF VŠMU, 16. DU AU v BB, 17. LF UK v Bratislave, 18. Farmaceutická fakulta UK v Bratislave, 19. Fakulta hospodárskej informatiky EU v Bratislave, 20. UPaHV TnUAD v Trenčíne, 21. FŠT AD v Trenčíne, 22. FM TnUAD v Trenčíne, 23. FVT TU v Košiciach, 24. Stavebná fakulta TU v Košiciach, 25. Fakulta výrobných technológií TU v Prešove, 26. FEI TU v Košiciach, 27. Fakulta prírodných vied UKF v Nitre, 28. Fakulta športu PU v Prešove, 29. PBF PU v Prešove, 30. Filozofická fakulta PU v Prešove, 31. VŠVU v Bratislave, 32. FEŠ a RR SPU v Nitre, 33. Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov SPU v Nitre, 34. FMK UCM v Trnave, 35. FEVT TU v Trnave, 36. Lekárska fakulta UJPŠ v Košiciach, 37. Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 38. VŠ EMVS v Bratislave, 39. Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove, 40. Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK v Bratislave.

Zoznam univerzít:

Katolícka univerzita Ružomberok, Univerzita Mateja Bela v B. Bystrici, Žilinská univerzita, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Technická univerzita v Košiciach, Univerzita J. P. Šafárika v Košiciach, Prešovská univerzita, VŠMU v Bratislave, VŠVU v Bratislave, SPU v Nitre, Trnavská univerzita v Trnave, UCM v Trnave, UK v Bratislave, Trenčianska univerzita A. Dubčeka , Akadémia umení v B. Bystrici, Bratislavská vysoká škola práva

Spoločným cieľom výskumu pre všetky použité výskumné metódy boli:

1. Aké možnosti poskytuje AS spolupodieľať sa na riešení životných a študijných problémov.
2. Ktoré reálne problémy fungovania školy sú v centre pozornosti mladých senátorov.
3. Motivácia mladých ľudí pre aktívnu formu participácie v AS.
4. Ktoré kľúčové občianske participačné zručnosti sa aktivizujú v ich činnosti.

BLACK Pantone 300U

Prof. Ladislav Macháček
Garant výskumnej úlohy

IUVENTA
úsek rozvoja a informácií
Karloveská 64, SK – 842 58 Bratislava 4
Tel.: +421 2 592 96 200, Fax: +421 2 592 96 123
E-mail: machacek@chello.sk, mobil: 0903 121 508
Internet: www.iuventa.sk

Bratislava 21. 7. 2005

Vážení priatelia,
členovia Študentskej rady vysokých škôl SR!

Na základe požiadavky odboru mládeže MŠ SR a v súlade s Akčným plánom vlády SR na rok 2005 v oblasti politiky mládeže pripravuje IUVENTA (odbor rozvoja a výskumu) sociologický výskum, ktorého cieľom je analyzovať funkciu akademických senátov z hľadiska spoluúčasti študentov na riešení ich životných a študijných problémov na vysokých školách.
V prílohe 2 tohto listu nájdete stručnú anotáciu výskumného zámeru. Jej úlohou je objasniť cieľ, hypotézy a metódy výskumu.

Radi by sme spoznali nielen názory akademických funkcionárov (rektorov, dekanov, predsedov AS), ale aj názory a postoje samotných študentov na súčasnú úroveň fungovania demokracie v akademickom živote vysokých škôl.

Dovoľujeme si Vás požiadať, aby ste nám odpovedali na tri otázky. Rozsah odpovedí sa môže pohybovať od 3-5 do 25-30 riadkov.

Prosím napíšte taktiež, či súhlasíte, aby sme „dobrý príklad“ z Vašej školy mohli uverejniť aj s názvom školy v pripravovanej metodickej príručke.

Môžete nám odpovedať elektronickou poštou: machacek@chello.sk
Vašu odpoveď očakávame do 9.9.2005 na uvedenej adrese.

S pozdravom

Prof. Ladislav Macháček
garant výskumnej úlohy

1. Domnievate sa, že zákon o VŠ z roku 2002 výstižne charakterizuje a umožňuje účasť študentov na samosprávnom živote školy prostredníctvom AS? Mali by ste nejaké návrhy na jeho zmenu, alebo odporúčate nejaké konkrétne upresnenie znenia zákona v tejto oblasti?

ANALÝZA

Výpovede všetkých aktérov naznačili, že v zásade je zákon v tejto konkrétnej oblasti dostatočný a nevyžaduje si akútne žiadne zmeny. Poskytuje dostatočné možnosti na posilnenie postavenia študentov vo všetkých dôležitých oblastiach života školy.
Ako to uviedol jeden z rektorov, nad rámec zákona sa umožňuje zastúpenie študentov ASU v ***kolégiu rektora, internátnej rade, ako aj v ďalších poradných komisiách*** *zriadených rektorom či akademickým senátom. Zástupca ASF sa pravidelne zúčastňuje aj rokovania* ***kolégia dekana, študenti sú zastúpení vo všetkých komisiách,*** *ktoré sú vytvárané buď podľa zákona alebo ad hoc.*

Ustaľujú sa formy a oblasti, na ktorých študenti participujú, ako to zhodne potvrdzujú obidve zainteresované strany. ***Napr. participácia študentskej časti v AS FF PU v Prešove zahŕňa tieto hlavné oblasti:***

- *príprava stanovísk k predkladaným materiálom,*
- *návrhy riešení jednotlivých situácií,*
- *účasť v diskusiách,*
- *účasť podpredsedu AS FF za študentskú časť na rokovaniach vedenia FF PU,*
- *predkladanie interpelácií na vedenie FF PU,*
- *zastúpenie vo volebných komisiách,*
- *zastúpenie v komisiách AS FF (napr. legislatívna, sociálna, ekonomická).*

Netreba však zamlčať, že zazneli aj veľmi ostré formulácie, ktoré spochybňujú kompetencie študentov pri niektorých otázkach, naznačujú možnosť ich ovplyvniteľnosti, s ich častou neprítomnosťou spájajú neschopnosť sa uznášať a pod. Skutočnosť, že ich zastúpenie v AS reguluje zákon jednou tretinou, vyvoláva pochybnosti o reálnosti a formálnosti ich práv na spolurozhodovaní.

Na prekonanie tohto stavu vznikajú návrhy zo strany učiteľov oslabením pozície študentov v AS: *napr. "na presadzovanie záujmov študentov by mali slúžiť študentské parlamenty".*
Alebo zo strany študentov posilnením ich pozície v AS:
napr. "treba vymedziť niektoré prioritné oblasti, o ktorých rozhodujú AS, ktoré by sa museli schvaľovať minimálne 2/3 väčšinou +1 jeden hlas. Tak by sa participácia študentov na dôležitých rozhodnutiach školy preniesla z formálnej do praktickej roviny."

Skúsenosť ukazuje, že AS má právomoc zabezpečiť svojím uznesením nielen obdobné zmeny, ktoré umožnia posilniť práva študentov, ale na niektorých fakultách je počet študentov vyšší, ako stanovuje spodný limit zo zákona.

Najväčší problém sa ukazuje v tom, že zvolení študenti-senátori nemajú oporu v akademickej obci, ktorá by mala utvoriť študentskú radu ako možnosť senátorov-študentov v priebehu svojho zastupiteľského funkčného obdobia kontaktovať sa s členmi študentskej časti akademickej obce tak, aby mohli

- *o svojej činnosti* ***informovať****,*
- *získavať* ***podnety*** *pre iniciatívne návrhy,*
- ***konzultovať*** *svoje hlasovanie.*

Niekde neexistujú študentské rady a parlamenty vôbec a členovia AS sú v izolácii od akademickej obce (bez zodpovednosti).
Sú však aj pozitívne príklady, keď

- *študenti-senátori fakulty a univerzity majú* ***vlastnú webstránku a e-mail schránku,***
- *majú* ***študentský univerzitný senát alebo parlament (študentskú radu),***
  združujúci predsedov ŠR fakúlt, členov AS U, zástupcov Š RVŠ,
- *v prvom semestri majú propedeutiku do vysokoškolského štúdia*
  s informáciami o samosprávnosti a o činnosti AS.

Medzi návrhmi na skvalitnenie zákona o VŠ sa objavuje formulácia úpravy paragrafu 26, bod 6: V paragrafe 26 Akademický senát fakulty v bode 6 sa uvádza, kedy zaniká členstvo v AS fakulty, v odstavci c) je uvedené, že členstvo zaniká aj skončením štúdia členov študentskej akademickej obce. Vzhľadom na tri stupne štúdia: bakalársky, magisterský a doktorandský by pravdepodobne bolo vhodné uvedený odstavec doplniť v tom zmysle, že členstvo študenta sa skončí, ak nepokračuje v niektorom z ďalších stupňov vzdelávania na tej istej fakulte, teda ak neuspel na prijímacom konaní príslušného študijného stupňa. Členstvo by tak trvalo do konca príslušného volebného obdobia.

REKTORI, DEKANI, PRODEKANI

1. Zákon o vysokých školách č. 131/2002 Z.z. stanovuje, že najmenej jednu tretinu členov akademických senátov tvoria študenti. Myslím si, že tento podiel je primeraným a aj reprezentatívnym vyjadrením vplyvu študentov na samosprávny chod našej univerzity. Zákon dáva priestor študentom na realizáciu svojich iniciatív aj v iných samosprávnych orgánoch – zastúpenie v správnej rade, možnosť zúčastňovať sa rokovania vedeckých rád pri prerokovávaní študijných programov. Celkovo môžem zhodnotiť, že súčasný vysokoškolský zákon dáva študentom dostatočný priestor na ich samosprávne pôsobenie na našej univerzite. Nechcel by som opomenúť skutočnosť, že nad rámec zákona umožňuje UKF zastúpenie študentov v kolégiu rektora, v internátnej rade, ako aj v ďalších poradných komisiách zriadených rektorom či akademickým senátom. Som presvedčený, že časť zákona ustanovujúca zastúpenie študentov v akademických senátoch je vypracovaná na dostatočnej úrovni, aby umožnila študentom demokraticky sa zúčastňovať chodu univerzity a primerane ovplyvňovať jej riadenie. Podrobnejšie vymedzenie ďalších samosprávnych aktivít študentov stačí ponechať na štatúty vysokých škôl.

Rektor UKF v Nitre

2. Zákon 131/2002 a AS. Domnievam sa, že zákon je dostatočný. V rozhodovaní o rozpočte a pri jeho schvaľovaní by možno mala študentská časť mať iba poradný hlas. Rozhodovať má ten, kto nesie zodpovednosť. Schvaľovanie rozpočtu by som považoval za objektívnejšie tými, ktorí nesú zodpovednosť za hospodárenie:

- na univerzite – vedenie univerzity a hospodárskych súčastí,
- na fakulte – vedenie fakulty a jej hospodárskych súčastí.

Dekan TF KU

3. Zákon o VŠ v tejto oblasti umožňuje študentom, ktorí o to prejavia záujem, zapojiť sa do samosprávy fakulty aj univerzity v dostatočnej miere. Otázka akademickej samosprávy nepredstavuje výrazne kontroverznú ani diskutovanú časť zákona.

Fakulta FaF UK v Bratislave

4. Na nasej súkromnej vysokej škole máme zriadený akademicky senát aj s účasťou študentov, ale na rozdiel od verejných vysokých škôl senát má len poradnú funkciu. Školu spravuje správna rada, ktorá je nadriadená aj rektorovi.

Rektor VSM Trenčín

5. Súčasne platný zákon o VŠ poskytuje dostatok priestoru pre účasť študentov na samospráve fakulty. Študenti fakulty sú zastúpení v AS fakulty, kde majú možnosť prezentovať svoje názory a potreby. Zástupca komory študentov ASF sa pravidelne zúčastňuje aj rokovania kolégia dekana, študenti sú zastúpení vo všetkých komisiách, ktoré sú vytvárané buď podľa zákona, alebo ad hoc.

Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU v Žiline

6. Istým problémom je konštatovanie, že vyjadrovanie študentov k jednotlivým bodom rokovania akademického senátu univerzity výraznou mierou ovplyvňuje vedenie fakulty. Bolo by vhodnejšie, aby študenti vyjadrili svoj názor nezávisle, najvhodnejšie po ujednotení v študentskom parlamente. Návrh by potom prezentoval niektorý z členov akademického senátu... Úroveň činnosti zvolených členov AS by sa zvýšila vtedy, keď študentský parlament bude mať právo zaujať stanovisko k tým otázkam rokovania, ktoré sa týkajú študentov.

Riaditeľ UPHV Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

7. Nemyslím si, že by mal byť pomer zastúpenia v AS nejakým spôsobom menený. Súčasné zastúpenie študentov v AS umožňuje v dostatočnej miere riešiť aj problémy, ktorých prioritu riešenia pociťujú študenti.

Dekan FHV UMB BB

8. Vyjadrujem názor, že zákon o vysokých školách z roku 2002 umožňuje študentom v dostatočnej miere participovať na riadení a kontrole legislatívnych, ekonomických a pedagogických procesoch. V niektorých prípadoch je táto participácia až preexponovaná (vzhľadom na množstvo zasadnutí a účasť študentov na nich – absencia na výučbe).

Rektor Prešovskej univerzity v Prešove

9. Zákon prináša podľa môjho názoru dostatočný priestor na participáciu študentov na samospráve fakulty. Druhá vec je, ako sa využíva. Práva nie sú kompenzované aj povinnosťami. Napr. sa môže stať, že dôležitá vec pre život fakulty sa neprerokuje, a teda ani nerealizuje včas alebo vôbec preto, že senát nie je uznášaniaschopný, často aj zásluhou zástupcov študentského parlamentu. Realizácia niektorých práv študentov daných zákonom (napr. právo raz ročne sa vyjadriť) sa na STU začína realizovať od nás – chce sa, aby realizáciu tohto práva iniciovali vedenia fakúlt. Stalo sa však, a to považujem za správny spôsob využitia tohto práva, že anketu si zorganizovali študenti sami, vyhodnotili si ju na svojej schôdzi a výsledok oznámili v akademickom senáte. Ďalším istým rozporom medzi právami (hlasovaním v AS môžu študenti, ale aj ostatní členovia AS významne ovplyvniť chod fakulty) a povinnosťami je to, že za isté rozhodnutia nakoniec členovia AS nenesú zodpovednosť.

A Na jednej strane AS chce schvaľovať študijné plány a proti tomu stojí osobná zodpovednosť profesora (garanta štúdia) a vedenia školy v akreditačnom procese. Bol som kedysi aj predsedom AS. Snažil som sa ovplyvniť, aby členovia AS nehlasovali o veciach tak, že čo si oni o nej myslia (napr. či majú byť dve alebo tri hodiny matematiky), ale aby hlasovaním vyjadrili súhlas s tým, že ústavy mali možnosť sa vyjadriť, či bol daný priestor na diskusiu, ako sa realizovali jej výsledky a pod. Teda nie hlasovanie odborné o tom, čo už prerokovala VR alebo rada garantov ako vrcholné odborné grémiá, ale o tom, či boli dodržané pravidlá demokracie.

B Rozsah toho, čo AS prerokúva a čo má v kompetencii schvaľovať, sa podľa môjho názoru postupne podarilo vhodne vymedziť.

Prodekan, Fakulta architektúry STU v Bratislave

PREDSEDOVIA AS

1. Domnievam sa, že zákon o VŠ z roku 2002 umožňuje študentom účasť na samosprávnom živote fakulty prostredníctvom AS. Nemám podstatný návrh na zmeny, ale si myslím, že snaha študentskej rady o väčšie zastúpenie študentov v AS je neopodstatnená. Súčasné ¼ až 1/3 zastúpenie je dostačujúce.

AS FESRR Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

2. V súlade so zákonom o VŠ z roku 2002, týkajúceho sa časti, ktorá sa zaoberá účasťou študentov na samosprávnom živote školy, konštatujeme, že formulácia citovaného zákona je postačujúca a zastúpenie účasti študentov je optimálne.

AS FPVaMV UMB

3. Zákon 131/2002 Zz. postihuje participáciu študentov na živote VŠ, resp. fakulty prostredníctvom AS dostatočne. Členovia študentskej časti AS majú rovnaké práva ako členovia zamestnaneckej časti a môžu teda rozhodovať o všetkom, čo je v rámci pôsobnosti príslušného AS (napr. fakulty – § 27 zákona 131/2000).

AS Fakulty prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU v Žiline

4. Zákon č. 131/2002 Z. z. o VŠ vo svojom znení o zastúpení a účasti študentov v akademickej samospráve fakulty je vyhovujúci. 1/3 zastúpenie študentov je dostačujúce a pri výraznej argumentácii prerokovávaného problému študenti môžu výrazne ovplyvňovať dianie na fakulte. Prepojenie zástupcov študentov v AS na študentský parlament je dobrý a aj „radoví" študenti majú prepojenie na AS, či už prostredníctvom volených zástupcov v AS, alebo sa môžu priamo zúčastniť rokovania AS.

AS FHV UMB BB

5. Zákon v dostatočnom rozsahu umožňuje študentom účasť na samospráve formou členstva v akademickom senáte. Počet členov senátu z radov študentov pokladám za privysoký, jeden až dvaja zástupcovia napr. v 20 členom senáte postačujú. Študenti vzhľadom na záťaž v štúdiu (2. a vyšší ročník) nemajú potrebný časový priestor na štúdium materiálov a prípravu k formulovaniu stanoviska za študentov, ako i dostatočné komplexné vedomosti a väzby vo veciach, ktoré sa týkajú života fakulty alebo univerzity. Na presadzovanie záujmov študentov by mali slúžiť študentské parlamenty.

AS FŠT Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

6. Myslím, že zákon v plnej miere umožňuje účasť študentov na samosprávnom živote školy. Dokonca si dovolím povedať, že niekedy možno až priveľmi, nakoľko niečo nie je možné prijať bez ich súhlasu. Niekedy môžu zablokovať prijatie niečoho, čo je dôležité pre chod celej školy a z dôvodu ich ľahšej ovplyvniteľnosti k tomuto môže dôjsť. Toto je výraznejšie na úrovni univerzity ako na úrovni fakulty. Problém je v tom, že študenti sú členom senátu 2 roky, ale zamestnanci sú na univerzite dlhšie. Tým však nechcem povedať, že sa to robí, ale táto možnosť tu je.

UNI AG

7. Domnievam sa, že paragraf 27 zákona 131/2002 Z.z. dostatočne vystihuje pôsobnosť akademického senátu fakulty. Podľa mojej skúsenosti 1/3 zastúpenie študentov v AS fakulty dostatočne zabezpečuje účasť študentov na akademickom živote fakulty. Je reálnou skutočnosťou, ak si študenti zvolia svojich zástupcov z nižších ročníkov bez skúsenosti, títo sa v priebehu 1-2 semestrov zorientujú v práci AS a stávajú sa aktívni pri spolurozhodovaní. Ak si študenti zvolia svojich zástupcov z vyšších ročníkov, skúsenejších, tí majú kratší čas účasti na samospráve fakulty. Na PF KU v Ružomberku máme v tomto volebnom období od roku 2004 zastúpených v AS študentov nižších ročníkov.

Predseda AS Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku

8. Zákon o VŠ z roku 2002 umožňuje v dostatočnej miere účasť študentov na samosprávnom živote školy prostredníctvom AS. Život na našej škole funguje v špecifických podmienkach malých ročníkov a ateliérových skupín, takže komunikácia pedagógov, akademických funkcionárov a študentov je veľmi častá a blízka, umožňuje aj neformálne, mimo akademických štruktúr riešiť priebežné problémy vyskytujúce sa napríklad v súvislosti so študijným procesom, profiláciou školy, rozpočtom a pod. Nemám žiadne návrhy na zmeny znenia uvedeného zákona v tejto oblasti.

Predsedníčka AS FTF VŠMU

9. Na základe skúseností z činnosti členov zamestnaneckej časti AS a poznania názorov vedúcich pracovníkov našej fakulty je možné konštatovať, že zákon č.131/2002 o vysokých školách ustanovujúci AS ako samosprávny zastupiteľský orgán fakulty správne a výstižne charakterizuje tento orgán akademickej samosprávy, členstvo a činnosť AS, ako aj jeho pôsobnosť v § 26 a 27. Prostredníctvom členov študentskej časti AS fakulty sa vo významnej miere umožňuje účasť študentov na rozhodovaní vo veciach, ktoré prislúchajú do samosprávnej pôsobnosti fakulty.

SF TU Košice – predseda AS

10. Zákon v uvedenom smere umožňuje plné uplatnenie sa študentov v rámci AS. Otázne je, akým spôsobom zvýrazniť účasť študentov 3. stupňa štúdia, teda doktorandov. Možno na tento problém by sa mohli pozrieť experti. Až nový zákon totiž proklamuje doktorandov ako študentov. Je to možno paradoxné, ale za krok späť aj v tomto smere považujeme zmenu VŠ zákona o zložení akademických senátov. Predošlý zákon totiž stanovil, že aspoň polovica členov senátu má byť z radov profesorov a docentov. My sme to na našej fakulte dali do štatútu a v tomto duchu sa konali aj voľby. Aj pre postavenie študentov v našom akademickom senáte je to prínosné.

Akademický senát Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

11. Zákon o VŠ významne upresnil pôsobnosť senátov VŠ, mnohé predchádzajúce aktivity a pôsobnosti boli prenesené na vedecké rady a správne rady. Upresnil, resp. obmedzil legislatívnotvornú iniciatívu AS tým, že v podstate AS schvaľujú, resp. neschvaľujú návrhy manažmentu, t.j. rektora VŠ. Zákon síce zabezpečuje (zvyšuje) stanovené množstvo zástupcov AO z radu študentov, t.j. kvantitatívne, ale podľa môjho názoru realizácia stanovenej pôsobnosti AS v dlhodobom horizonte determinuje a limituje spontánne študentské aktivity, znižuje počet záujemcov aktívne pracovať v AS VŠ alebo v SRVŠ SR.

AS UK v Bratislave

12. Domnievam sa, že legislatívny rámec participácie študentov upravuje v adekvátnej miere. Napriek tejto skutočnosti je dôležitá aj faktická realizácia zámerov zákonodarcov v reálnom „akademickom" živote. Mnohokrát ide len o formálnu účasť, častokrát aj neúčasť na zasadnutiach a podobne. V histórii však boli aj svetlé príklady aktívnych študentov, ktorí boli veľkým prínosom pre samosprávu školy.

Veľmi individuálne... Často sa stávajú nevinnými obeťami v manipulatívnych hrách niektorých záujmových skupín (z radov pedagógov) a slúžia len ako ideálne ideologické krytie. Hlas študenta, vox dei.

AS Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave

13. Účasť študentov na samospráve univerzity prostredníctvom AS FEVT a AS TU je v zmysle zákona o VŠZ 2002 dobrá. Študenti majú možnosť priamej účasti na rozhodovaní o závažných otázkach života univerzity a riešení aktuálnych problémov.

AS Trnavská univerzita

14. Zastúpenie študentov v AS a ich kompetencie sú postačujúce. Návrhy na zmeny:
Odporúčame explicitne riešiť percentuálne zastúpenie študentov doktorandského stupňa štúdia.

SF STU – Strojnícka fakulta STU v Bratislave

15. Domnievame sa, že zákon 131/2002 primerane umožňuje študentom účasť na samosprávnom živote a chode fakulty. Nemáme v tomto smere žiadne pripomienky alebo návrhy.

Hudobná a tanečná fakulta VŠMU v Bratislave

16. Áno, konkrétnosti zastúpenia študentskej časti akademickej obce v AS sme upravili v štatúte a volebnom poriadku AS tak, aby v ňom mali zastúpenie, pokiaľ možno, všetky študijné odbory plus doktorandi.

AS PF Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

17. Domnievam sa, že zákon o VŠ po novele s účinnosťou od 1. 1. 2004 umožňuje študentom v dostatočnej miere participáciu na samosprávnom živote školy hlavne prostredníctvom volených zástupcov v akademickom senáte. Ich účasť v samospráve zvlášť necharakterizuje, ale vyplýva z paragrafu 27 Pôsobnosť akademického senátu fakulty.

V paragrafe 26 Akademický senát fakulty v bode 6 sa uvádza, kedy zaniká členstvo v AS fakulty, v odstavci c) je uvedené, že členstvo zaniká aj skončením štúdia členov študentskej akademickej obce. Vzhľadom na tri stupne štúdia: bakalársky, magisterský a doktorandský by pravdepodobne bolo vhodné uvedený odstavec doplniť v tom zmysle, že členstvo študenta sa skončí, ak nepokračuje v niektorom z ďalších stupňov vzdelávania na tej istej fakulte (teda ak neuspel na prijímacom konaní príslušného študijného stupňa). Členstvo by tak trvalo do konca príslušného volebného obdobia. Tento návrh vyplýva z reálnej situácie na škole a dával by príležitosť študentovi dokončiť volebné obdobie, napr. ak bol zvolený v III. ročníku, tak pracovať v AS aj počas magisterského štúdia. Bolo by to prínosom pre zabezpečenie bezproblémového chodu AS fakulty aj širšie možnosti voľby zástupcov zo študentov pre činnosť v AS.

AS Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave

ŠTUDENTI

1. Myslím si, že jednania senátov (fakultného i univerzitného) na Ekonomickej univerzite prebiehajú podľa zákona o VŠ a keďže priebeh senátov nám študentom vyhovuje, nemám k nemu žiadne výhrady. Ako člen ŠRVŠ som bol na zasadnutiach rady so zákonom o VŠ veľmi dobre oboznámený a všetky výhrady (i keď neboli také závažné) som prerokovával s predsedníctvom rady. Z toho dôvodu by som osobne nenavrhoval žiadne jeho zmeny, ani neodporúčal konkrétne zmeny znenia zákona v tejto oblasti. Preto by som všetky otázky kladené týmto smerom ponechal na predsedníctvo ŠRVŠ, ktorému v danej oblasti prináleží asi najväčšia zodpovednosť.

AS EU Bratislava

2. Zákon poskytuje podľa môjho názoru dostatok možností. Problém prichádza pri akceptovaní demokratických princípov zo strany niektorých (našťastie ich je menšina) pedagógov a vedenia. Niekoľkokrát som bol napríklad po hlasovaní „upozornený“, že nie je pekné hlasovať proti fakulte a obávam sa, že v budúcnosti budem nútený hlasovať aj proti svojmu presvedčeniu. Záujem a informovanosť študentov o práci v akademickom senáte sú nízke. Často aj samotní kandidáti majú o fungovaní a o práci v akademickom senáte skreslené predstavy. „Vytriezvenie“ príde až po prvých schôdzach.

AS LF UPJS Košice

3. Čo sa týka účasti študentov na samospráve fakulty, môžeme konštatovať, že zákon o VŠ z 2002 vykročil správnym smerom. Zvýšila sa tým nielen informovanosť študentov, ale aj ich vzťah k materskej fakulte, ktorú teraz môžu označovať pojmom moja fakulta a kde môžu, prostredníctvom volených zástupcov môžu zasahovať do jej chodu. Zákon o VŠ je podľa nášho názoru koncipovaný správne a <u>každé obmedzovanie alebo zväčšovanie právomocí študentskej časti AS by bolo na škodu.</u> Táto voľnosť umožňuje, aby si študentská časť našla sama svoje miesto v AS a bola primeranou protiváhou (alebo spoločníkom) zamestnaneckej časti.

Študentská komora AS FM TnUAD v Trenčíne

4. Účasť študentov na samosprávnom živote školy prostredníctvom akademického senátu je podľa zákona o VŠ z roku 2002 podľa môjho názoru zabezpečená v dostatočnej miere. Pri 1/3 zastúpení študentov v senáte maú študenti dostatočný počet hlasov, takže majú dobré možnosti na ovplyvňovanie života na škole.

Podpredseda AS Fakulty agrobiológie a potravinových zdrojov SPU Nitra za študentskú časť

5. <u>Domnievam sa, že nie. Ale aktivita študentov je aj tak nízka, takže v podstate nie je pociťovaná nijaká krivda.</u> Návrh na spresnenie nemám, pretože neviem presné znenie tohto zákona. Študenti na-

šej univerzity, myslím si, majú dosť priestoru na vyjadrenie vlastných požiadaviek a vlastných návrhov a ak je ich nápad dobrý, má šancu na schválenie. Takže na našej škole s tým nie je problém.

AS študentka XY

6. Vysokoškolský zákon z roku 2002 umožňuje študentom pôsobiť vo viacerých štruktúrach fakulty, hoci niekedy len ako poradný orgán, čo niekedy je funkcia nepostačujúca pri snahe o zmenu. Aj keď študent navrhne zmenu napr. v študijnom pláne, prípadný proces zmeny je príliš zdĺhavý a niekedy je táto zmena realizovaná príliš neskoro alebo vôbec. Možnosť na zmenu vysokoškolského zákona vidím najmä v určení pôsobnosti študentskej komory AS. Ako študent pôsobiaci v akademickom senáte neviem povedať, či pri schvaľovaní napr. rozpočtu fakulty je potrebné do jednej kapitoly toľko peňazí a do druhej menej peňazí. Tu študent môže „len schváliť" predložený dokument s minimálnymi pripomienkami. Druhý prípad, kde by bolo ideálnejšie posilniť pôsobnosť študentskej komory, je už spomenutá problematika študijných plánov, kde by bola možnosť ich formovať podľa pripomienok študentov v spolupráci s garantmi predmetov, odborov. Taktiež by bolo vhodné, ak by študenti mali viacej právomocí pri pôsobení v sociálnych štruktúrach fakulty, univerzity. Aj keď pôsobia v sociálnej komisii, ťažko ovplyvnia cenu ubytovania na internátoch alebo výšku sociálneho štipendia.

Študentská komora AS FM TnUAD v Trenčíne

7. Podľa môjho názoru je zákon č. 131/2002 Z. z. dostatočne výstižne formulovaný a sú v ňom zrozumiteľne špecifikované všetky práva a povinnosti, ktoré vyplývajú zo štatútu AS. Čo sa týka druhej časti vašej otázky, iste by stál za uváženie fakt, že v AS či už univerzity alebo fakúlt majú študenti 1/3 zastúpenie, čo kvázi znamená, že pokiaľ by chceli prejsť s vlastnou iniciatívou v nejakej oblasti, ktorá by bola ich prioritou, prípadne, ak by chceli vetovať nejaký návrh zo strany zamestnaneckej časti, prakticky nemajú dosah na výsledok hlasovania, keďže ich zástupcovia zamestnaneckej časti môžu prehlasovať, pretože majú nadpolovičnú väčšinu v senáte. Preto by stálo za uváženie vymedziť niektoré prioritné oblasti, o ktorých rozhodujú AS, ktoré by sa museli schvaľovať minimálne 2/3 väčšinou +1 jeden hlas. Tak by sa participácia študentov na dôležitých rozhodnutiach školy preniesla z formálnej do praktickej roviny.

AS UKF Nitra

8. Súčasne platný VŠ zákon vytvára základné predpoklady pre účasť študentov na samosprávnom živote VŠ zastúpením v AS. Je diskutabilné, či tretinové zastúpenie študentov v AS je dostatočné. Pri uplynulých pokusoch o novelizáciu VŠ zákona bola spomenutá aj požiadavka o zvýšenie tohto počtu, bolo to však zamietnuté. Hlavný dôvod možno vidieť v určitej nedôvere zamestnaneckej časti AS voči študentskej časti. Pravdepodobne stále prevláda názor, že študenti „nemajú" rovnaké právo rozhodovať o dôležitých otázkach a napredovaní VŠ, nakoľko pôsobia na VŠ kratšie časové obdobie ako zamestnanci a výskumní pracovníci. Stále si väčšinové právo ponecháva zamestnanecká časť AS, čo však v niektorých významných otázkach znamená aj brzdu výraznejšieho rozvoja VŠ a moderného chápania vzdelávacej inštitúcie.

Upresnenie VŠ zákona v tejto otázke nepovažujem za dôležité, nakoľko každá VŠ má právo napr. zvýšiť počet členov študentskej časti AS daný VŠ zákonom. Podľa môjho názoru by mal VŠ zákon v tejto otázke definovať základné pravidlá pre činnosť AS, každé ďalšie upresnenia a špecifické potreby by mali byť jednoznačne zachytené v štatúte a rokovacom poriadku AS.

AS Žilinská univerzita

9. Zákon o VŠ z roku 2002 umožňuje študentskej časti AS LFUK zapájať sa aktívne do diania na fakulte, pričom však je na druhej strane neochota študentov aktívne sa zapájať do chodu fakulty, keďže účasť na voľbách do študentskej časti bola hlboko pod 10 percentami. Okrem toho nie vždy návrhy študentov

sú správne formulované a na druhej stane zamestnanecká časť AS a vedenie len ťažko prijíma navrhované zmeny v rokmi navyknutých stereotypoch, ako je to napr. s uplatňovaním kreditného systému na našej fakulte.

Predseda študentskej časti AS LFUK

2. Ako by ste charakterizovali záujem študentov o prácu v AS na fakulte (univerzite) a úroveň činnosti zvolených členov AS za študentov v školskom roku 2004-2005?

ANALÝZA

sa sústreďuje na niekoľko vzájomne spätých otázok participácie študentov na samosprávnom živote vysokej školy: záujem kandidovať, zúčastňovať sa volieb a úroveň činnosti zvolených členov. Využili sme v danom prípade možnosť konfrontovať názory študentov a učiteľov, čo má nielen zvláštne čaro, ale umožňuje „poodkryť" pravdu o skutočnom stave. Platí pravidlo, že vždy existujú výnimky a skoro vždy na niektorej fakulte našli riešenie pre existujúce ťažkosti, s ktorými sa všeobecne stretávajú akademické senáty.

***Študenti konštatujú**, že záujem študentov kandidovať do AS je všeobecne nízky a je nízka účasť aj na voľbách senátorov (hlboko pod 10%).*

***Dekani-rektori-predsedovia AS,** ak to budeme tlmočiť ich vlastnými slovami, pokladajú záujem študentov o prácu v AS za zodpovedajúcu úrovni záujmu občanov SR o veci verejné (napr. o voľby do samosprávnych orgánov). Je problémom získať kandidátov na senátorov z radov študentov, zväčša je to výsledok "tlaku" učiteľov. Vždy sa nakoniec nájdu potrební, ktorí toto zastúpenie študentov nakoniec vykonajú. Niektorí členovia- študenti v AS neprijali túto funkciu s nadšením a napriek tomu pracovali dobre.*

Sú však výnimky z pravidla: existujú fakulty a školy, kde je záujem o miesto v senáte veľký.

***Dekani-rektori-predsedovia AS** uvádzajú, že aj v prípade účasti na voľbách chýba väčší záujem študentskej obce o voľby svojich zástupcov do akademických senátov. Niekedy je problém zabezpečiť potrebnú účasť na voľbách. Je veľkým šťastím, že zákon nestanovuje, akým percentom študentskej časti akademickej obce majú byť zástupcovia študentov volení.*

Sú pozitívne príklady, ako sa viacerými opatreniami účasť študentov na voľbách zabezpečí:
a/ v škole na začiatku veľkých prednášok, b/ na internátoch, c/ voľby trvajú viac ako jeden deň.

***Študenti konštatujú, že** keď niektorí „senátori" získali výhodu, nikto o nich už nepočuje, že ich členom bráni v činnosti neinformovanosť a neznalosť dokumentov školy, že záujem o prácu študentskej rady je malý (niekde ani neexistuje!?). Viacerí však pripomínajú pozitívne trendy, ktoré sa prejavujú v tom, že zákon o spoplatnení štúdia priniesol aktivizáciu študentov. Paradoxne sa konštatuje, že študenti prejavujú skôr záujem o účasť na „kolégiu dekana" a dokonca je záujem o zasadnutia študentskej rady, ak na ňu prídu dekan alebo prodekani.*
***Rektori, dekani, predsedovia konštatujú, že** senátori-študenti sa postupne učia a osmeľujú, ale trvá to dlho, že by mali lepšie poznať dokumenty školy a zákon o VŠ, že by bolo treba zabezpečiť rovnomernejšie zastúpenie senátorov z Bc. Mgr. PhD., že sa sústreďujú iba na otázky študentov a nie na úroveň katedry, výskumu, pedagogického procesu, často sa stávajú nevinnými obeťami v manipulatívnych hrách niektorých záujmových skupín /z radov pedagógov/ a slúžia len ako ideálne ideologické krytie. Hlas študenta,voxdei.*

REKTORI, DEKANI, PRODEKANI

1. Mohla by byť živšia. Spoluzodpovednosť študentov na pôde AS je „správna“ a ak ide o jej uvedomovanie, mohli by ju podnecovať kvalifikované vyjadrenia postojov študentov i na úrovni vedenia katedier, výskumu a vedy i hodnotenia pedagogického procesu.

TF KU

2. Záujem o prácu v AS bol živý na Fakulte dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. Svoju činnosť však členovia upriamili v prospech svojich utilitárnych záujmov.

F DU AU v BB

3. Záujem študentov o prácu v AS fakulty zodpovedá približne úrovni záujmu občanov SR o veci verejné (napr. o voľby do samosprávnych orgánov). Úroveň študentskej činnosti AS FEI TU KE považujem za veľmi vysokú, je tu zrejmá veľká snaha angažovať sa najmä vo všetkých otázkach týkajúcich sa priamo študentov.

FEI TU KE

4. Záujem študentov o prácu v akademickom senáte tak na fakultách, ako aj na univerzite je uspokojivý (v niektorých prípadoch presahuje možnosti dané legislatívou čo do počtu). Avšak aj cez zdanlivo vysoký počet zapojených do týchto činností reálny počet k celkovému počtu študentov na univerzite je relatívne nízky.

Prešovská univerzita v Prešove

5. Nemyslím si, že by záujem o prácu v AS bol masový, ale vždy sa nakoniec nájdu potrební, ktorí toto zastúpenie študentov nakoniec vykonajú. Ale to je len moja domnienka. Súdim tak podľa toho, že aktivitu prejavujú najmä vtedy, keď ide o študentské práva a povinnosti.

FHV UMB BB

6. Po istej kríze účasť študentov na rokovaniach senátu, ale aj ich aktivita v r. 2004-2005 stúpli. Skôr sa mi začína zdať, že my z objektívnych dôvodov začíname zaostávať v poskytovaní informácií tak, ako je to vo svete štandardné (www, e-learning apod.). Študenti očakávajú a vidia to cez mobility v zahraničí, že informácie k nim prichádzajú a netreba ich zložito vyhľadávať. K dosiahnutiu obojstrannej spokojnosti nám však chýbajú prostriedky. Prispelo by to k vyššej transparentnosti systému.

Fakulta architektúry STU v Bratislave

7. Záujem o činnosť študentov v samosprávnych orgánoch nie je veľká. Na dosiahnutie požadovaného zastúpenia študentov v týchto orgánoch treba vynaložiť zo strany učiteľov veľké úsilie, aby boli vybraní vhodní kandidáti. Aj účasť študentov na voľbách do samosprávnych orgánov býva pomerne nízka.

FŠI ŽU Žilina

8. Záujem študentov o prácu v AS FaF UK je primeraný. AS FaF UK sa organizačne člení na 2 komory: zamestnaneckú a študentskú. Voľby do nich prebiehajú oddelene. Počet kandidujúcich vo voľbách do ŠK AS FaF UK je obvykle 2-3-násobný oproti počtu členov ŠK AS FaF UK. O uzneseniach AS FaF UK sa väčšinou hlasuje komorovým systémom, na schválenie je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných v oboch komorách. V prípade nezhody v hlasovaní komôr hlasuje AS ako celok. Na zasadnutiach AS sa členovia ŠK aktívne zapájajú do diskusie o prerokovávaných témach formou doplňujúcich otázok, návrhov na zmenu uznesení i upozorňovaním na problémy v akademickom živote. Zasadnutia AS tiež využívajú na interpeláciu členov vedenia fakulty v zastúpení študentov. Zástupcovia študentov

sa v ostatnom čase podieľali na vypracovaní základných dokumentov fakulty – štatút, disciplinárny poriadok atď. Sú tiež členmi spoločných komisií AS a vedenia fakulty (komisia pre pedagogickú prácu, komisia pre vedecko-výskumnú činnosť, komisia pre rozvoj fakulty, komisia pre rozdeľovanie a hospodárenie s finančnými prostriedkami, komisia pre kontrolu prijímacieho pokračovania). Ročník štúdia do istej miery ovplyvňuje aj rozhľad jednotlivých členov ŠK AS FaF UK v celofakultných otázkach a tým aj ich schopnosť vyjadriť sa k nim. Členovia ŠK reagujú najmä na témy, ktoré sa študentov bezprostredne dotýkajú. Pozitívne je, že v ostatnom období je členom ŠK aj zástupca študentov v 3. stupni VŠ štúdia (doktorandského štúdia).

Farmaceutická fakulta UK v Bratislave

10. Záujem študentov o prácu v AS je veľmi nestabilný. Žiaľ, v posledných rokoch je záujem o pôsobenie v akademickom senáte pomerne nízky, čo sa prejavuje v množstve kandidátov a voličov z radov študentskej obce. Vysvetľujem si to určitým nezáujmom študentov o veci verejné. Drvivá väčšina študentov uprednostňuje svoje študijné a iné osobné záležitosti pred otázkami týkajúcimi sa chodu vysokých škôl. V akademickom roku 2004-2005 som však pocítil značný nárast záujmu študentov o vysokoškolské dianie, ktorý bol vyvolaný prerokovávaním novely zákona o vysokých školách. Predpokladám, že pokiaľ bude stále aktuálna otázka spolufinancovania vysokoškolského štúdia, záujem študentov nepoklesne.

Na našej univerzite badať ohľadom úrovne činnosti zvolených študentov v akademických senátoch tzv. silné a slabé generácie. Silné generácie už v minulosti dokázali na univerzite presadiť množstvo pozitívnych legislatívnych zmien v študijnej oblasti a tiež výrazne prispeli k skvalitneniu kultúrneho, športového a spoločenského života našich študentov. U študentov niekedy väčšmi cítim pozitívny prístup k rozvojovým zámerom vedenia univerzity, pretože sú menej zviazaní osobnými záujmami, ako aj záujmami jednotlivých fakúlt. Pripomienky študentov k predkladaným legislatívnym materiálom sú veľmi často kvalitné, a preto sú do nich následne často implementované. V poslednom akademickom roku môžem hodnotiť prácu študentov v akademickom senáte ako uspokojujúcu, i keď súčasná generácia nepatrí medzi tie silné.

UKF v Nitre

11. Napriek vytvorenému priestoru nie je záujem o činnosť v samosprávnych orgánoch veľká. Je problémom získať kandidátov na senátorov z radov študentov, zväčša je to výsledok "tlaku" učiteľov. Záujem študentov o samotné voľby je veľmi malý, aj keď sú vždy vytvorené dobré časové a priestorové podmienky pre ich účasť na voľbách.

Činnosť členov študentskej komory ASF je závislá od osobnostných vlastností zvolených senátorov. Zo skúsenosti v terajšom funkčnom období ASF môžem konštatovať, že iniciatívy zo strany študentov – senátorov nenašli výraznejšiu podporu medzi študentskou časťou akademickej obce. Prejavilo sa to napr. aj v čase, keď sme sa snažili získať názory a postoje študentov napr. k pripravovanému zákonu o študentských pôžičkách alebo k iným otázkam vyžadujúcim širšiu diskusiu.

Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU v Žiline

12. Naši študenti sa na zasadnutiach ASTU a ASTFTU zúčastňujú zodpovedne. Úlohy, ktoré vyplývajú z povinností zástupcov študentskej obce v senáte, vykonávajú bez odkladania a k preberaným problémom sa vyjadrujú konštruktívne. Domnievame sa, že tento ich postoj je podmienený profesnou formáciou.

ASTF TU

13. Študenti HTF – členovia akademického senátu – sa v školskom roku 2004-2005 pravidelne zúčastňovali zasadnutí AS – môžeme teda konštatovať, že majú záujem o prácu v AS. Úroveň ich činnosti však vo veľkej miere závisí od ich aktívneho prístupu k rozmanitým problémom, od úrovne ich právneho vedomia a znalosti tých predpisov, ktoré sa ich najviac bezprostredne dotýkajú.

Hudobná a tanečná fakulta VŠMU v Bratislave

PREDSEDOVIA AS

1. Študenti prejavujú pomerne veľký záujem o aktívnu formu participácie v AS fakulty. Motivačným prvkom u študentov je získanie širšieho rozhľadu o organizácii štúdia, o tvorbe a uskutočňovaní nových akreditovaných študijných programoch, o hospodárení s finančnými prostriedkami, o výskumnej problematike a možnostiach zapojenia sa do výskumnej činnosti a spolupráce s praxou, ako aj účasť na spolurozhodovaní o veciach dotýkajúcich sa života fakulty a participácia na fungovaní fakulty. Študentskú časť AS SvF TU v Košiciach tvorí 6 študentov (zvolení zástupcami študentskej časti akademickej obce z každého ročníka a doktorandov), ktorí bezprostredne presadzovali požiadavky študentov a zastávali záujmy akademickej obce. Ich úroveň činnosti v šk. roku 2004-2005 je možné hodnotiť ako vysokú, pretože sa veľmi aktívne zapájali do diskusie vyjadrovaním názorov a prejavovaním postojov k prerokovávaným bodom programu.

AS SF Technická univerzita v Košiciach

2. Záujem študentov o prácu v AS FEVT možno v súčasnosti hodnotiť pozitívne. Účasť na zasadnutiach senátu je dobrá a ich aktivity závisia od prerokovávanej problematiky. Požiadavky, resp. pripomienky študentov tlmočené členmi senátu z radov študentov sú prerokovávané korektne a demokraticky.

AS FE VT

3. Čo mne pri záujme študentov o prácu v AS chýba, je väčší záujem študentskej obce o voľby svojich zástupcov do akademických senátov. Niekedy je problém zabezpečiť potrebnú účasť na voľbách. To sa potom odráža aj na zvolených kandidátoch, z ktorých niektorí kandidujú zo zištných záujmov a potom ten záujem o samotnú prácu v senáte je slabý. To sa týka aj niektorých členov súčasného AS fakulty, ktorí sa nezúčastňujú práce AS a zákon neuvádza možnosť odvolať člena pre napr. nezúčastňovanie sa na práci a zasadnutí AS. To mňa však neprekvapuje, pretože tento zákon schvaľovali naši poslanci, ktorým sa tiež nič nestane, keď nechodia na zasadnutie NR.

Veľmi som si pochvaľoval prácu predchádzajúcich študentov, ktorí skutočne vystupovali ako zástupcovia celej študentskej obce a aj sa im podarilo veľa vecí pre študentov zabezpečiť. Terajší členovia nie sú takí aktívni a okrem 2 členov (z piatich) ako keby v AS ani neboli. Je to na škodu samotných študentov, nakoľko naše súčasné vedenie fakulty im vychádza v ústrety v mnohých veciach.

UNI AG

4. Na členov AS bolo absolútne spoľahnutie, čo je dôležité, pretože pre schvaľovanie rôznych uznesení bola ich účasť na zasadnutiach nevyhnutná. Oceňujem to najmä preto, že v zložení študentskej časti dochádza zákonite k zmenám, starší študenti odchádzajú, mladší prichádzajú. Problémy týkajúce sa jednotlivcov, ako aj celých krúžkov, nápady študentov, ako aj návrhy a pripomienky sa riešia na pôde študentského parlamentu, a to väčšinou s vedením – s dekanom a prodekanmi. Potom podľa závažnosti alebo potreby riešenia sa prenášajú prostredníctvom zástupcov študentov do akademického senátu.

AS FPV UMB

5. Záujem študentov o prácu v AS na fakulte je pomerne dobrá, rovnako tak aj ich úroveň činnosti v školskom roku 2004-2005. Študenti pracujú v jednotlivých komisiách AS. V tomto akademickom roku však dôjde k „veľkej výmene“, pretože štyria z piatich členov študentskej časti AS sú poslucháčmi piateho ročníka. Riešenie tohto problému vidím v postupnej výmene členov, aby mali v študentskej časti zastúpenie aj poslucháči 1. alebo 2. ročníka. Ukončenie pôsobenia v AS z dôvodu ukončenia štúdia by nebolo „nárazové“, ale by prebiehalo kontinuálne.

AS FHV UMB BB

6. Záujem študentov o prácu v AS je mierne nevzrušivý. Vo všeobecnosti môžem povedať, že väčšina študentov sa o prácu AS príliš nezaujíma. Pokúšame sa vtiahnuť do práce AS práve tie typy aktívnych študentských osobností, ktoré sa ojedinele nájdu v každom ročníku a ktoré sa veľmi prirodzene zaujímajú o všetko, čo sa školy týka, ich záujmový diapazón je spravidla oveľa širší. Sú to proste od základu veľmi aktívni a činorodí ľudia. Práve pre svojou neutíchajúcu aktivitu a názorovú priebojnosť a nekompromisnosť bývajú zvyčajne navrhovaní do senátu aj študentskou časťou akademickej obce, lebo značná časť tých ostatných vie, že potom už sama nebude musieť vyvíjať žiadne zbytočné aktivity, že sa môže na nich spoľahnúť v zmysle zastupovania. Zvyčajne to bývajú aj lídri ročníkov. Úroveň zvolených zástupcov študentov je veľmi slušná, zo štyroch študentov je najvýraznejšia a najaktívnejšia najstaršia z nich, má skúsenosť s fungovaním AS na inej škole, kde študovala, zodpovedne si naštudováva materiály pred zasadnutím a veľmi puntičkársky a podrobne má pripravené pripomienky, ostatní traja nebývajú pripravení vždy, najmä ak AS prerokovávajú rozsiahlejšie materiály. Na ich reakciách k jednotlivým problémom je viditeľné, že si materiály letmo preleteli. Niekedy. Dokážu sa však veľmi aktívne zasadzovať za študentské výhody a aktivity, ich postoje k všeobecnejším témam týkajúcich zákonov, vnútrofakultných predpisov, problematiky pedagogickej ich až tak veľmi neoslovujú. Väčšinou sa pravidelne zúčastňujú zasadnutí AS.

SvF Tu Košice AS

7. Záujem študentov o aktuálne problémy FPVaMV zodpovedá ich charakteru a úrovni (forme vybraného študijného odboru). Úroveň participácie zvolených zástupcov z rady študentov hodnotíme pozitívne. K aktuálnym problémom, ako aj k ich riešeniu zastávajú adekvátne stanoviská a nie sú voči nim ľahostajní.

AS FPVaMV UMB

8. Záujem o prácu v AS na fakulte je na úrovni ich záujmu o iné verejné veci. Je veľkým šťastím, že zákon 131/2000 nestanovuje, akým percentom členov študentskej časti akademickej obce majú byť zástupcovia študentov volení. O práci zvolených orgánov AS Fakulty prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU v Žiline v akademickom roku 2004-2005 je však možno hovoriť len v najlepšom. Takmer v plnom počte sa zúčastňujú na rokovaniach AS, pripomienkujú a dotvárajú prerokovávané a schvaľované materiály. Pre prácu v AS sú v každom prípade prínosom. Všeobecne však veľkým nedostatkom v činnosti študentov ako členov AS je trojstupňový systém štúdia. Skutočnosť, že ukončením určitého stupňa prestáva byť študent členom akademickej obce, znamená, že prestáva byť aj členom AS. Z toho vyplýva, že funkčná doba študenta v AS je max. 1 – 1,5 roka (čo platí len pre prvý stupeň štúdia). Za túto dobu nie je študent schopný poznať problematiku systému, poznať svoje okolie a na základe toho robiť aj určité úsudky a závery. V tejto veci zákon 131/2000 nedáva žiadne možnosti, a teda očakávať aj od študentov – členov AS systematickú a kvalifikovanú činnosť je dosť problematické.

AS Fakulty prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov ŽU v Žiline

9. Záujem študentov o prácu AS je. Dokonca mnohí aktívne preberajú v komisiách značné pracovné zaťaženie vyplývajúce z funkcie. Z úrovne AS UK môžem konštatovať, že členovia AS UK sú aktívni a zainteresovaní na činnosti podľa požiadaviek a predstáv činnosti AS. V niektorých prípadoch je aktivita jednotlivcov inhibovaná napr. študijnými povinnosťami – zahraničný pobyt, skúškové obdobie, ale najmä cez letné prázdniny. Je to samozrejmé, avšak práve toto obdobie je dôležité pre prípravu, štúdium, prerokovanie materiálov pre plenárne zasadnutie na začiatku školského roku. V AS UK pôsobia študenti, možno povedať, kvalifikovane a zodpovedne, čo vyplýva z ich predchádzajúcej aktívnej činnosti na fakulte a získania si dôvery a postavenia v kolektíve študentov.

AS UK v Bratislave

10. Študenti PF KU v Ružomberku sa primerane zapájajú do činnosti AS. Podali návrh, aby sa mohli zúčastňovať na zasadaniach kolégia dekana v prípade prerokovávania záležitosti študentov.

AS Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku

11. Študenti prejavujú aktívny záujem o členstvo a prácu v AS, zástupcovia sa zúčastňujú zasadnutí predsedníctva AS, na rokovaniach AS sa snažia o aktívne riešenie problematiky ich života na fakulte. Máme s ich prácou v AS dobré skúsenosti.

AS Strojnícka fakulta STU v Bratislave

ŠTUDENTI AS

1. Na Prešovskej univerzite a jej fakultách je pomerne dosť veľký záujem o reprezentovanie študentov v jednotlivých orgánoch univerzity, do ktorých je možné sa dostať. Je to možno aj kvôli úrovni jednotlivých reprezentantov nielen študentskej samosprávy, ale zároveň aj zamestnaneckej a tiež kvôli veľmi dobrej spolupráci medzi týmito dvoma komorami. Vzhľadom na to, že som nielen členom univerzitného, ale aj fakultného senátu, tak mám osobnú skúsenosť už štyri roky s fungovaním a skvelou prácou a porozumením. Naozaj vieme vždy nájsť nejaký konsenzus, aby sme dospeli k vzájomnej dohode. Úroveň jednotlivých členov akademických senátov, ktorí sú volení, je dosť vysoká. A bolo by možno prekvapením alebo až drzosťou nemať naštudované materiály, o ktorých je potrebné na jednotlivých zasadnutiach týchto orgánov rokovať. A to bolo pre mňa ako prváka, keď som sa tiež dostal do senátu, veľmi príjemným prekvapením. Je taktiež veľmi dobrá spolupráca medzi jednotlivými podpredsedami študentských častí senátov, ktorú som zaviedol. Stretávame sa spoločne aj všetci zástupcovia minimálne raz mesačne a riešime problémy, ktoré sa vyskytnú a navzájom si pomáhame aj s návrhmi, ako by sa dali riešiť a podľa najlepšej možnosti ich využívame.

Podpredseda AS Prešovskej univerzity

2. Zákon o VŠ z roku 2002 umožňuje študentskej časti AS LFUK zapájať sa aktívne do diania na fakulte, pričom však je na druhej strane neochota študentov aktívne sa zapájať do chodu fakulty, keďže účasť na voľbách do študentskej časti bola hlboko pod 10 percent. Okrem toho návrhy študentov nie sú vždy správne formulované a na druhej strane zamestnanecká časť AS a vedenie len ťažko prijíma navrhované zmeny v rokmi navyknutých stereotypoch, ako je to napr. s uplatňovaním kreditného systému na našej fakulte... Treba dodať, že často študentom v práci v AS bráni veľká neinformovanosť a neznalosť základných dokumentov, ako je rokovací poriadok či štatút fakulty, ako aj študijný a skúšobný poriadok. Táto neznalosť však nie je len zo strany študentov, ale často aj zo strany zamestnaneckej časti AS.

Predseda študentskej časti AS LFUK

3. Hm, dobrá otázka! Dobre, v tomto roku som bol predsedom študentskej rady EF a zároveň predsedom študentského univerzitného senátu UMB, ktorý združuje predsedov študentských rád všetkých fakúlt + členov AS UMB + zástupcov v ŠRVŠ SR. Snažil som sa o mnoho vecí, ale väčšinou som narážal len na pasivitu študentov + obmedzenosť (alebo svoju vlastnú nemohúcnosť – „presvedčiť“ o dobrej myšlienke?!). Niektoré veci sa podarili, ale to sú len také detaily. Na predmete marketingový informačný systém som – po dovolení vyučujúceho – urobil projekt prestavby študentskej rady EF na občianske združenie, ktorý v sebe zahŕňal aj vytvorenie účelnej komunikačnej štruktúry. Tento projekt som však zavrhol po tom, ako nastali veľké rozpory na úrovni AS EF – vznikla z toho kauza, o ktorej vám môžem porozprávať (napísať) na vašu zvláštnu žiadosť... Samospráva na úrovni univerzity – kapitola na niekoľko strán. Ak by ste mali záujem, napíšem aj o tom.

AS EF UMB

4. Záujem študentov o prácu v AS Fakulty mechatroniky na TnUAD v Trenčíne sa v priebehu posledného školského roka značne zvýšil. Tento rast záujmu je podmienený otvorením študijného programu manažérstvo kvality produkcie. Študenti tohto odboru sa snažia v AS získať prvé skúsenosti pred ich profesionálnym štartom v reálnom živote a zároveň si uvedomujú možnosti pôsobenia na chod fakulty. O niečo menší záujem študentov je z technického študijného programu mechatronika, pretože sa viac zapájajú hlavne do projektov technického rázu riešených v rámci fakulty. Úroveň činnosti študentov v AS je vysoká. Je daná dobrovoľnosťou vstupu do AS a záujmom o dianie na VŠ. Výsledok ich práce je zrejmý aj z častých pripomienok, námetov na zlepšenie a zapájania sa do diskusií, ako uvádza aj zápisnica AS. (www.fm.tnuni.sk – kategória akademický senát). Študentská časť AS sa snaží o zlepšenie podmienok na fakulte aj v úzkej spolupráci so študentským parlamentom, čo je zrejmé aj z návrhov predkladaných na zasadnutiach akademického senátu.

AS UAD Trenčín

5. Študenti sú do AS volení študentmi danej fakulty – univerzity. Častokrát do AS kandidujú študenti, ktorí členstvom v AS získajú výhody v ubytovaní na študentských domovoch, ale o prácu v AS v skutočnosti záujem nemajú, nepoznajú, čo práca v AS obnáša. Na zasadnutiach AS sú neaktívni, študenti univerzity o nich potom už vôbec nepočujú a nevedia, za kým majú možnosť ísť v prípade problému. Na našej fakulte je to s aktivitou členov študentskej časti AS tak 50 na 50%. V AS pracujú členovia, ktorí záujem v skutočnosti majú, ale bohužiaľ, aj členovia, ktorí sú tam len preto, že im toto členstvo prináša výhody. V šk. roku 2004-2005 náš AS LF spolu s členmi študentskej časti pripravil novú závažnú zmenu študijného a skúšobného poriadku, ich výsledok práce môžem považovať za výborný.

AS Technická univerzita Zvolen, Lesnícka fakulta 4. ročník, odbor lesníctvo

6. Vznikol živý záujem zo strany študentov o účasť na zasadnutí kolégia dekana. Bol podaný návrh, aby sa zasadnutí kolégia dekana začali zúčastňovať aj študenti.

AS PF KU

7. Záujem študentov o prácu v AS klesá. Za veľmi významné si dovolím označiť najmä príčiny, akými sú motivácia (súčasnosť ponúka mnoho odlišných príležitostí, ich hlavnou prioritou nie je štúdium na VŠ) a neznalosť vytvorených, fungujúcich a legitímnych možností vplyvu študentských samospráv na činnosti prebiehajúce na VŠ (vzdelávací proces, rozvoj). Hľadať však ďalšie príčiny nezáujmu je ťažké a zložité, pretože aj pri takomto procese sa študentskí zástupcovia stretávajú s neochotou študentov vyjadriť svoj postoj k nastoleným otázkam.

Činnosť akademických senátov v uplynulom akademickom roku zaznamenala mierny vzostup, najmä čo sa týka aktívneho záujmu o činnosť fakulty, VŠ. Vysoko si cením najmä iniciatívu pri organizovaní protestného pochodu proti spoplatneniu, pripomienkovanie návrhu VŠ zákona a viacerých významných dokumentov týkajúcich sa definovania vzťahov medzi VŠ a študentmi a prípravy spoločných diskusných a prezentačných stretnutí s významnými predstaviteľmi spoločenského života.

AS Žilinská univerzita

8. Záujem študentov o prácu v AS (či už fakultnom alebo univerzitnom), vychádzajúc z počtu prihlásených študentov, by som hodnotil veľmi kladne. Dovoľujem si tvrdiť, že študenti Ekonomickej univerzity si uvedomujú možnosti, ktoré im AS ponúka, a preto sa tento inštitút stretáva s celkom dobrou odozvou zo strany študentov. Študenti vidia, že študentská časť AS má vážne slovo v rozhodovaní na fakulte, resp. univerzite a že jej názory sú rešpektované i zo strany zamestnaneckej časti AS. A môj názor na úroveň činnosti zvolených členov do študentskej časti AS? Budem subjektívny, lebo som sám členom AS. Študenti v AS vyvinuli najvyššie úsilie, aby zodpovedne zastupovali študentov a chránili ich záujmy. Táto otázka by však mala byť adresovaná zástupcom zamestnaneckej časti, ktorí by mohli objektívne

ohodnotiť činnosť študentov v AS. Na druhej strane keby sa niekto mňa spýtal na prácu členov zamestnaneckej časti, mohol by som objektívne povedať, že som veľmi spokojný s ich prístupom k AS.

AS EU Bratislava

9. Zo strany študentov je dostatočný záujem o prácu v AS našej fakulty, študenti-členovia AS si svedomite a zodpovedne plnili úlohy zástupcov študentov, kriticky sa vyjadrovali k návrhom v AS, zasadzovali sa o rozvoj našej fakulty a aktívne sa zúčastňovali pri riešení problémových otázok.

AS FZ PU v Prešove

10. Nechcem sa zbytočne rozpisovať, ale keď v krátkosti hodnotím záujem študentov o prácu v AS Fakulty mechatroniky na TnUAD v Trenčíne, musím konštatovať, že je na výbornej úrovni. Študenti dávajú podnety na zlepšovanie práce na fakulte, často interpelujú dekana, a tým sa vytvára určitá súdržnosť medzi pedagógmi a študentmi.

AS FM TnUAD v Trenčíne

11. Záujem študentov o prácu v senáte (v našom prípade vo fakultnom senáte) nie je podľa môjho názoru dostatočný. Študenti majú tendenciu kritizovať činnosť ich zástupcov v AS, avšak možnosti kandidovať do senátu, a tak vyjadrovať svoje názory nevyužívajú v dostatočnej miere. Rovnako slabá je aj účasť študentov vo voľbách do študentskej časti AS. K aktivite študentov v AS môžem povedať, že väčšina z nás pristupuje k tejto „funkcii“ dostatočne zodpovedne. Horšie je to už s činnosťou študentov v študentskej rade. Účasť na zasadnutiach ŠR fakulty je slabá.

Podpredseda AS Fakulty agrobiológie a potravinových zdrojov SPU v Nitre

12. Záujem študentov o prácu v AS je skutočne veľmi nízky a čo je poľutovaniahodné, mnohí (a nielen študenti nižších ročníkov) ani nevedia, že táto inštitúcia vôbec existuje. O činnosti členov AS LF za študentov (v 2004-2005) nemám žiadne informácie! Dokonca ani to, či boli pasívni. Pripisujem to nízkej informovanosti akademickej obce o činnosti v AS LF.

Na internetovej stránke LF nie sú zverejnené zápisnice a chýba kontakt na jednotlivých členov (výnimkou je kontakt na predsedu AS LF).

Navrhujem, aby bola každému členovi AS LF za študentov pridelená internetová schránka, pretože v súčasnosti neexistuje žiaden spôsob, aby sa študenti mohli obrátiť na svojich zástupcov v AS LF.

AS LF UPJŠ Košice

13. O činnosť AS sa zaujímajú na našej fakulte predovšetkým študenti vyšších ročníkov, ktorí už majú prehľad o fungovaní fakulty. Záujem študentov vzrástol hlavne v období, keď malo byť schválené spoplatnenie vysokoškolského štúdia. Táto záväzná zmena vzbudila záujem o dianie na fakulte aj u inak pasívnych študentov. Študenti sa zaujímajú viac o veci, ktoré sa ich bytostne dotýkajú, ako o formálne funkcie, ktoré AS má. Ako členovia AS za študentov sa spolu so svojimi kolegami snažíme byť sprostredkovateľom medzi vedením fakulty a študentmi, informujeme ich o zmenách či činnosti senátu, ktorá sa ich týka. Tieto informácie sú rovnako k dispozícii na web stránke našej fakulty.

AS Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU Žilina

3. Na vašej univerzite (alebo fakulte) sa iste spomína „dobrý príklad“ toho, ako sa z iniciatívy členov študentskej časti AS a pomocou ich aktívnej spoluúčasti podaril identifikovať dôležitý problém, ktorého vyriešenie prospelo nielen škole, ale poskytlo aj samotným študentom „zážitok“ z fungovania demokracie, upevnilo v nich presvedčenie, že sú právoplatnými členmi akademickej obce školy.
Stručne nám takýto „úspešný“ príbeh opíšte.

ANALÝZA

Metóda hľadania pozitívnych príkladov alebo tzv.„succes story“ patrí k dôležitým zložkám kvalitatívnych výskumných postupov. Zväčša sa nechápe ako samostatná metóda, ale ako pomocný nástroj prinášajúci potrebný pohľad do problematiky v rámci prípravy kvantitatívneho sociologického výskumu. Môže to však byť aj opačne, keď ich prostredníctvom možno ilustrovať, objasniť a pochopiť výsledky získané kvantitatívnym sociologickým výskumom.

Pozitívne príklady môžu mať nielen informačnú hodnotu pre výskumníkov, ale aj inšpiračnú a metodickú hodnotu pre praktikov. Často krátky príbeh sa stane kľúčom k riešeniu aj zložitých problémov. To je poslaním prezentovaných úspešných príbehov, ktoré ukazujú, ako funguje demokracia na škole. Z tohto dôvodu sme sa nesnažili nejakým spôsobom vyberať zo všetkých zaslaných prípadov. Vypustili sme iba tie, z ktorých uverejnením ich autori nesúhlasili.

Pozorný čitateľ si povšimne, že o úspešných príkladoch skutočne zasvätene referujú nielen študenti, ale aj rektori a dekani. Pre dobrý príklad je ani nie typické, kto bol jeho iniciátorom, ale to, že študenti i učitelia spoločne akceptovali „nápad“ a spôsob jeho riešenia ako správny a nádejný. Medzi publikovanými príkladmi nájdeme tie, ktoré riešia mnohé problémy zjavne existujúceho rozporu medzi kvantitatívnym rozvojom počtu študentov na vysokých školách a pedagogicky kvalifikovaným a vedeckým ľudským potenciálom i materiálnymi kapacitami (ubytovanie, stravovanie, oddychové zóny, vybavenie školy modernými technológiami a didaktickou technikou, dostupná literatúra).

Pozoruhodné je, že veľký počet príkladov ukazuje, ako študenti intervenujú do tvorby rozvrhu, študijného a skúšobného poriadku. Pritom nielenže hľadajú cesty zmäkčovania nárokov na svoje študijné výkony, prípadne hľadajú cesty rovnomernejšieho rozloženia skúškového zaťaženia v priebehu jednotlivých semestrov, ale aj požadujú sprísnenie a doplnenie študijných nárokov (cudzie jazyky, opravné termíny skúšok). Postupne sa presadzuje aj citlivý proces hodnotenia učiteľov študentmi. V niektorých prípadoch sa študenti prejavujú v aktivitách získavajúcich dodatočné finančné prostriedky pre normálne fungovanie školy.

Príklad 1

Študenti v AS akceptovali návrh na zníženie počtu termínov skúšok z 3 na 2, teda vec pre nich možno nevýhodnú. Prijali argumentáciu, že zníženie počtu možností napomáha zvýšenie kreditu školy v posudzovaní náročnosti štúdia, takže nepriamo tak stúpne aj hodnota ich vzdelania. Akceptovali práve svoje zahraničné skúsenosti z mobilít, kde je k dispozícii často dokonca len jeden jediný termín. V diskusii k problému jeden študent tiež povedal, že treba zabudnúť na systém umožňujúci riskovať a spoliehať sa aj na náhodu (t.j. zneužiť systém) , treba prijať systém podnecujúci k zodpovednejšej príprave – „ je to naše vzdelanie“.

Prodekan pre pedagogiku, Fakulta architektúry STU v Bratislave

Príklad 2

Univerzita Konštantína Filozofa bola dlhodobo poddimenzovaná v otázke ubytovacích kapacít v meste Nitra. Do roku 2003 vlastnila univerzita iba jeden študentský domov s nedostatočnou kapacitou. Univerzita dokázala poskytnúť ubytovanie len 23% denných študentov, a tým sa dostávala na posledné

miesta medzi tradičnými slovenskými univerzitami. Vedenie univerzity vyvíjalo nespočetne veľa aktivít, aby sa vtedajšia situácia zmenila, avšak aj keď ministerstvo písomne prisľúbilo rekonštrukciu a nadstavbu ŠD UKF Zobor, plány nakoniec neboli zrealizované. Danú situáciu často kritizovali študenti zastúpení v akademickom senáte, a tak po neúspešných snahách vedenia o dodržanie sľubu zo strany ministerstva zobrali aktivitu do vlastných rúk. V marci 2003 napísali zástupcovia študentov Vyhlásenie študentov Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a adresovali ho ministrovi školstva a najvyšším ústavným činiteľom. Vo vyhlásení študenti kritizovali vtedajšiu ubytovaciu situáciu a pokladali ju naďalej za neúnosnú. Iniciatíva študentov nezostala bez odozvy. Prezident republiky Rudolf Schuster zvolal v apríli 2003 pracovné rokovanie do prezidentského paláca, na ktoré pozval zástupcov študentov, ministra školstva a rektora UKF. Na rokovaní došlo k zásadnému zlomu v komunikácii a postojoch ministerstva školstva. Výsledkom rokovania bola skutočnosť, že ministerstvo školstva súhlasilo s kúpou hotela Nitra pre účely UKF, ktorý vtedajší vlastníci plánovali predať. V rekordne krátkom čase a po rozsiahlych úpravách sa Študentský domov UKF Nitra slávnostne otvoril dňa 25. septembra 2003 za účasti prezidenta i ministra školstva. V súčasnosti je na internáte ubytovaných vyše 400 študentov, ktorým sa o ich ubytovanie nemalou mierou postarali ich zástupcovia v akademickom senáte.

Rektor UKF v Nitre

Príklad 3

Počas školského roka sa budova fakulty zatvára o 20,00. V prázdninových mesiacoch fakulta funguje v letnom režime, t.j. budova je otvorená od rána do 15,00. V tomto čase študenti dokončujú svoje semestrálne projekty, na ktorých robia aj počas prázdnin (realizácia a postprodukcia filmových projektov na školských zariadeniach). Pretože filmových projektov, ako i študentov bolo tento rok viac a začali sa obávať, aby pre kapacitné limity týchto zariadení stihli dokončiť všetky filmy, spísali koncom letného semestra bleskovo petíciu, na základe ktorej žiadali o možnosť pracovať na školských zariadeniach v predprázninových mesiacoch (máj a jún) dlhšie – do neskorých nočných hodín a navyše soboty aj nedele, keď býva budova školy zvyčajne zatvorená. Táto požiadavka by navýšila prostriedky na platenie vrátnikov, ktoré neboli plánované a fakulta na ne nemala. Ale pretože študentská aktivita bola spontánna a jednotná, navyše podporená pedagogickou časťou AS, aj vedúcimi pedagógmi projektov, napokon sa peniaze našli a študenti si, myslím, práve vtedy veľmi uvedomili, že naozaj môžu spolurozhodovať o fakultných záležitostiach a problémoch. Že môžu prichádzať aj so svojimi oprávnenými požiadavkami.

Predsedníčka AS FTF VŠMU v Bratislave

Príklad 4

Keďže nové umiestnenie fakulty je mimo mesta a študenti majú rozvrh, ktorý vyžaduje, aby boli stále v Záblatí, bolo potrebné nájsť pre študentov možnosti riešenia voľného času počas „dier“ v rozvrhu. Jedna z možností bola vytvorenie internetovej učebne, ktorá aj vznikla za pomoci členov AS. V tejto učebni nájdu študenti niekoľko počítačov s možnosťou pripojenia na internet, čo využívajú na hľadanie nových informácií k vyučovacím predmetom na škole, ale aj k záľubám. Ďalšia z možností, ktorá bola nastolená a momentálne je v štádiu finalizácie, je využitie vhodného umiestnenia fakulty a využitia pekného počasia v Trenčíne. Toto riešenie pozostáva z vytvorenia príjemného prostredia v areáli fakulty. Študenti môžu využiť možnosť posedieť a zrelaxovať „v tráve“, kde budú umiestnené pne stromov na sedenie. Taktiež nie je vylúčené prípadné rozšírenie tohto centra o možnosť počúvania hudby atď... Určite ďalším vyriešeným problémom je aj možnosť stravovania sa študentov a pedagógov v priestoroch fakulty mimo času obeda. Riešenie je celkom jednoduché zriadením bufetu, ale jeho realizácia sa stretla s nepredvídateľnými problémami, ako je miestnosť a iné, ktoré sa aj za pomoci študentov vyriešili.

Študent-člen AS UAD Trenčín

Príklad 5

Dovolím si spomenúť príklad úspešnej aplikácie evaluačného dotazníka, prostredníctvom ktorého majú študenti možnosť anonymne sa vyjadriť k vzdelávaciemu procesu na VŠ. Spomínaný dotazník bol v minulosti podávaný papierovou formou, voči ktorej mali študenti veľkú nedôveru. Na podnet študentskej časti AS sa evaluačné dotazníky transformovali do elektronickej formy – formuláre a následne boli umiestnené na e-learningový portál VŠ. Avšak rozsah dotazníka, množstvo a formulácia otázok vyvolali u študentov opačný ako žiadaný efekt. Počet študentov, ktorí sa vyjadrili k priebehu vzdelávacieho procesu a vyplnili spomínané dotazníky, bol každoročne nižší.

Riešenie sme našli vo vybraní najdôležitejších otázok, ktorých formulácia bola obmenená, znížení počtu otázok a pridali sme na e-learningový portál možnosť výberu krátkej, prípadne rozšírenej formy evaluačného dotazníka. Otázky boli pripravené tak, aby odpovede na ne poskytovali základné informácie o vnímaní predmetu zo strany študenta, o spôsobe podania a vedenia prednášky a seminárov zo strany vyučujúceho a taktiež aby odpovede poskytli podnet na možné riešenia vzniknutých problémov.

Úspešnosť zmeny bola zaznamenaná vyšším počtom vyplnených dotazníkov. Keďže bola uvedená zmena urobená len v uplynulom akademickom roku, nemožno detailnejšie analyzovať výsledky evaluácie.

Študent – člen AS Žilinská univerzita v Žiline

Príklad 6

Študenti v študijnom odbore politológia, ktorí nemajú povinnú štátnu skúšku z cudzieho jazyka, prejavovali záujem o zvýšenie svojej profesijnej úrovne výberom štátnej skúšky práve z cudzieho jazyka. Po predložení tohto návrhu a jeho následnom akceptovaní bola štátna skúška AS odsúhlasená a zapracovaná do študijného poriadku.

Člen AS FPVaMV UMB v Banskej Bystrici

Príklad 7

V ostatnej dobe (od ukončenia udalostí novembra 1989) nešlo o "prevratné" zmeny, skôr o návrhy na skvalitnenie výučby, zavedenie nových technológií počas výučby i počas skúšok (zavedenie internetu, možnosť využívať internetové a lokálne databázy a normatívnu literatúru na štátnych skúškach, návrh zlepšiť prístup k rastlinnému študijnému materiálu v rámci samoštúdia aj v iných priestoroch fakulty než len v cvičebni počas výučby).

Začiatkom 90. rokov bol na fakulte založený Slovenský spolok študentov farmácie. Fakulta poskytuje SSŠF vlastnú miestnosť, internetové a telefonické pripojenie, spolufinancuje jednotlivé podujatia. SSŠF pozýva zahraničných študentov na recipročné študijné pobyty, letnú prax vo fakultnej a univerzitnej lekárni FaF UK.

***

Slovenský spolok študentov farmácie je organizácia založená a vedená študentmi Farmaceutickej fakulty UK. Je to spolok "nadšencov", ktorých teší urobiť niečo pre spoločnú vec. SSŠF sa podieľa na organizácii ŠVOČ, beánií farmaceutov, plesu farmaceutov a tradičných športových turnajov. Svojím členom poskytuje výhody v oblasti vzdelávania (možnosť zahraničných stáží, bezplatný prístup na internet), kultúry (zľavy na vstupenky) a športu (zľavy na vstupenky).

SSŠF udržiava kontakty so zahraničnými študentskými farmaceutickými spolkami, a to nielen písomné, ale aj osobné a vysielaním svojich členov na rôzne stretnutia.

Ďalší kontakt na SSŠF: tel. 50117125, e-mail: sssf@fpharm.uniba.sk, www.sssf.sk

Príklad 8

...v spolupráci so senátormi – študentmi podarilo sa v minulom AR zorganizovať stretnutie zástupcov študentov s dekanom fakulty. Akademický senát poskytol fórum na otvorené vyslovenie názorov študentov na podmienky štúdia na fakulte. Jedným z najčastejšie spomínaných problémov bolo vytvorenie podmienok pre prístup študentov na internet, lebo v tom čase bola na fakulte k dispozícii len jedna miestnosť so štyrmi PC. Na základe apelu študentov vedenie fakulty zabezpečilo vybudovanie informačného centra, v ktorom je v súčasnosti inštalovaných 20 nových PC, ktoré sú trvalo dostupné študentom.

Okrem toho dekan fakulty riešil aj pripomienky časti študentov k dodržiavaniu študijného a skúšobného poriadku a ďalšie, ktoré sa týkali prístupu učiteľov k študentom. Študenti sa presvedčili, že ich pripomienky berie vedenie fakulty vážne a v zdôvodnených prípadoch sú akceptované.

Fakulta špeciálneho inžinierstva ŽU v Žiline

Príklad 9

Študenti majú množstvo problémov, s ktorými sa obracajú prostredníctvom AS na vedenie fakulty – v minulom roku to bolo riešenie oddychových zón vo vstupných priestoroch fakulty a internátu. Vedenie našlo finančné prostriedky a vyšlo požiadavke študentov v ústrety.

V závere akademického roka 2004-2005 predniesli študenti v AS požiadavku na úpravu štátnych skúšok a obhajobu záverečnej práce. Vedenie fakulty vypracovalo nový študijný a skúšobný poriadok FHV UMB. Na výjazdovom zasadnutí 9.-10. 6. 2005 sme prediskutovali návrhy a pripomienky všetkých členov AS (vrátane študentov) a zapracovali do konečného znenia študijného poriadku. Bol to výrazný krok v zmene štúdia, ktorý iniciovali študenti. Vedenie fakulty sa snaží vychádzať študentom v ústrety a berie ich ako rovnocenných partnerov.

FHV UMB BB

Príklad 10

Čo sa týka aktívneho pôsobenia študentov v AS našej univerzity, uvediem jednoduchý príklad: študenti fakulty prírodných vied študujúci ekológiu a environmentalistiku pracujú spolu s kvestorkou univerzity a ekonomickou komisiou AS na pláne efektívneho triedenia odpadu univerzity tak, aby univerzita v priebehu niekoľkých rokov od jeho zavedenia nebola na komunálnom odpade stratová, ale naopak, vykázala zisk, ktorý by jej plynul z triedenia odpadu.

Študent AS UKF Nitra

Príklad 11

K tretej otázke môžem spomenúť tvorbu nového študijného a skúšobného poriadku (ďalej len ŠaSP) pre poslucháčov prijatých po roku 2004. S pánom prodekanom pre študijné veci sme vyše 1 a pol roka viedli boje o zrušenie systému uzavretých ročníkov, čo sa nám podarilo po takmer 2 rokoch naťahovania sa s vedením a zamestnaneckou časťou AS a nakoniec aj s univerzitou. Výsledkom tejto spolupráce je, že od akademického roku 2005-2006 sa zavádza na lekárskej fakulte otvorený typ štúdia s možnosťou prenášania kreditov do ďalších rokov štúdia pre študentov prijatých v roku 2004 a neskôr.

Študent AS LFUK

Príklad 12

Aktuálnym príkladom aktívnej účasti študentskej časti AS FF v rozhodovacom procese bola samotná príprava a podnetná diskusia pri príprave študijného a skúšobného poriadku v kreditovom a nekreditovom systéme na akademický rok 2005-2006 na FF PU. Študentská časť AS FF bola vyzvaná k tomu, aby

po vzájomnej diskusii predložili svoje stanovisko a rozhodli o možnosti konania II. opravného termínu, alebo o tzv. výnimočnom termíne, ako aj o termínoch ich konania. Zástupcovia študentskej časti poukázaním na nedostatky v študijnom poriadku (napr. v prípade, keď počet skúšok v jednom semestri prevyšoval povolený počet skúšok), sa pričinili o jeho nápravu.

AS FF PU v Prešove

Príklad 13

Ako som spomenula, bola to účasť na príprave zmien študijného poriadku, kde členovia študentskej časti AS prispeli konštruktívnymi návrhmi, a tak priniesli študentský pohľad na návrhy pedagógov. Zmeny, ktoré sa aplikovali už do výučby a skúšobného poriadku, sú oveľa demokratickejšie a viac vyhovujú modernému výchovno-vzdelávaciemu programu.

AS LF Technická univerzita Zvolen

Príklad 14

Takýchto úspešných príbehov bolo niekoľko:

1. Na žiadosť študentskej časti AS fakulty bol skrátený posledný semester štúdia a urýchlila sa realizácia štátnych skúšok a promócií tak, aby absolventi mali čo najskôr k dispozícii diplom a mohli si hľadať zamestnanie.
2. Na žiadosť študentov boli upravené študijné programy v jednotlivých špecializáciách tak, aby bol rovnaký počet skúšok v jednotlivých semestroch vo všetkých študijných špecializáciách v jednom ročníku.
3. Na zásah študentov – členov AS fakulty bol vo vysokoškolskom klube zrušený pripravovaný koncert hard metalovej hudobnej skupiny, ktorá v svojich textoch propagovala smrť a negatívne postoje.

Dekanát Fakulty výrobných technológií TU, Prešov

Príklad 15

V rámci zasadnutí AS študenti predložili viacero operatívnych návrhov týkajúcich sa hlavne štúdia; napr. na ich podnet bol zorganizovaný kurz informatiky, poskytnutá možnosť štúdia anglického jazyka. Vlastnou aktivitou študenti presadili vyčlenenie priestoru pre činnosť študentskej časti AS. Na základe podnetov zástupcov v senáte zorganizovali v letnom semestri školského roka 2004-2005 zber papiera a plastových obalov, pričom získané financie sa použili na nákup hygienických potrieb. Zber sa organizoval počas celého semestra. Zástupcovia študentov v AS boli iniciátormi prípravných stretnutí s prvoročiakmi, pre ktorých pripravili kreatívne popoludnie, v rámci ktorého ich zoznamovali s chodom školy, ale vytvorili aj neformálny priestor pre vzájomné zoznámenie.

Pokiaľ ide o identifikovanie „dôležitého problému“ a zážitok demokracie, je to skôr otázka pre študentov.

AS Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK v Bratislave

Závery

- Zákon o VŠ pokladajú všetci v zásade za koncipovaný správne a každé obmedzovanie alebo zväčšovanie právomocí študentskej časti AS by mohlo viesť k zbytočným diskusiám. Je totiž v právomoci AS na jednotlivých školách alebo fakultách, aby urobili potrebné zmeny vo svojej kompetencii .
- Iniciovať zmeny v zákone môže aj Študentská rada vysokých škôl SR, ktorej v danej oblasti prináleží asi najväčšia zodpovednosť. Námety, ktoré predložili niektorí účastníci ankety, by mala zvážiť, prediskutovať a predložiť ako iniciatívny návrh MŠ SR.
- Pozitívne príklady sú signálom pre občiansku verejnosť o tom, že mladí ľudia študujúci na vysokých školách v SR sa prejavujú ako „odvážni“ občania. Ich premyslená publicita by mohla pozitívne ovplyvniť dôveru verejnosti v inštitút samosprávnosti, zastupiteľskej demokracie.
- Pre študentov prvých ročníkov i pre absolventov stredných škôl zahrnúť niektoré získané poznatky o fungovaní AS do prednášok (Úvod do vysokoškolského štúdia, príp. príručky pre prvákov).

ZÁVERY A ODPORÚČANIA VÝSKUMU

Závery výskumu

Analýza výsledkov sociologického výskumu stredoškolských a vysokoškolských študentov priniesla niekoľko zaujímavých informácií:

1. Študenti vnímajú veľmi intenzívne, že počas štúdia na základných i stredných školách získali na rozdiel od tradičných školských predmetov (história) v nových predmetoch občianska náuka a náuka o spoločnosti možnosť dôkladnejšie sa oboznámiť s otázkami o tom, ako sa mení spoločnosť, v ktorej žijú, aké „možnosti a nástroje" získajú ako budúci občania, aby mohli ovplyvňovať svoj vlastný život občianskou a politickou participáciou.

2. Ich vedomosti o národnej a európskej politike sú na adekvátnej úrovni, najmä ak sa to týka najelementárnejších a nemeniacich sa faktov a skutočností. Náročnejšie témy politického života v hektickej parlamentnej demokracii sú už doménou iba študentov gymnázií a časti vysokoškolákov. Mnohí študenti SOU na niektoré z takýchto otázok radšej odpovedajú „neviem".

3. Testy občianskej gramotnosti, ktoré sa zameriavali na porozumenie textom (čitateľská kompetencia) s politickým obsahom, ukázali, že približne 25% všetkých študentov, či už stredoškolákov alebo vysokoškolákov, má problémy správne pochopiť sprostredkovávané informácie. Osobitne sa to týka študentov SOU. Na naše prekvapenie však obdobné problémy, aj keď nie v takom veľkom rozmere, majú aj študenti vysokých škôl. Pritom sa to týka rovnako druhákov, tretiakov i štvrtákov, rovnako študentov na filozofických, prírodovedných i technických smeroch štúdia.

4. Výsledky občianskej a politickej participácie potvrdzujú predchádzajúce výskumné i štatistické poznatky o vekových osobitostiach združovania mládeže. U stredoškolskej mládeže dominujú športové a kultúrno-záujmové aktivity, zatiaľ čo vysokoškoláci sa už zapájajú intenzívnejšie (často modernými elektronickými prostriedkami a finančným sponzoringom) aj do občianskych iniciatív a hnutí a dokonca do politickej aktivity prostredníctvom politických strán. Úroveň organizovanosti v mládežníckych organizáciách aj v tomto výskumnom súbore nepresahuje 10%, ale ich účinnosť sa zvyšuje tým, že dokážu pritiahnuť na svoje podujatia ako účastníkov ďalšiu časť neorganizovanej mládeže.

5. Participácia študentov na činnosti samosprávnych orgánoch škôl nadobúda klasickú hierarchickú podobu – najviac študentov je informovaných o ich existencii, podstatne menej sleduje ich činnosť a výsledky aj prípadnou osobnou účasťou na rokovaniach, ešte menšia časť sa zúčastňuje na voľbách a napokon najmenej z nich sa uchádza o kandidatúru a skutočne aj pracuje v samosprávnych orgánoch. V tom je však podstata fungujúcej zastupiteľskej demokracie.

6. Typológia študentov potvrdila, že medzi študentmi vzniká a formuje sa akési „jadro organizátorov". Predstavuje približne 8 – 9 % z celkovej vekovej kohorty. Z tejto špecifickej skupiny aj najviac študentov kandiduje vo voľbách do ŽŠR i AS.

7. Motivácia ich samotných pre túto činnosť je rozmanitá a spája v sebe rozličné záujmy a potreby, v zásade ide o pozitívne motívy i dôvody. Pozoruhodné je, že obdobne ostatné typy študentov, ktoré sme pomenovali ako "akademikov", „privyrábajúcich si profesionálov" či „hobbistov", vnímajú ich aktivitu ako pozitívne motivovanú a akceptujú ju v záujme realizácie vlastnej hierarchie hodnôt. Výnimku tvorí malá časť študentov, ktorú sme charakterizovali ako „radostníkov". Táto sa nielen menej zúčastňuje na tvorbe samosprávnosti školy napr. účasťou na voľbách, ale vkladá zrejme do pojmu „výhody" získavané účasťou v samosprávnych orgánoch školy predovšetkým „negatívny" obsah.

8. Stredoškoláci preferujú v agende ŽŠR oblasť mimoškolských záujmových aktivít. Vysokoškoláci v agende AS preferujú informačné služby a obhajobu záujmov na pôde zastupiteľstva v sídle školy, prípadne pracovný servis umožňujúci krátkodobé pracovné príležitosti.

9. Napokon študenti oboch typov škôl spoločne so značnou nástojčivosťou zdôrazňujú potrebu rozvíjať študentskú odbornú a vedeckú činnosť, úlohu vybaviť školy modernou didaktickou technikou, požadujú efektívne hodnotenie svojich učiteľov. Majú teda adekvátne predstavy o poslaní samosprávnych orgánov školy.

V zásade možno konštatovať, že celá oblasť občianskej participácie študentov prostredníctvom samosprávnych orgánov školy pôsobí dojmom akéhosi očakávania, že dôjde ku kvalitatívnej zmene, ktorá sa prejaví ako synergetický dôsledok nových impulzov z dvoch zdrojov:

a) z vyučovania občianskej náuky a náuk o spoločnosti,
b) z viacročného fungovania školskej samosprávy.

Obidve formy vzdelávania – formálneho i neformálneho – najmä na stredných školách si vyžadujú práve tak organizačný podnet na výmenu skúseností v 8 regiónoch Slovenska, ako aj vznik reprezentatívneho orgánu stredoškolákov na celoslovenskej úrovni.

Teda obdobný orgán, ako má v súčasnosti vysokoškolská mládež v Študentskej rade vysokých škôl ktorá je partnerom Ministerstva školstva SR.

Takéto stredoškolské rady by mali vznikať postupne podľa vlastného mobilizačného potenciálu ŽŠR pôsobiacich na úrovni samosprávnych krajov.

Tomuto modernizačnému procesu by sa mala venovať primeraná pozornosť v priebehu roku 2006 rozširovaním informácií typu „ako na to – know how“ a dobudovaním inštitucionálnej štruktúry reprezentácie záujmov stredoškolských študentov na regionálnej a celoštátnej úrovni.

Odporúčania výskumu

1. Prezentácia výsledkov výskumu o participácii študentov na samosprávnom fungovaní školy pre členov ŠR VŠ v SR a verejnosť (14. 11. 2005).
2. Poskytnúť stručné výsledky výskumu rektorskej konferencii SR a príslušným odborom MŠ SR, predovšetkým odboru detí a mládeže.
3. Uskutočniť regionálne stretnutia zástupcov ŽŠR a AS v sídlach krajských miest na tému „dobré príklady“ školskej samosprávy pod patronáciou VÚC v priebehu roka 2006.
4. Uskutočniť celoslovenskú konferenciu študujúcej mládeže (s dvoma sekciami – stredo a vysokoškolská) v spolupráci so Študentskou radou VŠ SR a Radou mládeže Slovenska na tému Samosprávnosť a výchova k demokratickému občianstvu na stredných a vysokých školách začiatkom roka 2006.
5. Metodické stretnutie učiteľov občianskej náuky a náuky o spoločnosti s členmi akademických senátov (učitelia i študenti) a členmi ŽŠR (študentov i túrorov z vedenia školy) o kurikulárnej *inovácii* z aspektu prípravy žiakov základných a stredných škôl na občiansku participáciu v školách.
6. Predložiť tému výskumu Samosprávnosť a výchova k demokratickému občianstvu na stredných a vysokých školách ako nový dlhotrvajúci projekt na obdobie 2007-2010 pre program výskumu EK 7 ref. v spolupráci s CENYR FF UCM v Trnave, ktorý združuje výskumné pracoviská v Česku, Slovensku, Rakúsku, Slovinsku, Maďarsku a Poľsku.
7. Zopakovať výskum s obdobnou metodikou v roku 2007, aby sa potvrdili získané poznatky a prípadne identifikovali trendy ako výsledok rozvinutia metodickej práce so ŽŠR a AS. Posunúť jeho ťažisko na zisťovanie spolupráce školy so zastupiteľskými štruktúrami v jej sídle a regióne.

Poznámky

[1] Martinelli, A.: Trhy, vlády, komunity a globálne vládnutie. Sociológia 35, 2003, č. 1, ss. 5-36.

[2] Nový impulz pre európsku mládež. Biela kniha Európskej komisie. EK IUVENTA, Bratislava 2002, 98 s.

[3] Roško, R.: Smer moderné občianstvo. IRIS, Bratislava 1995, 108 s.

[4] Stena, J., et. all., 1990: The Project of the Research Task Civil Society forming in Slovakia in the Nineties. Bratislava, The Institute of Sociology, Slovak Academy of Sciences.

[5] Rada Európy prostredníctvom svojho riaditeľstva pre mládež a Európskeho centra mládeže pripravila niekoľko publikácií, ktoré dokladajú pozornosť venovanú sociálnej situácii mládeže a úlohám mládežníckej politiky a práce s mládežou: DU BOIS REYMOND, M., 2002: A Study on the links between formal and non-formal education. Strasbourg, Council of Europe-EYC, 21 s. EBERHARD, L., 2002: the Council of Europe and Youth. Strasbourg, Council of Europe-EYC, 34 s.CHISHOLM, L. - KOVACHEVA, S., 2002: Exploring the European youth mosaic. The social situation of young people in Europe. Strasbourg,Council of Europe, 63 s. WILLIAMSON, H., 2002: Supporting young people in Europe: principles, policy, practice 1997-2001. Strasbourg, Council of Europe – EYC,76 s. Inú skupinu odborníkov Rady Európy koordinovalo oddelenie vzdelávania (DGIV) a jeho práca sa sústreďovala na rozpracovanie zásad EDC: All-European Study on Education for Democratic Citizenship Policies. Study Writers: César Bîrzéa (Romania), David Kerr (United Kingdom), Rolf Mikkelsen (Norway), Isak Froumin (the Russian Federation), Bruno Losito (Italy), Milan Pol (Czech Republic), Mitja Sardoc (Slovenia) with an initial contribution by Cameron Harrison (United Kingdom) and Bernd Baumgartl (Austria).Council of Europe co-ordination: Angela Garabagiu, Administrator, DG IV,2005. Karlheinz Dürr: The School: A Democratic Learning Community. The All-European Study onPupils' Participation in School. Landeszentrale für politische BildungBaden-Württemberg, Germany, Council of Europe Publishing F-67075 Strasbourg Ceres

[6] P. Lauritzen,Youth Policy. salto-youth.net/toolbox. Partnership CoE/EC Pilot Training Course "European Citizenship in Youth Work".

[7] V súlade so štúdiou OECD PISA 2003 chápeme pod pojmom „občianska gramotnosť" schopnosť žiaka a študenta aplikovať vedomosti a zručnosti z kľúčových oblastí vyučovacích predmetov (história, náuka o spoločnosti, etická výchova, slovenská literatúra), analyzovať, efektívne vyjadriť svoje názory a postoje, riešiť a interpretovať problémy života školy a jej fungovania v spoločnosti.

[8] Karlheinz Dürr: The School: A Democratic Learning Community. The All-European Study onPupils' Participation in School. Landeszentrale für politische BildungBaden-Württemberg, Germany, Council of Europe Publishing F-67075 Strasbourg Cedex.

[9] Medzinárodný projekt súťaž EURÓPA V ŠKOLE prebieha pod patronátom Rady Európy, Európskeho parlamentu, Európskej komisie, Európskeho kultúrneho fondu. V šk. r. 2004-2005 vstupuje do 52. ročníka svojej histórie. Projekt EURÓPA V ŠKOLE je na Slovensku registrovaný a podporovaný Ministerstvom školstva SR, ktoré je jeho hlavným garantom (Štátny pedagogický ústav v Bratislave). Aktivity v rámci projektu sú kvalifikované ako doplnkové formy implementácie európskej dimenzie do procesu výchovy a vzdelávania, jeho súťažná časť ako tvorivá činnosť detí a mládeže. V prostredí rôznych typov a stupňov škôl, resp. zariadení, ktoré sa venujú voľnému času mládeže, ponúka možnosť približne 1 miliónu mladých Európanov zapojiť sa do šírenia myšlienok európskej spolupráce a vzájomného porozumenia medzi národmi. Prostredníctvom individuálnych či kolektívnych prác, tradičnými – literárnymi, výtvarnými či inými multimediálnymi prejavmi dáva možnosť v 52. ročníku EURÓPA V ŠKOLE: SME OBČANMI MENIACEJ SA EURÓPY prispieť k Európskemu roku výchovy k občianstvu, ktorý pre rok 2005 vyhlásila Rada Európy.

[10] Škola je inštitúcia s poslaním prenášať znalosti, schopnosti a kompetencie, na ktorých je založený jej kultúrny systém. Škola je inštitúcia s **byrokratickou organizáciou, ktorú charakterizuje tak funkčná hierarchia a deľba práce medzi skupinami (žiaci, učitelia, riaditelia), ako aj súbor pravidiel, procesov vládnutia a každodenného fungovania.** Tento ambivalentný charakter školy má najväčší vplyv na stimulovanie alebo rast participácie žiakov.

[11] *Intelektuálne schopnosti:* Zhromažďovanie a absorbovanie politických informácií prostredníctvom rôznych médií. *Participačné zručnosti:* Uzatvárať koalície a spolupráca s partnerskými organizáciami.

[12] Losch, H. Zu diesem Heft. In Diskurs 1, 2004, s. 2.

[13] Veda, škola, život. Bratislava 28.4.2005 – vedecká konferencia Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV a Ministerstva školstva SR, Pedagogická revue 2005, č. 4.

[14] PISA SK 2003 Národná správa SR (P. Koršnáková). Štátny pedagogický ústav, Bratislava 2004, 38 s.

[15] Macháček, L. a kol.: Orientácia mladých mužov a žien na občianstvo a európsku identitu. SÚ SAV, Bratislava 2004.

[16] Macháček, L.: Politická participácia mladých ľudí na Slovensku. Mládež a spoločnosť. Vol. 11, 2005, č. 2, ss. 39-55.

[17] Civic Education Study. Výskum občianskeho vzdelávania štrnásťročných žiakov v SR. (M. Čapová, I. Sklenárová) Štátny pedagogický ústav, Bratislava 2002,156 s.

[18] Dá sa povedať, že je to všeobecne akceptovaná systémová chyba školského vzdelávania na Slovensku, ktoré kladie dôraz na pamäť a nie na interpretáciu textov a informácií. "Je skľučujúce priznať si, že Slovensko sa spomedzi všetkých súčasných 25 krajín umiestnilo na poslednom mieste v testoch čitateľskej gramotnosti." (PISA 2003, s. 22) V tejto kompetencii sa Slovensko umiestnilo postupne za Fínskom, Francúzskom, Nemeckom,Rakúskom, Talianskom.

[19] Medzinárodný výskum *Orientácia mladých mužov a žien na občianstvo a európsku identitu,* ktorý sa začal v roku 2002 v spolupráci sociológov, psychológov a pedagógov Veľkej Británie, Španielska, Nemecka, Rakúska a Slovenska na spoločnej výskumnej vzorke 4000 respondentov v 10 veľkých mestách týchto krajín:(Praha, Bratislava, Madrid, Bilbao, Bielefeld, Chemnitz, Edingburgh, Manchester, Wien, Bregenz). Umožňuje prezentovať niektoré poznatky o výsledkoch výchovy k občianstvu v takých mestách, ktoré majú bohatú kultúrnu stredoeurópsku tradíciu spoločného života, i v mestách, ktoré sa po roku 1989 vyrovnávajú s dôsledkami totalitného a autoritatívneho politického systému s podporou európskych inštitúcií, akými sú Rada Európy a Európska komisia. Bližšie informácie o výskume pozri www. sociologia.sav.sk/mladez.

[20] Štátny pedagogický ústav v Bratislave a jeho predmetové komisie spracovali štandardy pre také predmety ako náuka o spoločnosti a história, ktoré majú osobitný význam pre výchovu mladých ľudí k demokratickému občianstvu. Napr. Vzdelávací štandard s exemplifikačnými úlohami z náuky o spoločnosti pre gymnáziá. vypracovali: PhDr. Anna Bocková, PhDr. Daniela Ďurajková,

PhDr. Zdenka Janasová**.** Posúdili členovia ústrednej predmetovej komisie náuky o spoločnosti ŠPÚ, Bratislava máj 2001.

[21] Civic Education Study. Výskum občianskeho vzdelávania štrnásťročných žiakov v SR. (M. Čapová, I. Sklenárová) Štátny pedagogický ústav, Bratislava 2002,156 s.

[22] Starter Package. Eine Service der Niederösterreichischen Schulerunion für alle Schullervertreterinnen und Schulervertreter Niederösterreichs. NO Schulerunion, St. Pölten, im Oktober 2002.

[23] Tento okruh nebol obligatórny a niektoré krajiny tieto otázky nezaradili do svojho výskumu (Nemecko, Fínsko).

[24] Sociologický prieskum ako využívajú voľný čas deti a mládež. RMS, Bratislava 2002.

[25] Hofbauer, Břetislav: Participace dětí a mládeže na životě společnosti. Zkušenosti některých evropských zemí a regionu. IZV MŠMT, Praha 2005, s. 54.

[26] Výberovú vzorku, zber údajov a ich spracovanie v SPSS programe na základe kontraktu s IUVENTOU zabezpečila Agentúra sociálnych analýz ASA, s. r. o., v Bratislave. **1. Konštrukcia výberovej vzorky**: Stanovený rozsah výberovej vzorky pre zber dát bol 900 respondentov pre stredoškolskú a 900 respondentov pre vysokoškolskú mládež denného štúdia. Vzorky sú od seba nezávislé. Výberové vzorky boli konštruované ako kvôtne podľa výberových znakov. Stredné školy: kraj SR, veľkosť trvalého bydliska respondenta, typ navštevovanej strednej školy, ročník a pohlavie respondenta. Sledované znaky**:** vek bol stanovený ako sledovaný znak, pretože u žiakov stredných škôl denného štúdia je viazaný na ročník štúdia. Vysoké školy: kraj SR, typ vysokej školy – podľa fakúlt, navštevovaný ročník, pohlavie respondenta. Sledované znaky: veľkosť trvalého bydliska respondenta, forma bývania respondenta - internát, privát, denná dochádzka, trvalé bydlisko v mieste štúdia,vek. **2. Metodika zberu dát.** Terénny zber dát uskutočnila anketárska sieť Agentúry sociálnych analýz ASA, s. r. o. V rámci zberu dát bolo kontaktovaných celkom 210 anketárov pre stredné školy, z ktorých 8 účasť na zbere dát z najrôznejších dôvodov (choroba, pracovné povinnosti, liečenie, dovolenka) odmietlo a zásielku s dotazníkmi vrátilo do agentúry. Reálne sa na zbere dát podieľalo 202 anketárov. Analogicky pre vysoké školy sa kontaktovalo 230 anketárov (23 odmietlo). Reálne sa na zbere dát podieľalo 207 anketárov. Kontakt agentúry s anketárskou sieťou sa uskutočnil poštovým stykom po predbežnom telefonickom avíze. Poštová zásielka pre každého anketára obsahovala rozpis výberovej kvôty pre každeho anketára s určeným počtom rozhovorov k realizácii. Kontakt s respondentmi zo stredných škôl sa uskutočnil v ich domácnostiach.V prípade úspešného kontaktu a súhlasu s realizáciou výskumného rozhovoru v domácnosti nasledoval výskumný rozhovor. Podmienkou bola neprítomnosť tretej osoby pri realizácii rozhovoru. Kontakt s respondentmi vysokých škôl sa uskutočnil v domácnostiach respondentov, na vysokoškolských internátoch a tiež v priestoroch vysokých škôl, avšak vždy v neformálnom prostredí. V prípade úspešného kontaktu a súhlasu s realizáciou nasledoval výskumný rozhovor. **3. Termín zberu dát:** Stredné školy od 19. 9. do 12. 10. 2005. Vysoké školy od 2. 10. do 25. 10. 2005. **4. Vyhodnotenie záznamov o priebehu výskumných rozhovorov.** K povinostiam každého anketára bolo urobiť záznam o uskutočnených rozhovoroch. V rámci záznamu bolo požadované uviesť hlavný dôvod odmietnutia rozhovoru – ak taká skutočnosť po úvodnom kontakte nastala. Rozhovor odmietlo 90 stredoškolákov (z toho až 25 pre veľký počet otázok) a 106 vysokoškolákov (z toho 21 pre nedostatok času). Po každom odmietnutí rozhovoru nasledovalo vyhľadanie, kontakt a rozhovor s dalším respondentom. **5. Nahrávanie dát.** Dáta uvedené v dotazníkoch boli nahrávané do systémového súboru SPSS zrkadlovo, ako nevážené. Získané numerické údaje (napr. vek), boli nahrávané v podobe uvedenej respondentom (nekategorizované). Súbor stredných škôl: N=870 resp. súbor vysokých škôl: N=829 resp.

[27] Z prísne vedeckého hľadiska pripomenieme obmedzenie, že počet študentov za niektoré fakulty je nereprezentatívny. Týmto údajom pripisujeme orientačnú hodnotu.

[28] Štandardy pre NOS prezentované na konferencii SPS pri SAV Veda, škola, život v roku 2005.

[29] Politická participácia mladých ľudí v Európe (2004), ktorý realizoval CERYS FF UCM v Trnave a výskum občianskej gramotnosti CEA, realizovaný na Slovensku ŠPU v Bratislave na 14 ročných žiakoch.

[30] To všetko sú však údaje, ktoré by nevypovedali o ŽŠR na stredných školách. Tieto údaje nás informujú iba o tej časti stredoškolských študentov, ktorá postúpila na vysokoškolské štúdiá.

[31] Sociologická anketa s členmi AS, dekanmi a rektormi, zameraná na získanie kvalitatívnych údajov, sa uskutočnila v mesiacoch september-október 2005. Zber údajov zabezpečila IUVENTA – úsek rozvoja v Bratislave tak, že písomne i elektronickou poštou oslovila príslušných funkcionárov vysokých škôl i senátorov na Slovensku.